



T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**FATİH WILLIAM DÖNEMİNDE İNGİLTERE
(1066 – 1087)**

Hazırlayan
Murat HANAR

Tarih Anabilim Dalı
Orta Çağ Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Murat SERDAR

TOKAT – 2018

FATİH WILLIAM DÖNEMİNDE İNGİLTERE (1066 – 1087)

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 28/ 06 / 2018

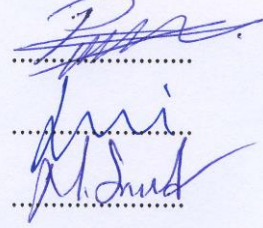
Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan: Doç. Dr. PINAR ÜLGEN

Üye: Dr. Öğr. Üyesi FATMA İNCE

Üye: Dr. Öğr. Üyesi MURAT SERDAR

İmzası



Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 28/06/2018 tarih ve 28-12 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

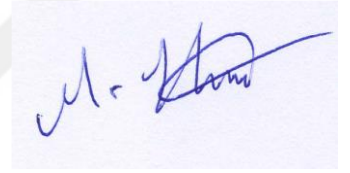
Enstitü Müdürü: Prof. Dr. MUSTAFA GOLAK



BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Dr. Öğr. Üyesi Murat SERDAR danışmanlığında hazırlamış olduğum “Fatih William Döneminde İngiltere (1066 – 1087)” adlı Yüksek Lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

28/06/2018
Murat HANAR



TEŞEKKÜR

“Fatih William Döneminde İngiltere (1066 – 1087)” adlı bu tezi yazarken, değerli bilgisi ve kıymetli fikirleri ile bana her zaman yol gösteren, sürekli olarak tezin her aşamasında özel ilgi gösteren danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Murat SERDAR’a ve her konuda bana inandığını belirterek, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, kendisinden ders almaktan onur duyduğum kıymetli hocam Doç. Dr. Pınar ÜLGEN’e çok teşekkür ederim.

Ayrıca, bu zorlu süreçte bana destek olan Okt. Zana HANAR’a teşekkür ederim. Son olarak benden maddî ve manevî hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, yıllarca hem annelik hem de babalık yapan, sıcaklığını her zaman yanımda hissettiğim, nev’i şahsına münhasır biri olan annem Nesrin HANAR ile babam Cezayir HANAR’a sonsuz teşekkürlerimi sunmayı kendime bir borç bilirim.

TOKAT – 2018
Murat HANAR

Anne ve Babama...



ÖN SÖZ

İngiltere tarih içinde, merkezî bir yerde olmadığından ve coğrafik olarak denizlerle çevrili bir yapıda bulunduğundan nadiren istilalara uğramıştır. Bu nedendir ki bazı kaynaklarda İngiltere'den bahsederken “ada” terimi de kullanılmıştır.

Tarih boyunca az da olsa istilaya uğramış olan İngiltere’de bu istilalar radikal değişiklikleri ve yenilikleri de beraberinde getirmiştir. Bilinen tarihiyle adanın ilk yerleşimci istilalarını Keltler yapmıştır. Ancak adada siyasi bir teşkilatlanma içine girdiklerini söylemek mümkün değildir. Bununla beraber Roma İmparatorluğu MÖ 50 yıllarında adaya doğru istila hareketlerine başlamış nihayet MS. 43 yılında burayı işgal etmeyi başarmıştır. V. yüzyıla gelindiğinde Roma İmparatorluğu’nun çökmesiyle bölgede yaşayan Keltler, dışarıdan gelebilecek olan tehlikelere karşı Germen kavimleri olan Angıllardan ve Saksonlardan yardım istemişlerdir. Bu nedenle adaya Angıllarla Saksonlar yerleşmeye başlamışlardır. Böylece adada Kelt hâkimiyeti azalmış, bunun yerine Anglo-Sakson devri başlamıştır.

VII. yüzyılda adaya gelen Hristiyan misyonerler adayı Hristiyanlaştırmış ve kilise örgütlenmesini buraya başarıyla yerleştirmişlerdir. 886 yılında Hristiyanlık çatısı altında ülkeyi birleştirmeyi başaran Wessex Kralı Egbert olmuştur. IX. yüzyıldan sonra ise adadaki yağma hareketlerinde kuzeyli bir kavim olan Vikingleri diğer bir adıyla Normanları görmekteyiz. Bu kavimler genel olarak İsveç, Norveç ve Danimarka Krallığı’ndan oluşmaktadır.

Bununla beraber Vikingler ya da diğer adıyla Normanlar, 1066 yılında Gayrimeşru William önderliğinde İngiltere Kralı Harold’u Hastings savaşında yenerek adayı işgal etmişler ve İngiltere topraklarını Norman lordları arasında paylaşmışlardır. Gayrimeşru William İngiltere tahtına oturduktan sonra Fatih William unvanını almış ve ülkede hâkimiyeti sağladıktan sonra Domesday Book adı verilen bir çalışma yürütmüştür.

Biz de bu çalışmamızda İngiltere’yi işgal eden Fatih William’ın önce hayatını sonra adada yaptığı savaşları ve yürüttüğü çalışmaları incelemeye çalıştık.

ÖZET

Fatih William Döneminde İngiltere (1066 – 1087) adlı yüksek lisans tez çalışmamızı hazırlama amacımız, bugüne kadar Orta Çağ Avrupa tarihinin en önemli kırılma noktalarından biri olan Vikinglerin/Normanların XI. yüzyılda İngiltere’yi işgal etmeleriyle beraber Orta Çağ’ın toprak ve idare sistemi olan feodaliteyi buraya getirmelerini ve aynı dönemde İngiltere’de yaşanan diğer gelişmeleri ele almaktır.

Bilindiği gibi, kuzeyden Viking akınları, doğudan Macar istilaları ve güneyden Müslüman fetih hareketleriyle Orta Çağ Avrupası iyice zor durumda kalmış ve hem ekonomik hem de siyasal olarak pek çok problem yaşamıştır. Bu dönemde Fransa’nın kuzeyini yöneten ve Viking soyundan gelen Normandiya Dükü II. Guillaume (William), kendisine vaat edilmiş olan toprakları alamayınca, komşusu İngiltere üzerine bir sefere çıkmış ve bu bölgeyi işgal etmeyi başarmıştır. Ancak bölge işgal edildiği zaman buranın Fransa’daki gibi feodal sistemle yönetilmediğini fark etmiş ve Fransa’daki toprak ve idare sistemini buraya getirmeye çalışmıştır. Bunun için Orta Çağ tarihinin en önemli araştırma çalışması olan “Domesday Book” ya da “Domesday Survey” denilen bir çalışma başlatmış ve bu bölgeyi Avrupa’nın bir parçası hâline getirmiştir.

Bu çalışmamızı yaparken öncelikle Normandiya Dükü II. Guillaume’nin ailesinden ve çocukluğundan bahsetmeye çalışıp daha sonra iktidara gelince İngiltere’ye olan ziyaretine değindik. Ardından İngiltere’yi zapt etmeye karar vermesiyle önce savaşı sonra da işgal hareketini ve boyutlarını ele aldık. En sonunda da Fatih William unvanını almasıyla beraber İngiltere’ye getirdiği yeniliklerden bahsedip İngiltere tarihine yapmış olduğu etkilerden söz ettik.

Çalışmamızı yaparken öncelikle Anonim Ingulph Kroniği ile Anglo-Sakson Kroniği’ni inceledik. Daha sonra Douglas, Freeman, Tappan, Morris gibi araştırmacıların eserleri ışığında konuyu aydınlatmaya çalıştık. Böylece İngiltere Tarihi’nin kırılma noktası olan “Fatih William Dönemi”ni anlatmaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Normanlar, İngiltere, Hastings Savaşı, Domesday Book, Fatih William.

ABSTRACT

Our purpose of preparing my master thesis work in England (1066 - 1087) in the period of William the Conqueror was one of the most important breakpoints of medieval European history until now to the XI of the Vikings/Normans to take over the Feudalism of the Middle Ages, which is the land and administrative system of the Middle Ages, along with the occupation of England in the XIst century, and to examine other developments in England during the same period.

As is known, the Viking invasions from the north, the Hungarian invasions from the east and the Muslim conquest movements from the south, the Middle Ages Europe has been in a difficult situation and has had many problems both economically and politically. The Duke of Normandy Guillaume (William) II, who ruled the north of France during this period and descended from the Viking lineage when he could not take the promised land to him, his neighbor, England, came up with a chieftain and occupied it. However, when the region was occupied, it realized that this place was not governed by the feudal system as in France, and tried to bring the system of land and administration in France here. For this, he initiated a study called "Domesday Book" or "Domesday Survey" which is the most important research work of medieval history and made this region a part of Europe.

In doing this, we first mentioned the Duke of Normandy Guillaume's II. family and childhood, and then to his visit to England when the government came. Then, after deciding to conquer England, we first dealt with the occupation movement and its dimensions after the war. In the end, we talked about the influences that made Britain history about the innovations it brought to England with the receipt of William the Conqueror.

While our study, we first viewed the Anglo-Saxon Chronic with chronic Ingulph anonymous. Later we tried to illuminate the works of researchers such as Douglas, Freeman, Tappan, Morris. Thus, we tried to describe the "Fatih William Period", the breaking point of the History of England.

Key Words: Normans, England, Battle of Hastings, Domesday Book, William the Conqueror.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
EKLER TABLOSU	viii
KISALTMALAR	ix
FATİH WILLIAM DÖNEMİNDE İNGİLTERE (1066 – 1087)	1
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	9
1. FATİH WILLIAM'IN HAYATI	9
1. 1. William'ın Doğumu ve Çocukluğu.....	9
1. 2. William'ın İngiltere'yi İlk Ziyareti (1051 – 1052).....	14
1. 3. William'ın Normandiya'da Tahta Oturması (1052 – 1063).....	19
İKİNCİ BÖLÜM	31
2. FATİH WILLIAM'IN İNGİLTERE'Yİ İŞGAL ETMESİ	31
2. 1. William'ın İşgalden Önce İngiltere ile Olan İlişkileri (1063 – 1066).....	31
2. 2. Hastings Savaşı ve William'ın İngiltere'yi İşgal Etmesi (1066 – 1070).....	32
2. 3. William'ın İngiltere'ye Yerleşmesi (1070 – 1086)	40
2.4. William'a Karşı İngiltere'de Çıkan Ayaklanmalar (1070 – 1086).....	49
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	56
3. FATİH WILLIAM'IN İNGİLTERE'DE YAPMIŞ OLDUĞU ÇALIŞMALAR	56
3. 1. William'ın İngiltere'deki Feodal Yapılanması	56
3. 2. William'ın İngiltere'deki Adalet Sistemini Değiştirmesi	66
3. 3. William Döneminde İngiltere'deki Mali Yapılanma	70
3. 4. William'ın Kilise ile Olan İlişkisi	75
3. 5. William'ın Yerel Yönetim Anlayışı.....	77
SONUÇ	79
KAYNAKÇA	99
ÖZGEÇMİŞ	111

EKLER TABLOSU

EK 1: İngiltere Kraliyet ailesi ile Fransız Norman Hanedanlığını arasındaki kan bağıını gösteren tablo.....	81
EK 2: Norman orduları ile İngiliz kuvvetlerinin savaş düzeni	82
EK 3: Fatih William'ın ordusuyla beraber denizden karşısına geçmek için yola çıktığını gösteren Bayeux Duvar Halısı işlemesi.....	83
EK 4: İngiltere Kralı Harold'ın gözüne gelen ok ile yaralandığını gösteren Bayeux Duvar Halısı işlemesi.....	84
EK 5: Hastings Savaşı'nda Anglo-Saksonların yükselttiği kalkan duvarını gösteren Bayeux Duvar Halısı işlemesi	85
EK 6: Norman süvarilerinin saldırıya geçtiğini gösteren Bayeux Duvar Halısı işlemesi.	86
EK 7: Norman atlı okçuların Anglo-Saksonlara karşı saldırıya geçtiğini gösteren Bayeux Duvar Halısı.....	87
EK 8: Anglo-Saksonların Norman saldırılarına karşı savunmaya geçtiğini gösteren Bayeux Duvar Halısı	88
EK 9: Hastings Savaşı'nı gösteren başka bir Bayeux Duvar Halısı	89
EK 10: Fatih William'ın Fransa'dan İngiltere'ye giderken izlediği güzergâhını gösteren harita	90
EK 11: Fatih William'ın İngiltere'de işgal ettiği yerleri kronolojik olarak gösteren harita	91
EK 12: Fatih William'ın İngiltere tahtına oturduğunu gösteren Bayeux Duvar Halısı harita	92
EK 13: Domesday Book çalışması sırasında Britanya Adası'nda tespit edilen kırsal nüfus oranını gösteren harita.....	93
EK 14: Bilinen en eski Domesday Book kitabının fotoğrafı. Şu anda Londra'da Public Record Office'inde muhafaza edilmektedir	94
EK 15: Benoist tarafından 1 Ocak 1754 yılında yapılmış olan Fatih William'ın temsili resmi	95
EK 16: Fatih William'ın Rönesans Dönemi'nde yapıldığı sanılan başka bir temsili resmi.	96
EK 17: Fatih William dönemine ait mühürler ve paralar	97
EK 18: Fatih William'ın mezarı Abbey of Saint-Étienne, Caen, Fransa.....	98

KISALTMALAR

A.D.	Anno Domino	(Milattan Sonra)
B.C.	Before Cristian	(Milattan Önce)
Bkz.	Bakınız	
C.	Cilt	
Çev.	Çeviren	
Der.	Derleyen	
Ed.	Editör	
Haz.	Hazırlayan	
Kys.	Kıyaslayın	
MÖ	Milattan Önce	
MS.	Milattan Sonra	
No.	Numara	
Oct.	October	(Ekim)
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	
pp.	Papercount	(Sayfa Sayısı)
s.	Sayfa	
S.	Sayı	
ss.	Sayfa Sayısı	
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti	
TDVİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi	

TTK	Türk Tarih Kurumu
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri
Vol.	Volume (Cilt)
YKY	Yapı Kredi Yayınları



FATİH WILLIAM DÖNEMİNDE İNGİLTERE (1066 – 1087)

GİRİŞ

Normandiya Dükü I. Robert'ın oğlu olan Fatih William'ı anlatmaya başlamadan önce, kısaca Britanya Tarihine değinmemiz yerinde olacaktır. Britanya Tarihi incelenirken, bölgede insanoğluna dair ilk kalıntıların yaklaşık 90.000 yıl öncesine kadar gittiği görünmektedir. Bununla beraber Dünya'daki karaların hareketleri sonucunda adanın, tahminen MÖ 6000 yılında Avrupa kıtasından koptuğu düşünülmektedir. Avcılık – toplayıcılıkla geçimlerini sağlayan insanların ilk defa bu bölgelere kadar yine bu dönemde geldikleri sanılmaktadır. MÖ 4000'li yıllarda ise ilk defa yerleşik hayata, adanın İrlanda bölgesinde geçildiği tahmin edilmektedir. Çünkü bu bölgelerde tarımsal üretimin yapıldığı, hatta hayvanların (koyunlar, atlar, inekler, keçiler, domuzlar gibi) evcilleştirildiği görülmektedir.¹

Maden gelişimine bakıldığı zaman, Britanya'da metalin MÖ 3000 yıllarında kullanılmaya başlandığı düşünülmektedir. Ayrıca metalin bu bölgeye ticaretle geldiği sanılmaktadır. 2013 yılında Britanya'da yapılan kazılar sonucunda Lydney yakınlarındaki Dean Ormanı'nda küçük altın bilezikler bulunmuştur. Bu bileziklerin dönemin kabile reisinin çocuklarına ait olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca bu bileziklerin MÖ 1500 ile 1100 arasında yapıldığı düşünülmektedir. Bu bilgidен hareketle adada, sosyal sınıf ayrımı yapıldığı da varsayılmaktadır.²

MÖ 1000 yıllarında, Britanya Adaları'na Avrupa'dan Kelt kavimleri gelip yerleşmeye başlamıştır. Keltlerin Britanya'da yerleşik hayata geçmiş olan ilk kavim olduğu sanılmaktadır. Anavatanlarının Orta Avrupa olduğu sanılan Keltler göç ettikleri sırada Yunanlılardan, Etrükslerden ve İtalyotlardan çeşitli alet yapımlarını öğrenmişler ve ağırlıklı olarak Galya (Fransa), İspanya ve Britanya bölgesine göç etmişlerdir.

¹ Çiftçilik ve hayvan otlatma Avrupa'nın Atlantik sınırına (Breton, Hollanda, Güney İskandinavya ve Britanya'ya) yaklaşık olarak MÖ 4000'de ulaşmıştır. Bkz. Nerissa Russel, "İlk Çiftçilerin Çiftlik Hayvanları", *Antik Avrupa MÖ 8000 – MS. 1000*, C. II, (Ed. Peter Bogucki ve Pam J. Crabtree), (Çev. Ali Toprak ve Fulya Karadağ), Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2016, s. 48; Anne Tresset ise Britanya'da hayvanların evcilleştirilmesini ve tarımın başlamasını ilk kez MÖ 3900 – 3700 tarihleri arasında gerçekleştiğini iddia etmektedir. Bkz. Anne Tresset, "Kuzeybatı Avrupa'da Çiftçiliğin Başlangıcı", *Antik Avrupa MÖ. 8000 – MS. 1000*, C. II, (Ed. Peter Bogucki ve Pam J. Crabtree), (Çev. Ali Toprak ve Fulya Karadağ), Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2016, s. 169.

²Jeremy Black, İngiltere'de insanoğluna dair ilk bulguların Nortfolk'ta 2013 yılında kumsalda fark edilen ve kısa süre sonra yok olan bir ayak izi olduğunu belirtmektedir. Bkz. Jeremy Black, *Kısa İngiltere Tarihi*, (Çev. Ekin Duru), Say Yayınları, İstanbul, 2017, s. 29 – 30.

Keltler, Roma işgaline kadar Britanya bölgesinde hüküm sürmeye devam etmişler ancak hem dışardan gelen yağma hareketlerinden hem de iç çatışmalarından dolayı birlik sağlayamamışlardır.³

Keltler Britanya Adaları'nda hüküm sürerlerken, Roma İmparatorluğu tarafından MÖ 50'li yıllarda işgale uğramışlardır. Ancak Roma İmparatorluğu'nun adada idare kurması MÖ 43 yılında gerçekleşebilmiştir. Roma İmparatorluğu Dönemi'nde bu bölgenin merkezi Londra olarak kabul edilmiş ve adada önemli Roma şehirleri kurulmuştur. Yine aynı dönemde bölgenin geçim kaynağı ise tarım ve madencilik üzerine olmuştur.

Bununla beraber kavimler göçü sonrasında bölgeye doğru yaşanan göç dalgası ve Roma İmparatorluğu'nun parçalanmaya başlamasıyla beraber, merkezî otorite sarsılmış ve bölgede iç karışıklıklar yaşanmıştır. Ayrıca bu durum neticesinde, tarım ve ticaret hayatı da sekteye uğramıştır. Bu istilalardan korunmak için Keltler, adaya Angıllarla Saksonları davet ederek güvenliklerini sağlamalarını istemişlerdir. Öncelikle adanın doğu ve güney kıyılarına yerleşen Angıllarla Saksonlar zamanla adanın hâkimiyetini ellerine geçirmişler ve bölgede kendi yönetimlerini kurmuşlardır. Bununla birlikte Angılların yerleştiği bölgeye Doğu Angilya denilmeye başlanmıştır. Bu isim de zamanla günümüz İngiltere'sinin adını almıştır.⁴

İngiltere için dönüm noktası olan diğer bir olay ise bölgede dışarıdan gelen Romalı misyonerler olmuştur. Papalık tarafından Hristiyanlığı yaymak amacıyla gönderilen bu misyonerler ilk olarak VII. yüzyılda Britanya bölgesine gelmeye başlamışlardır. Bu misyonerler İngiltere'de aktif şekilde yer almış ve adadaki İngiliz bilincinin oluşmasına katkı sağlamışlardır. Aynı zamanda kiliselerin örgütlenmesi İngiltere'deki teşkilatlanma bilincini de geliştirmiştir.⁵

³ Hugh Kearney, *Britanya Adaları Tarihi: Dört Ulusun Tarihi: İngiltere, İskoçya, İrlanda ve Galler*, (Çev. Özgür Ümit Hoşafçı), İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2006, s. 17 – 18; Venceslas Kruta'ya göre Keltler, Hint-Avrupa ailesinin batı koluna ait olan bir kavimdir. Kruta, onların ortaya çıkışını Neolitik döneme kadar götürür. O, Keltlerin Anadolu kökenli olduğunu ve onların V. binyıldan başlayarak, tarımı Balkanlar ve Tuna bölgelerinden Batı Avrupa'ya kadar taşıdıklarını belirtmektedir. Bkz. Venceslas Kruta, *Keltler*, (Çev. İsmail Yerguz), Dost Kitabevi, Ankara, 2009, s.70.

⁴ Angil (İngil) ya da England (Angland) bkz. Azmi Özcan, "İngiltere" C.XXII, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2000, s. 297.

⁵ William Hardy McNeill, *Dünya Tarihi*, (Çev. Alâeddin Şenel), İmge Kitabevi, Ankara, 2013, s. 360.

Bu arada Britanya’da mevcut olan devletçiklerin çoğunu tek çatı altında birleştirmeyi başaran Wessex Kralı Egbert (803 – 839) adada yeniden merkezî idareyi kurabilmiştir.⁶ Egbert’ten sonra krallığın başına geçen kişi ise Alfred olmuştur. Alfred IX. yüzyılda adaya doğru başlamış olan Viking istilalarını durdurmayı başarmış ve 886 yılında tüm İngiltere’nin kralı olmuştur.⁷

Bu zamana kadar IX. yüzyılın başlarında, Britanya Adaları kültürleri arasında var olan denge, yeni ve denizden gelen bir gücün, yani Vikinglerin saldırısı ile bozulmuştu. İlk Viking saldırıları VIII. yüzyılın son yıllarında, Lindisfarne’in 793 senesinde yağmalandığı zamanlarda gerçekleşmiştir.⁸ Bu zamandan itibaren bir bütün olarak Britanya Adaları sakinleri, artan baskılara maruz kalmışlardır. Yaşam tarzları açısından oldukça önemli bir yere sahip olan uzun gemileri sayesinde, Vikingler uzunca bir dönem İrlanda Denizi ve Kuzey Denizi’nde hâkimiyet kurabilmişlerdir. Vikinglerin Britanya ve İrlanda kıyılarının yanı sıra Man Adası, Shethland, Orkney ve Hebridler de dâhil komşu adalar boyunca yerleşimler kurmalarının bir sonucu olarak bütünüyle yeni bir durum ortaya çıkmıştır. Her ne kadar siyasî güçleri, kısmen siyasî bölünmelerin bir sonucu olarak, en sonunda yok olmuş olsalar da kurdukları topluluklar, yüzyıllar boyunca etnik açıdan diğerlerinden farklı kalmıştır.⁹ Vikinglerin gelişi ile birlikte Britanya Adaları’nda geçmişten kesin hatlarla ayrılan yepyeni bir dönem başlamıştır.

Bildiğimiz kadarıyla, genel olarak “Viking” adı korsanlar için kullanılan bir terim olmuştur fakat daha önce Saksonlarda da olduğu gibi korsanlık en sonunda kolonileşmeye de yol açmıştır. İrlanda Denizi, Hebridler adalarından güneye doğru büyük ölçüde Vikinglerin egemenliği altında olmasına rağmen hatalı bir şekilde buradaki çeşitli gruplar arasında siyasî birlik olduğu savunulmuştur. Bu bölgede IX.

⁶ Detlef Berghorn ve Markus Hattstein, *Dünya Tarihi*, (Ed. Michele Greer vd.), (Çev. Aysun Yavuz), NTV Yayınları, İstanbul, 2014, s. 128.

⁷ John Morris Roberts, *Dünya Tarihi: Tarihöncesi Çağlardan 18. Yüzyıla*, (Çev. İdem Eрман), İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 2015, s. 412 – 413.

⁸ Clade Downham’a göre, Vikinglerin Anglo – Saksonlara karşı kayda geçmiş ilk saldırıları, Batı Saksonların kralı Beothric’in hükümdarlığı (786 – 802) sırasında gerçekleşmiştir. Bkz. Clare Downham, “Vikingler İngiltere’de”, *Viking Dünyası*, (Ed. Stefan Brink ve Neil Price), (Çev. Ebru Kılıç), Alfa Yayınları, İstanbul, 2015, s. 432.

⁹ Fatih Şen, *Normanların Güney İtalya ve Sicilya’yı Fetihleri, 1059 – 1130*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2015, s. 7; ayrıca Önder Kaya bu dönemi ‘Viking Çağı’ olarak adlandırmıştır. Bkz. Önder Kaya, *Roma İmparatorluğu’ndan Hitler Almanyası’na Avrupa Tarihi Üzerine Yazılar*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013, s. 146.

yüzyılda Dublin, Cork, Waterford ve Limerick'te ticaret mekânları oluşturulmuştur. Bu noktada adalar arasında Man Adası en önemli stratejik merkez haline gelmiştir. Kuzey Denizi de Danimarkalıların etkisi altına girmiştir. Northumbria'nın başkenti York, kendi önemine sahip İskandinav Dublin'ine rakip büyük bir Viking antreposuna dönüştürülmüştür. IX. yüzyılın ortalarından itibaren, yaklaşık olarak 856 – 857 senesinde doğu kıyısında büyük ölçekli Danimarka kolonileştirmesi gerçekleşmiştir. İngiltere'nin doğu kesimlerinde Mercia'nın geniş düzlükleri Danimarka'nın beş şehri Lincoln, Leicester, Derby, Nottingham ve Stamford'dan kontrol edilmeye başlanmıştır. Tüm bu şehirlerin nehir yoluyla Kuzey Denizi'ne erişimleri bu şekilde mümkün olmuştur. İrlanda Denizi bölgesinde ise Cumbria ve Wirral'da ikincil bir yayılma ortaya çıktığı halde bu kez yerleşimciler Batı İskoçya ve Batı Adaları'nda bulunan İskandinav kolonilerden gelmiştir.¹⁰

X. yüzyılın büyük bir kısmı Vikinglerin çeşitli grupları arasındaki iktidar mücadelesi ile geçmiştir. Dolayısıyla X. yüzyılda sahneye, Danimarka'nın hâkimiyetindeki York Krallığı'nın kontrolünü ele geçirmeye uğraşan ama sonuçta başarılı olamayan Dublinli Norse kralları çıkmıştır.¹¹

Özellikle de İngiliz tarihine ait geleneksel yorumlar Vikinglerin önemini yeterince vurgulamama eğilimi göstermektedir. İngiliz tarihi ile ilgili pek çok metin V. yüzyıldan Norman İstilasına kadar olan süreçte bir Anglo-Sakson İngilteresi'nin sürekliliğini varsaymaktadır. Ancak, Batı Avrupa'yı bir bütün olarak düşünen Fransız Tarihçi Marc Bloch, Viking istilalarının toplumsal ve siyasî yapılarda devrimsel değişikliklere yol açacak olan tepkileri harekete geçirdiğini savunmaktadır.¹²

Doğu İngiltere, Vikinglerin yerleşim alanı olan İskandinavya'ya daha yakın olduğundan Viking istilalarından açıkçası daha fazla etkilenmiştir. Vikingler aslında Northumbria ve Mercia'da "kukla krallar" olarak anılan krallıklar oluşturmuştur fakat X. yüzyılın ilk yarısında bu krallar, ortadan kalkmıştır. Onlarla beraber bu kralların desteklemiş olduğu Hristiyan kilisesi de ağır darbeler almıştır. Sonuçta siyasî açıdan

¹⁰ Kearney, *Britanya Adaları*, s. 61 – 62.

¹¹ Kearney, *Britanya Adaları*, s. 62

¹² Marc Bloch, *Feodal Toplum* adlı eserinde, Norman İstilasından sonra İngiltere'nin kuzey bölgesinin bir kısmının sonsuza kadar İngiltere'den koptuğunu iddia etmektedir. Bkz. Marc Bloch, *Feodal Toplum*, (Çev. Melek Fırat), Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2007, s. 68 – 69; 100.

bakıldığı zaman, Bernicia, Northumbria ve Kuzey Tweed, kuzeyden gelecek saldırılara karşı savunmasız kalmıştır. Sonradan bu bölge Gael egemenliğindeki İskoç Krallığı ile birlikte hareket etmeye başlamıştır. Daha batıda Strathclyde krallığının karşı koymasına rağmen oluşturulan Cumbria'daki Anglo-Sakson yerleşimi ise ortadan kalkmıştır. Deira'ya ve daha güneyde Lindsey, Doğu Anglia ve Mercia'ya Danimarkalı çok sayıda yerleşimci gelmiş ve görünüşe göre çoğunlukla da Anglo-Saksonların bulunduğu bölgelere yerleşmişlerdir.¹³

Keltler nasıl ki Britanya'nın daha önce bu bölgesinde ikinci sınıf vatandaş durumuna düşmüşlerse, Anglo-Saksonlar da vakti gelince aynı duruma düşmüşlerdir. Anglo-Sakson ileri gelenlerinin mezarlarındaki kalıntılara baktığımız zaman, tabii bunları doğru kabul edersek, kendi içlerinde askerî bir aristokrasi oluşturmuş olduklarını anlayabiliriz. Oluşturdukları yeni toplumsal düzen ise büyük ölçüde çiftçilere dayanmaktaydı. Bununla beraber Northumbria'nın eski aristokratik sanatsal geleneğinin zayıflamış olmasına rağmen bütünüyle ortadan kalkmaması kimseyi şaşırtmamıştır.

Britanya'nın doğu kıyısı boyunca Anglo-Sakson İngilteresi'nin toplumsal düzenin varlığı aynı dönemde sonlanmıştır. Yorklu Alcuin¹⁴ tarafından oluşturulan Roma İmparatorluğu ve Karolenj İmparatorluğu ile bağlantılı olan Hristiyan okur – yazar kültürü, yerini Danimarka ve Norveç'i örnek alan pagan ve sözlü bir kültüre bırakmıştır.¹⁵

Viking yağma hareketleri, ilk zamanlarında, korsanlıkla ve ticaretle ayrılmaz bir biçimde iç içe geçmişti. Yaptıkları ticaret korsanlık, korsanlık ise ticaret olmuştu.¹⁶ Cuedale'deki Kufi dirhemleri de dâhil olmak üzere içinde 7 binin üzerinde sikkenin

¹³ Özcan, “İngiltere”, s. 297; Kearney, *Britanya Adaları*, s. 64.

¹⁴ Yorklu Alcuin 735 – 804 yılları arasında Karolenj Devletini İmparatorluk seviyesine yükselten meşhur Charlemagne'ın (Şarlman) danışmanıdır. Charlemagne reformlarını hayata daha rahat geçirebilmek için dönemin büyük âlimleriyle çalışarak kültürel bir dirilişi gerçekleştirmiştir. İngiliz keşiş, bilgin ve Charlemagne'ın hocası Yorklu Alcuin, sarayın iç avlusuna davet edilmiş ve oranın en seçkin hocası olmuştur. Orada Karolenj çağının en belirgin beyinlerinden birçoğu Alcuin tarafından eğitilmiştir. Hatta Charlemagne bile meşhur Saray Akademisi'nde ders almıştır. Daha detaylı bilgi için bkz. Gordon Kerr, *Charlemagne'dan Lizbon Antlaşması'na Avrupa'nın Kısa Tarihi*, (Çev. Cumhur Atay), Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2011, s. 15 – 16.

¹⁵ Bloch, *Feodal Toplum*, s. 88; 309.

¹⁶ Fernand Braudel'e göre, Vikingler Orta Çağ'da parayı dolaşıma koydukları ve ticareti canlandırdıkları için iktisat tarihçileri onlara ve yaptıkları akınlara, özellikle de kilise mallarını yağmalamalarına, hoşgörülü yaklaşmaktadırlar. Yani Vikingler, onlara göre yaptıkları hırsızlıkla para arz edicileri olmuşlar ve bu para, Batı ekonomisinin yeniden atılıma geçmesini sağlamıştır. Bkz. Braudel, *Uygurlukların Grameri*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara, 2017, s.354.

bulunduğu define, İngiltere'nin İskandinav kontrolü altındaki bölgeleri ve Rusya'da bulunan bazı topluluklarla kendi temasları bulunan Baltık ticaret bölgesi arasında var olan ticaret bağlantılarını göstermiştir.¹⁷ Danimarkalılarla bağlantılı ticarî değişikliklerin bir diğer göstergesi de IX. yüzyılın ortalarında kusursuz çömlek tornalarının aniden ortaya çıkışıdır. Bununla beraber bu çömleklerin kullanımı, Danimarkalıların yerleştiği her yere yayılmıştır.¹⁸ Böyle bir talebin olması, Viking öncesi Northumbria'da var olan aristokratlarla sınırlı bir pazarın aksine bir kitle pazarının varlığını düşündürmektedir. Bunun aksine, Wessex'teki çömlekçilik, krallığının daha muhafazakâr toplumsal yapısını gösterecek biçimde büyük ölçüde el yapımı olarak kalmıştır. Artık Danimarka egemenliğinde olan Britanya'nın doğu kısmının, Domesday Book'daki¹⁹ kanıtlara göre, İngiltere'nin diğer kısımlarına oranla, daha zengin ve daha yoğun nüfuslu olması bir tesadüf değildir.

Roma sonrası Vikinglerin de etkisiyle oluşan güvensizlik ortamı doğal olarak feodal yönetimlere yol açmıştır. Marc Bloch, *Feodal Toplum* adlı çalışmasında, feodalizmin Kelt toplumlarının yaşadığı alanlara yayıldığı bilgisinin doğru olmadığını belirtmektedir. Bloch'a göre Kelt toplumları, bu toplumlardaki akraba topluluklarının Viking tehdidine karşı koyma konusunda yeterince güçlüydüler. Bu nedenle, Kelt toplumları feodalitenin dışında kalmışlardır.²⁰

¹⁷ Bu sikkeler Müslümanların kullandığı Kûfi yazı türüyle üzerinde desen barındırdığı için Kufi Sikkeleri olarak adlandırılmıştır. Ayrıca Rusya'da yaşayan Volga Bulgarları bu paraların taklitlerini yapmışlardır. Bkz. Svein H. Gullbekk, "Sikkeler ve Para Ekonomisi", *Viking Dünyası*, (Ed. Stefan Brink – Neil Price), (Çev. Ebru Kılıç), Alfa Yayınları, İstanbul, 2015, s. 204 – 205. Ayrıca Kufi yazı stiliyle yazılmış örnek para resimleri için bkz. Catherine Eagleton & Jonathan Williams, *Paranın Tarihi*, (Çev. Fadime Kâhya), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011, s. 132.

¹⁸ York, Birka, Dublin, Hedeby, Staraya Ladoga ve Kaupang gibi İskandinav şehirlerinde çok fazla zanaatkârın yaşadığını bilmekteyiz ancak çömleklerin aksine, çömlek ustalarının civardaki bölgelere doğru yayılıp yayılmadığı hakkında kesin bir bilgi elimizde bulunmamaktadır. Bkz. John Ljungkvist, "Zanaatlar", *Viking Dünyası*, (Ed. Stean Brink – Neil Price), (Çev. Ebru Kılıç), Alfa Yayınları, İstanbul, 2015, s. 238.

¹⁹ Fatih William İngiltere'yi zapt ettikten bir süre sonra, İngiltere'nin hemen hemen her yerine adamlarını göndermiştir. Bu adamlara, İngiltere topraklarındaki arazi sahiplerinin ne kadar toprağının ve ne kadar hayvanının mevcut olduğunu ve bu varlıklarının değerlerini tespit etme görevini vermiştir. Toplanan bu veriler bir kitapta birleştirilmiş ve adına da "Domesday Book" ya da "Domesday Survey" denilmiştir. Bkz. Colonel Sir James Henry Frsmriare, *Domesday Book, or, the Great Survey of England of William the Conqueror A.D. MLXXXVI*, Southampton Publishing Companies, Southampton, 1862, s.1.

²⁰ Bloch eserinde Keltler arasında Feodalite'nin olmadığını bunun yerine *alleu* denilen şef aile sisteminin olduğunu belirtmektedir. *Alleu* kelimesi ise Türkçede mülkiyet hakkı anlamına gelmektedir. Bkz. Bloch, *Feodal Toplum*, s. 417 – 418.

Bunula beraber Normanlar, İngiltere ve Galler'in çoğunu istila ettikten bir yüzyıl sonrasına kadar İrlanda'ya ulaşamamışlardır. İrlanda krallıkları ve bir dereceye kadar İskoçlar, İrlanda Deniz Eyaleti bağlamında Norman baskılarından bağımsız olarak gelişmeye çalışmışlar ancak başarısız olmuşlardır. Bununla beraber Vikinglerin yağma hareketlerine, İrlandalılar zaman zaman karşı koyabilmiş ve bu saldırılarını durdurabilmişlerdir.²¹

1066 yılında Normanların zaferi beraberinde sadece Güney Britanya için değil aynı zamanda sırası gelince Britanya Adaları'nın geri kalanı için de radikal nitelikteki değişikliklere de sebep olmuştur.²² Norman İstilasası'nın etkileri önce İngiltere'de görülmüştür. Noel günü Westminster Abbey'de taç giyen Gayrimeşru William, törenin ardından Fatih William (William the Conqueror) unvanını almıştır.²³ Ancak Fatih William, kendine ve arkadaşlarına yer edinirken biraz zaman kaybetmiştir. Bununla birlikte Hastings Savaşı²⁴ sonrasında ortaya çıkan durum, daha öncekinden pek de farklı olmamıştır. Yani Güney İngiltere hâlâ farklı kültürlere bölünmüş durumda kalmıştır.

Wessex, kraliyet ve kilise arazilerinin çok olmasından, bu arazileri kraliyet nüfuzuna açık olan zengin manastırlara ayrılmıştır. Bu bölgede kraliyet fermanları ve imtiyaznameleri etkili olmuştur. Ayrıca aynı bölgede toprak vergisi idaresi de kurulmuştur. Bu durum, özgür olmayan insanların işgücünün yoğun olduğuna kanıt oluşturmaktadır. Bununla beraber Wessex'te yeni gelenlere karşı bir direniş söz konusuydu. Örneğin, 1069'da Exeter'da Normanlara karşı bir mücadele yaşanmıştır.²⁵

²¹ Şen, *Normanların Güney*, s. 8

²² Fatih William'ın İngiltere'ye getirmiş olduğu hem Norman kültürü hem de Fransız kültürü vardı. Çünkü Fransa'ya yerleşmiş olan Vikinglere, Fransızlar tarafından Normandiya bölgesinde bir düklük verilmiş daha sonra buradaki Vikingler için Normanlar terimi kullanılmaya başlanmıştır. Hatta Normandiya'nın Hıristiyan Avrupa uygarlığıyla özdeşleşmesini tamamladığı yaklaşık 1000'li yıllarda "Normanlaşma" neredeyse tamamlanmıştır. Bu nedenle dilde ve yönetimde Fransız etkisini gösterse de savaşçı kimlikleri sebebiyle siyasî açıdan Norman kimliğini İngiltere'de uygulamıştır. Bkz. Bauduin, *Vikingler*, s.74 – 75.

²³ Pınar Ülgen, "Fatih William Tarafından Avrupa'nın Yeniden Dizayını", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, S. 12, Yaz 2017, s. 69.

²⁴ İleride detaylı şekilde değinileceği gibi Hastings Savaşı, İngiltere Kralı Harold Godwinson ile Normandiya Dükü II. William arasında, veraset meselesinden dolayı çıkmıştır. Bu savaş 14 Ekim 1066 yılında İngiltere'nin Sussex kasabası yakınlarında yapılmıştır. Bkz. Jeremy Black, *Bütün Zamanların Yetmiş Büyük Savaşı*, (Çev. Nurettin El-Hüseyni), Oğlak Yayınları, İstanbul, 2006, s. 54.

²⁵ Hastings Savaşı'ndan sonra İngiltere'ye yavaş yavaş yerleşmeye çalışan Fatih William, bu politikalarını uygularken zaman zaman isyanlarla da karşılaşmıştır. Hatta bu isyanlar arasında Danimarkalıların yani Vikinglerin İngilizleri destekledikleri de olmuştur. Bkz. Pierre Bauduin, *Vikingler*, (Çev. İsmail Yerguz), Dost Kitabevi, Ankara, 2006, s.70

Ancak uzun bir süre, İngiltere'nin bu bölümüne gelmek, monarşi²⁶ için güvenli bir dayanak sağlamayı gerektirmiştir.

²⁶ Le Goff'a göre, monarşi anlam olarak; siyasal gücün bir tek kişinin elinde bulunduğu ve yönetimin genellikle kalıtım yoluyla aile bireylerine geçtiği devlet biçimidir. Ancak, XI. ve XII. yüzyıllarda Hristiyan dünyası siyasî anlamda çelişkili bir durumla karşılaşmıştır. Bir yandan kısmen merkezî iktidarın zayıflamasıyla tanınan feodal bir toplumun varlığı, diğer yandan kısa sürmüş olan Karolenj döneminden sonra geride kalmış olan, gücü bir merkezde toplamaya çalışan liderlerin çevresinde bulunan gruplaşmalar olmuştur. Feodal dönemde Hristiyan dünyasındaki iki gücün, monarşilerin iki başı olan krallardan daha üstün olduğu kabul edilmiştir: bu güçlerden biri dinî işlerle dünyevî işleri birbirinden ayırmaya çalışan krallarla yöneticiler, diğer ise Papa VII. Gregorius'un dünyevî devletleri kilisenin kontrolüne almak için yapmış olduğu Gregoryen Reformu'dur. Bkz. Jacques Le Goff, *Avrupa'nın Doğuşu*, (Çev. Timuçin Binder), Literatür Yayınları, İstanbul, 2008, s. 80.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. FATİH WILLIAM'IN HAYATI

1. 1. William'ın Doğumu ve Çocukluğu

Bilindiği gibi tarihte gerek krallar gerekse diğer devlet adamları olarak ünlü kişiler bulunmaktadır. Bu noktada, İngiltere Tarihi açısından baktığımızda özellikle kısa sürede yaptıklarıyla adından çokça söz ettiren önemli şahsiyetler görmekteyiz. Bu kişilerden biri de William (Guillaume) olmuştur. Bizde William'dan dolayı olarak bahseden ilk kişilerden biri, ülkemizdeki akademisyenlerden biri olan Zeynep İnan'dır. Onun, *XI. Yüzyılda Anadolu'da Norman Şeflerinin Faaliyetleri* adında yapmış olduğu Yüksek Lisans tez çalışmasında, 1066 yılında İngiltere'nin işgaliyle sonuçlanan Hastings Savaşı'ndaki Norman komutanı William'ı, Normandiya Dükü II. William olarak adlandırmıştır²⁷. Tarihte (Gayrimeşru) II. William olarak adlandırıldığı gibi İngiltere'yi işgal ettikten sonra I. William ya da Fatih William (William the Conqueror) olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Bu durumda şöyle bir geçmişe dönecek olursak, William'ın hayatıyla ilgili şunları söyleyebiliriz:

Gayrimeşru William'ın (ya da Gayrimeşru Guillaume, Normandiya Dükü Guillaume) çocukluk dönemi hakkında aslında pek bilgi bulunmamaktadır. Elimizde var olan doğum tarihi, annesinin adı, kardeşleri ve hatta kardeşlerinin adı bile tartışmalı bir konudur.²⁸

William, muhtemelen 1027 ya da 1028 yılının sonbahar mevsiminin sonlarında Normandiya'nın Falaise bölgesinde dünyaya gelmiştir.²⁹ William, VI. Normandiya Dükü olan I. Robert'ın Falaise kasabasındaki eşi Herleve'den dünyaya gelen gayrimeşru

²⁷ Zeynep İnan, *XI. Yüzyılda Anadolu'da Norman Şeflerinin Faaliyetleri*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2010, s. 5.

²⁸ Hemen hemen her Orta Çağ kahramanlarında olduğu gibi, William'ın da annesinin kesin olmaması ya da annesinin bir metres olması doğal bir durumdur. Ayrıca William gibi bir başka efsane İngiltere kralı olan Arthur da benzer niteliklere sahiptir. Bu konuda Le Goff şöyle der: Büyük şahsiyetlerin büyük günahları olur, Arthur eşini aldatan ve kız kardeşiyle ensest ilişkiye girip çocuk sahibi olan bir karakterdir. Charlemagne da Arthur ile benzer ilişkiler yaşar. Çünkü sonuçta kahramanlar da insandır ve her insan günahkârdır. Bkz. Jacques Le Goff, *Ortaçağ Kahramanları*, (Çev. Fusun Önen Pinard), YKY Yayınları, İstanbul, 2010, s. 34 – 35.

²⁹ David C. Douglas, *William the Conqueror: The Norman Impact upon England*, University of California Press, Los Angeles, 1964, s. 15.

çocuğuydu.³⁰ Yukarıda da belirttiğimiz üzere, William'ın annesi hakkında çok az bilgi bulunmaktadır. Çağdaş yazarlar William'ın annesinin soyu hakkında ihtiyatlı davranmışlardır. Ancak sonraki yazarlar dedesinin muhtemelen Fulbert adında bir debbağ olduğunu ileri sürmüşlerdir.³¹ Ayrıca Herleve'nin Osbert ve Walter adında iki erkek kardeşinin de olduğu iddia edilmiştir.³²

William'ın babası I. (Muhteşem) Robert, ağabeyi III. (İyi) Richard'ın ölümünden sonra, 6 Ağustos 1027'de 6. Normandiya Dükü olmuştur.³³ Bu tarihten itibaren Normandiya'da hüküm süren I. Robert, 1034 yılında kutsal toprak Kudüs'e hac yolculuğu yapmaya karar vermiş ve 1035 yılında bu yolculuğu yapmadan önce, her ne kadar kendisini yandaşları vazgeçirmeye çalışmışsa da bir konsey toplayıp, oğlu William'ı tahtı için veliaht olarak bırakmıştır. Hac görevini yerine getirdikten sonra, I. Robert, Normandiya'ya dönerken Nicea'da³⁴ ölmüştür.³⁵ Bu nedenle William'ın çocukluk yıllarını annesinin yanında, Falaise'de geçirdiği tahmin edilmektedir.

Gayrimeşru William gerek çocukluk yıllarında gerekse dük olma konusunda gayrimeşru evlat olduğundan dolayı çeşitli zorluklar çekmiştir.³⁶ Örneğin, henüz yaklaşık 11 yaşındayken babasının ölümünün ardından ülkede çıkan iç çatışmalar neticesinde, rakipleri tarafından sürekli olarak tehdit edilmiştir.³⁷ Bu durum William'ın erken yaşlardan itibaren baskı ve şiddet altında tutulduğunu göstermektedir.

³⁰ Marc Morris, *The Norman Conquest: The Battle of Hastings and the Fall of Anglo – Saxon England*, Pegasus Books, London, 2012, s. 78. Bazı kaynaklarda annesinin isminin Arlette olabileceği de ileri sürülmüştür. Bkz. Château Guillaume-le-Conquérant Educational Department, *William the Conqueror and His Time*, Falaise, 2006, s. 3.

³¹ Douglas, *William the Conqueror*, s. 15.

³² Aynı yer.

³³ Susan Wise Bauer, *Ortaçağ Dünyası: Roma İmparatoru Büyük Constantinus'un Hıristiyanlığı Kabul Etmesinden I. Haçlı Seferi'ne*, C. II, (Çev. Mehmet Morali), Alfa Basım Yayın, İstanbul, 2014, s. 654; Edward Augustus Freeman, *William the Conqueror*, Boatche Books, Kitchener, 2004, s. 10.

³⁴ Günümüzde Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yer alan İznik şehrinin eski adıdır. Bkz. Veli Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, TTK, Ankara, 2013, s. 34; Bilge Umar, *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 1993, s. 602.

³⁵ Jacob Abbott, *William the Conqueror*, Harper & Brothers Publishers, New York, 1902, s. 29

³⁶ Ülkemizde William ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda kendisi için Gayrimeşru (Bastard) sıfatı yerine "Piç William" ismi kullanılmıştır. Ancak biz bu kelimenin argo olması nedeniyle "Gayrimeşru" ifadesini kullanmayı uygun gördük. Bu ifadenin kullanımı genellikle çeviri yaparken gösterilen özensizlikten kaynaklanmaktadır. Örnek kaynak için bkz. Bauer, *Ortaçağ Dünyası*, s.664.

³⁷ Morris, *The Norman Conquest*, s. 52; Jacob Abbot'a göre, William'ın babası öldüğünde o sadece 11 yaşında idi. Bkz. Abbot, *William the Conqueror*, s. 29

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, babası öldüğü zaman yaklaşık 11 yaşında olan William, bu dönemde Paris'te bulunmuştur. Paris'te iyi bir eğitim görmüş ve çok başarılı genç bir prens olmuştur. Aynı dönemde Theroulde adlı bir askerî öğretmenin gözetiminde kalmıştır. Theroulde, uzman bir asker olup uzun süre Fransa Kralı'nın emrinde görev yapmıştır. Bu asker sıfatı taşıyan öğretmen şüphesiz, genç öğrencisinin gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Ona, o dönemin savaş taktiklerinin gerektirdiği tüm at binme tekniklerini, uygulamalı bir şekilde öğretmiştir. O günlerde, silah, yay ve ok, cirit, kılıç, mızrak ve savaşçıların kullanıldığı çelik zırhını giymesi ve kullanması için alıştırma eğitimi de vermiştir.³⁸ William gibi genç prenslerin askerî tatbikatlarında ve eğitimlerinde özel olarak giyinmeleri gerekmektedir; çünkü o dönemde prensler halka büyük etkinlikler düzenleterek kendilerini gösterirlerdi. Bu giysilerin en ihtişamlısı da şüphesiz ki zırh olmuştur.³⁹ Bu demir elbiseler tabii ki çok ağır ve rahatsız edici olmuştur⁴⁰ fakat kuvvetle muhtemeldir ki genç prensler ve dükler onları giymekten gurur ve mutluluk duymuşlardır.

Gayrimeşru William, askerî eğitimini Paris'te sürdürmekle meşgulken, düklüğü ele geçirmek isteyen birkaç rakibi Normandiya'da ortaya çıkmıştır. Bu rakiplerin içinden en güçlüsü ve en tanınmış olanı Arkın Kontu olmuştur. Onun adı da William'dı, fakat onu genç dükten ayırmak için ona Arques denmiştir. Robert'ın kardeşi ve yasal bir mirasçısı çıkmaması sebebiyle, tartışmasız olarak kendisi de düklik üzerinde hak iddia etmiştir. Bu nedenle Arques güçlerini toplayıp ülkeyi ele geçirmek için hazırlanmaya başlamıştır.⁴¹

Robert, hacca gitmek için Normandiya'yı terk ederken dükliğe Alan adında bir asili atamıştır. Eğer Robert geri dönmezse, William'ın taht için yeterli yaşa gelinceye kadar dükliğe sahip çıkma görevi ona verilmiştir.⁴² Böylelikle Alan, hükümet idaresini yöneten kişinin yardımcısı olarak yetkili bir konseyde söz sahibi olmuştur. Alan'ın başındaki bu konsey, genç William'ı Normandiya Dükü olarak ilan etmiş ve hemen

³⁸ Sir Charles William Chadwick Oman, *Ok, Balta ve Mancınık: Ortaçağda Savaş Sanatı 378 – 1515*, (Çev. İsmail Yavuz Alogan), Kitap Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 26; Abbot, *William the Conqueror*, s. 47.

³⁹ Ortaçağ Avrupası'nda kullanılmış olan Zırh hakkında detaylı bilgi için bkz. Pınar Ülgen, *Doğu – Batı Arasında Teknoloji Transferi: Geç Ortaçağlar*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2011, s. 124 – 126.

⁴⁰ Le Goff, *Ortaçağ Kahramanları*, s. 86.

⁴¹ Freeman, *William the Conqueror*, s. 24.

⁴² Abbot, *William the Conqueror*, s. 47.

onun adına harekete geçmeye başlamıştır.⁴³ Arques'in hükümeti ele geçirmeye hazırlandığını gören konsey, güçlerini de bir araya getirmeye başlamıştır. Bu nedenle her iki taraf da savaş hazırlıklarına başlamış ve şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. Bu çatışmalarda William'ın muhafızlarından birkaçı ölmüştür ancak onun hayatta kalması Fransa Kralı I. Henry'nin yardımı ile olmuştur.⁴⁴

Dük Robert yıllarca savaş, baskı ve saldırılara maruz kaldıktan sonra, belki farklılıklarını kiliseyle uzlaştırmak için belki de Normandiya dükliğini terk etmek için kutsal topraklara seyahat etmeye karar vermiştir.⁴⁵ İktidarı boyunca pek çok savaşa katılmış olan Normandiya Dükü Robert, sonunda topraklarında kısmen barışı sağlamıştı. Ancak burada kendisinden sonra idareyi ele alabilecek yetişkin bir mirasçısı bulunmuyordu. Bu nedenle, yerine yalnızca Gayrimeşru William'ı varis olarak bırakabilmiştir. William'ın küçük yaşta olması nedeniyle Normandiya topraklarını savaşa daha fazla açık bırakmıştır. Dük I. Robert, bu durumun farkında olduğu için soylularla toplantı yapmaya karar vermiş ve bu toplantının sonunda, soyluların William'ı veliahdı olarak tanımalarını sağlamıştır.⁴⁶ Ayrıca I. Robert, toplantıya katılan soylulara, William'a itaat etmelerini söylemiştir. Dük I. Robert'ın amcası, Rouen'in başpiskoposu Robert, muhtemelen de Kral I. Henry, William'ın babasının dükliğünün halefi olduğuna razı olmalarının ardındaki kuvvet olmuştur. Buna kanıt olarak, Fransa Kralı I. Henry'nin William'ı şövalyelik sembolleriyle hemen tanıdığını gösterebiliriz. Dük I. Robert daha sonra yolculuğu için yaklaşık 1034 – 1035'te Normandiya'dan ayrılmıştır.⁴⁷

Normandiya Dükü I. Robert, kutsal topraklara vardıktan sonra, 1035 yılının Temmuz ayının ilk üç gününde, Küçük Asya'dan (Anadolu) dönerken Nicaea'da

⁴³ Freeman, *William the Conqueror*, s. 13.

⁴⁴ Abbot, *William the Conqueror*, s. 52, Burada şu noktaya açıklık getirmek gerekir: William bir Normandiya Dükü idi ve Normandiya Fransa'ya bağlı bir bölgeydi. Ancak Normandiya Dükü II. William'ın İngiltere'yi işgal etmesinden sonra İngiltere Kralı I. William olarak adlandırılmış ve Fatih unvanı almıştır. I. William İngiltere tahtına çıkınca, Normandiya ile İngiltere birleşik bir yönetim altına alınmış ve iki ülke aynı hükümdar tarafından yönetilir hâle gelmiştir. Bundan sonra I. William'ın ölümüyle beraber Normandiya – İngiltere birliği bozulmuş ve Capet Hanedanlığı'ndan gelen Fransa kralları ile İngiltere kralları sürekli olarak mücadele içine girmişlerdir. Bkz. Clive Ponting, *Yeni Bir Bakış Açısıyla Dünya Tarihi*, (Çev. Eşref Bengi Özbilen), Alfa Yayınları, İstanbul, 2013, s. 392.

⁴⁵ Abbot, *William the Conqueror*, s. 34.

⁴⁶ Morris, *The Norman Conquest*, s. 52.

⁴⁷ Freeman, *William the Conqueror*, s. 10.

ölmüştür.⁴⁸ Böylelikle Dük William'ın saltanatı başlamıştır. Dük William'ı ilk yıllarında koruyanlar, hükümdarlığının son yıllarında babasını destekleyen asiller olmuştur. Bunlar arasında Rouen'in Başpiskoposu Robert, Britanyalı Count Alan ve Robert'in yakını Osbern bulunmaktaydı. Yukarıda William'ı destekleyen başka bir asil ise William'ın öğretmenlerinden biri olarak bahsettiğimiz, askerî öğretmeni Theroulde olmuştur.⁴⁹

Bununla beraber William'ın yaşının küçük olması sebebiyle, düklük hükümetinin tepesinde bir baskı oluşmuş ve genç dük üzerindeki kontrolü kimin ele alacağına dair anlaşmazlıklar başlamıştır.⁵⁰ Düklük, özellikle William'ı başlangıçta destekleyen herkes için tehlikeli olmuştur. Britanyalı Alan, düklük üzerinde hak iddia etmiş ve çıkan savaşta 1039 ya da 1040'da ölmüştür.⁵¹ Böylece Dük William'ın öğretmenliği görevini, Dük Robert'in samimi bir arkadaşı olan Gilbert almıştır.⁵² Gilbert, Rouen Başpiskoposu Robert'in oğullarından Gacé'nin Ralph emirlerini uygularken öldürülmüştür. Aynı zamanda Theroulde de aynı nedenden suikasta kurban gitmiştir. Rahibe Osbern ise Gayrimeşru William'ın yatak odasında belki de kendisini William sanan biri tarafından öldürülmüştür.⁵³

Gördüğümüz gibi, William'ın ailesi bu dönemde tam bir felakete uğramıştır. Hatta William'ın amcası Walter, annesi Herleva'nın kardeşi, onu korumak için William'ın yatak odasında yatmaya başlamışlardır. Bildiğimiz kadarıyla, ailesi sık sık William'ı gece yarısı yatağından tutup yoksulların evlerine sığınmak için kaçmak zorunda kalmıştır. Tüm bu kargaşa William'ın çocukluk dönemini ve tahttaki ilk yıllarını oldukça derin bir şekilde etkilemiştir.⁵⁴

⁴⁸ Morris, *The Norman Conquest*, s. 52.

⁴⁹ Freeman, *William The Conqueror*, s. 11.

⁵⁰ Gayrimeşru William, Normandiya Dükü sıfatıyla soyluların huzurunda ilan edildiği zaman, sadece 8 yaşındaydı. Bu nedenle William, kendisini denetim altına almak isteyen güçlü Norman soylularının yoğun baskısına maruz kalmıştır. Bkz. Bauer, *Ortaçağ Dünyası*, s.654.

⁵¹ Freeman, *William the Conqueror*, s. 11.

⁵² Morris, *The Norman Conquest*, s. 103.

⁵³ Eva March Tappan, *In the Days of William the Conqueror*, Yesterday's Classics Publishing, Belgrad LLC, 2010, s. 85 – 86.

⁵⁴ Tappan, *William the Conqueror*, s. 86 – 87.

1. 2. William'ın İngiltere'yi İlk Ziyareti (1051 – 1052)

Bir taraftan William, Normandiya'da kendini güçlendirirken diğer taraftan İngiltere'deki Norman etkisi artmaktaydı. Dük II. William'ın etrafı artık tanıdıklarıyla çevrilmişti. Çevresinde yabancı sayılabilecek tek kişi, kız kardeşi Godgifu'nun oğlu olan yeğeni Mentekli Ralf idi. Bununla beraber, maiyetindeki Canterburyli Robert, Londralı William ve Dorchesterli Ulf Normanların yanında üç başpiskoposluk görevinde bulunmaktaydı.⁵⁵ Bir iddiaya göre, William, iyi bir karakter taşıdığı için İngilizlerin saygınlığını kazanmış fakat henüz tanınmamış olan Ulf'ı piskopos olarak atamıştır.⁵⁶ Ayrıca, kilisenin ve devletin daha küçük, kullanım için tercih edilmeyen yerlere, krallığın her yerindeki mülkler, yabancılar için cömertçe verilmiştir. Onlar da bu bölgelere genelde kaleler inşa edilmiştir.⁵⁷

Başpiskopos Ulf, her şeyden önce ulusal konseyin başındaki Batı Saksonların Kontu Godwine'e karşı plan yapmıştır. Nihayet, 1051 sonbaharında konseyin öfkesi patlak vermiştir. Hemen ardından dul olan Kontes Godgifu ile evlenmiş olan Boulogne'un Count Eustace tarafından krala bir ziyaret gerçekleştirilmiştir.⁵⁸

Ekim 1051'den Eylül 1052'ye kadar, Normanlar İngiltere'de kendi planlarını yapmaya başlamışlardı. Bununla beraber, o sırada Kral Edward, Rouen'den kuzeni ile Boulogne'den kayıbiraderinden daha fazla ün kazanmıştı.

Freeman, William'ı anlattığı kitabında ziyaretle ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: “Kont William, Fransızların örgütü ve onların kralı ile denizin ötesine geçti ve onunla gelen yoldaşlarının çoğuyla tekrar gelebilirdi.”⁵⁹ Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere, William'a “kont (earl)” sıfatı verilmiş ve yalnız gelmediği gibi kısmen tehditkâr bir deyişle tekrar gelebileceğini ifade etmiştir.⁶⁰ Başka bir konu ise William'ın kraldan büyük hediyeler almış olduğudur. Fakat William, dük olduğu için, çeşitli belgelerde Edward'ı efendisi olarak tanıtmaktadır.⁶¹ Bu nedenle, bir süre Edward'a saygı

⁵⁵ Morris, *The Norman Conquest*, s. 122.

⁵⁶ Ulf, Dorchester'in bir piskoposu olup, 1049 yılında kutsanmış ve 1052 yılında baskılar neticesinde İngiltere'den sınır dışı edilmiştir. Bkz. Freeman, *William the Conqueror*, s. 21 – 22.

⁵⁷ Abbot, *William the Conqueror*, s. 149.

⁵⁸ Morris, *The Norman Conquest*, s. 135.

⁵⁹ Freeman, *William the Conqueror*, s. 19.

⁶⁰ Aynı yer.

⁶¹ Bauer, *Ortaçağ Dünyası*, s. 660.

göstermesi gerekmektedir, kanaatimizce bunun dışında aksi bir eylemin gerçekleştiğini düşünmemeliyiz.

Normanların Dükü, bazı kesimlerce İngilizlerin muhbiri olarak görülmekteydi. Bununla beraber İngiltere ve Fransa arasında düşmanlık ya da rekabet henüz mevcut değildi. William'ın ziyaretini görenler, İngiltere Kralı ve Normandiya Dükünü birey olarak düşündüğünden, bu düklüğün daha sonra İngiltere ve Fransa yerine Norman Krallığı olarak birleşeceğini belirtmişlerdir. Aslında bu ziyaret, İngiliz Kralı'nın ve Normandiya Dükünün aynı kişiye dönüşmesinin ilk adımı olmuştur. Halk, William'ın İngiliz tacını Edward'ın halefi olduğu iddialarıyla dillendirmeye başlamıştı.⁶²

Bu iddiaya göre, Aziz Edward, William'a bir söz vermişti: Bundan sonraki aşamada ise Harold, William kral olduktan sonra ona yemin edecekti. Ancak Normandiyalıların bu iddialarını İngiliz yazarlar tarafından kesinlikle reddedilmiştir.⁶³ Bu iki noktada, yurtsever İngilizler, Harold'un en güçlü destekçileri, belirgin bir sessizlik içinde kalmışlardı. Bu nedenle, bazı sözlerin yerine getirildiğini düşünebiliriz. Bu sözün alındığı zamanı düşünecek olursak, yüksek ihtimalle William'ın Edward'ı ziyaret ettiği tarih olduğunu varsayabiliriz. Bu tarih, doğrudan yetkiye dayanmamakta, ancak bazı sorulara cevap vermektedir. Ziyaretten önce mümkün olan tek an ise Edward'ın 1042'de kral seçildiği zamandı. William, o zamandan önce kendisine ait olmayan bir krallığı istila etmeyi pek düşünemezdi.⁶⁴

Diğer bir olasılık ise sözün ziyaretten daha sonra verilmiş olabileceğidir. 1053'ten hayatının sonuna kadar Edward, İngilizcenin etkisi altındaydı ve bu onun halefi yeğeni Edward'ı Macaristan'a göndermesini ve sonuç olarak Harold lehinde bir öneri yapmasını sağlamıştır. Fakat 1051 – 1052 yıllarında Edward, ister yemin etmiş olsun ister yemin etmemiş olsun, bu umudundan vazgeçmiş olabilir çünkü etrafi Norman kültürü ile çevriliydi ve aslında yaşamlarının son yirmi dört yılda kendisi ve

⁶² Freeman, bu iddianın utanmazca bir yalan olduğunu belirtmektedir. Bkz. Freeman, *William the Conqueror*, s. 20.

⁶³ Aynı yer.

⁶⁴ Bauer, *Ortaçağ Dünyası*, s. 661.

William sadece bir kere yüz yüze görüşmüştü.⁶⁵ Bu konuda çektiğimiz en büyük sıkıntı, çağdaş bir yazarın görüşmeye dair atıf yapmadığından kaynaklanmaktadır.

Edward, tacını Fransızca konuşan akrabalarının lehinde bırakmayı istemiş olsaydı, muhtemelen bu kişi yeğeni Ralf olabilirdi. Ralf, hem İngiltere’de yaşıyordu hem de İngilizce’ye hâkimdi. Ancak, gerek William gerekse de ağabeyi Mentekli Walter, başka yerlerde yönetici bir prens olmadıkları için daha fazla avantaja sahiplerdi.⁶⁶ Edward’ın William’ı düşündüğüne dair de kanıt vardır ama Ralf’i hiç düşünmediğine dair herhangi bir kanıt bulunmamaktadır. Üstelik yakın akrabaları hariç, herkes taht için Ralf’ten ziyade William’ı önermişti. İşte tam da bu noktada kişisel bir karşılaştırma yapmak neredeyse mümkün değildir. Bununla beraber, Edward’ın ortaklıkları ve onun etrafındaki güçlü etkilere sahip olan asiller, belli belirsiz oranda olmakla birlikte Fransız değil, özellikle Norman idi.⁶⁷ Hatta Başpiskopos Robert yalnızca kendi bölgesel egemenliğini bile talep etmiştir. Özetle, İngiltere’de doğrudan otoritenin olmadığına, Edward’ın William’a kendisinden sonra tahta geçmesi için verdiği sözü, William’ın İngiltere’yi ziyareti sırasında gerçekleştiğine ve William’ın Edward’a olan saygısının nedenini, İngiliz tacının kaderinin elinde olmasından kaynaklandığına neredeyse emin olabiliriz.

İngiliz halkı ve asilleri, genellikle eski yasalara bağlı bir geleneğe sahip olmuşlardır. Ne putperest ne de Hıristiyan İngilizler, bu mülkiyet yasası doktrinini önceleri yazılı hâle getirmişlerdi ancak yasa, kıtada uygulanabilecek kadar hızlı bir şekilde gelişmiştir. İngilizler; daima krala, kralın yaşadığı yere ve hanedan üyelerine saygılı davranmışlardır. Bununla beraber tahta çıkacak kişiler için de söz sahibi olmuşlardır. Modern bir hukuk kavramlarına göre; Edward’ın kendisi kanuni mirasçı değildi; çünkü o, ağabeyinin oğlu yaşarken krallığa seçilmişti. Her İngiliz kral seçimleri, genellikle eski kralların torunlarıyla sınırlı olsa da ve genç kralın tam yetişmiş

⁶⁵ Bu ziyarete dair tek kaynağımız *Anglo-Sakson Kroniği*dir. Yazar Kronikte, William’ın Fransa’dan geldiğini yazmış ancak görüşmenin içeriği hakkında bilgi vermemiştir. Bkz. Anonim, *Anglo-Saxon Chronicle*, (Haz. E. E. C. Gomme, B. A), George Bell and Sons Publishing, Londra, 1909, s. 154.

⁶⁶ Douglas, *William the Conqueror*, s. 30.

⁶⁷ Vikingler, kuzey bölgelerinden (İskandinavya) gelip önce Fransa’yı işgal etmişler daha sonra İngiltere’yi yağma hareketleriyle istila etmeye başlamışlardır. Bu arada ilk olarak 793 yılında yapılmış olan istila sonrası, ufak çaplı da olsa, İngiltere’ye yerleşmeye başlamışlardır. Detaylı bilgi için bkz. Selim Karagöz, *Vikingler ve Viking İstila Çağı (M.S. 793 – 1066)*, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray, 2014, s. 43.

oğlunun olmaması durumuna nadiren karşı çıkılsa da tacını halkının büyük meclisinin bir lütfu olması nedeniyle korumuştur. Fakat krallık daha belirgin bir şekilde, bürokratlar tarafından ciddiyetle seçilmiş ve seçilen kişinin kabul edildiği bir piskoposluk ofisi kurularak, krallık kurumu önemli bir görev haline gelmiştir.⁶⁸ Ancak bu ofisten yasal olarak yoksun kaldığı gibi, aynı zamanda kendi iradesine veya herhangi bir katılık yasasına göre, bir halefine vermesi mümkün olmamıştır. Edward'ın akrabaları için gerçekten yapabileceği şey, zamanı geldiğinde, Witan'a⁶⁹ akrabaları lehine bir tavsiyede bulunacağına söz vermek olmuştur. Witan'ın, İngiltere'nin yerli halkından veya herhangi bir İngiliz kralının soyundan gelen birini kral olarak seçmesi zaten alışık oldukları bir durumdu.

Zamanı geldiğinde, Aziz Edward gerçekten de Witan'a bir öneri getirmiş, ancak bu meclis William lehine sonuç vermemiştir.⁷⁰ Son on dört yıl boyunca Witan'ın maruz kaldığı İngiliz etkileri, ona İngiltere yasasının ne olduğunu ve bir İngiliz kralının görevinin neler olduğunu daha iyi öğretmiştir.⁷¹ Ancak Normandiya Dükü II. William'ın ziyareti sırasında Dindar Edward, bir oğlu olmadan öldürülmesi ihtimalini göz önünde bulundurarak, Normandiya'daki akrabası olan William'a tacını kendi isteğiyle verebileceğine inanmıştır. Bu nedendir ki Kral Edward, Normandiya Dükü II. William'a, onun bu ziyareti sırasında, kendisinden sonra tahta geçmesi için bir söz vermiş olduğu iddia edilmiştir.⁷²

Bu ziyaretten bahseden tek kaynak yukarıda da belirttiğimiz gibi Anonim *Anglo-Sakson Kroniği*'dir ancak bu kronikte sadece ziyaretten bahsetmiş yani görüşmenin içeriği hakkında bilgi verilmemiştir.⁷³ Bu bilgiden söz eden yazarların hiçbiri, sözde olayın gerçekleştiği andan bahsedememiştir. İngiliz yazarlar genelde William'ın

⁶⁸ Freeman, *William the Conqueror*, s. 20.

⁶⁹ Witan ya da Witenagemot: Anglo-Saksonlarda krallık seçimlerinde söz sahibi olan, krala danışmanlık yapan, idarî ve hukukî işleri tartışmak için toplanan kurula verilen isimdir. Bkz. Bauer, *Ortaçağ Dünyası*, s. 650.

⁷⁰ Bauer'e göre, 1065 Noel kutlamaları sırasında, Dindar Edward hastalanmış, 5 Ocak 1066'da ölmüştür. Ertesi gün daha yeni tamamlanmış olan Westminster Manastırı'nda defnedilmiş ve aynı gün tabut gömülür gömülmez Witan toplanarak Harold Godwinson'u II. Harold olarak İngiltere Kralı seçmiştir. Bunun üzerine Normandiya Dükü II. William hemen istila planı hazırlayıp sefere çıkmak için baharı beklemiştir. Bkz. Bauer, *Ortaçağ Dünyası*, s. 660 – 661.

⁷¹ Witan'ın bir kişi kral seçme yetkisi bulunmasının yanı sıra kralı tahttan indirme yetkisi de mevcuttu. Bkz. Edward Augustus Freeman, "The History of the Norman Conquest of England", *The North American Review*, Vol. 110, No. 227, April, 1870, s. 356.

⁷² Morris, *The Norman Conquest*, s. 127.

⁷³ Anonim, *Anglo-Saxon Chronicle*, s. 154

iddiasını hemen hemen hiç konuşmamışlardır; Harold'un William'a yaptığı ziyaret ve "söz verme" anlatana kadar Norman yazar arasından da bahseden pek kimse olmamıştır. Bu nedenle, sözün ne İngiltere'de ne de Avrupa'da ne kadar yayılmış olduğunu bilemeyiz. Bununla beraber taraflar, verildiğini varsaydığımız sözün gizli tutulmasını, halka açıklanmamasını istememiş olsalar bile, hükümdar değişeceği zaman bu bilginin paylaşılması gerekirdi. Ayrıca İngiliz devlet adamlarının muhtemelen bundan haberdar olması ve genel olarak ülkede bilinip bilinmediğine bakılmaksızın politikalarını buna göre yönlendirmiş olmaları gerekirdi.

Kanaatimizce bölgedeki diğer devletler, William'ın hem kendi hâkimiyeti altındaki yerlerde hem de komşu prensler arasındaki konumunu, gelecekteki İngiltere kralı olarak görülebilse, politikaları büyük ölçüde bu yönde geliştirilmiş olacaktı. İngiltere'nin taç vârisi olarak hükümdar olma arzusu, taç giyenlerin soyundan gelenleri ciddiyetle üzerine çekmiş olabilir. Bununla beraber Witan'daki asillerden olan Matilda ve babasının, İngiltere tacı için bir müttefiklerine söz vermeleri daha uygun ve mantıklı kabul edilebilir olacağını belirtmişlerdir.⁷⁴

Kısa sürede, Witan'da William'ın barışçı bir halef olarak makul bir umudunun olabileceği düşünülmüştür. Ama aynı zamanda, İngiltere'de mevcut durumdaki Norman etkisinin ömrü de kısa sürmüştü. Eylül 1052 olayları, Godwine'ı geri getirmiş ve İngiltere egemenliğini tekrar İngiliz eline geçirmiştir. Pek çok Norman, başta Başpiskopos Robert ve Piskopos Ulf olmak üzere İngiltere'den sürülmüşlerdir.⁷⁵ Bir sonraki sene Kont Godwine'in ölümü üzerine yerine büyük oğlu Kont Harold geçmiştir.⁷⁶

Bundan sonra Kral Edward, açık bir şekilde onun yerine geçecek olan yeğeni Ætheling Edward'ı, Macaristan'a halefi olarak göndermiştir.⁷⁷ Ætheling, 1057'de öldüğünde, asiller giderek Harold'a daha muhtemel bir halef olarak bakmaya

⁷⁴ Tappan, *William the Conqueror*, s. 200.

⁷⁵ Anonim, *Anglo-Saxon Chronicle*, s. 156.

⁷⁶ Morries, *The Norman Conquest*, s. 143; Harold, Kral Edward'ın ölümünden kısa süre sonra İngiltere'ye dönmüş ve İngiltere kralı olarak witan tarafından tanınmıştır. Ancak onun hem beden olarak hem de zekâ olarak zayıf olduğu iddia edilir. Henry Wheaton, *History of the Northmen or Danes and Normans: From the Earliest times to the Conquest of England by William of Normandy*, John Murray Albemarle Street, Londra, 1831, s. 357.

⁷⁷ Douglas, *William the Conqueror*, s. 419.

başlamışlardır. Asiller açısından Harold'un sıradan bir vatandaşın üstünde, özel bir konumda olduğu açıkça görülüyor ancak 5 Ocak 1066'da Kral'ın ölüm zamanına kadar herhangi bir resmî harekete geçmemiştir. Edward ölüm döşeğindeyken, Harold adına seçime bağlı olarak Witan'a onu önermiş, böylelikle yasal olarak yapabileceği her şeyi yapmıştır.⁷⁸ Daha sonra William'ın krallık üzerinde bir hakkı olduğuna dair, kral tarafından verilmiş olan söz de dâhil olmak üzere, tüm iddialarından artık bahsedilmemiştir.

William'ın Normandiya'daki egemenlik yılları hakkında pek bilgimiz bulunmamaktadır. Bundan dolayıdır ki William'ın İngiltere topraklarına yapmış olduğu bu ilk ziyaretle ilgili olarak da kaynaklarda yeterince bilgi bulunmamakla beraber onun kralla yapmış olduğu görüşmenin doğruluğu bile tartışmalıdır. Ancak eğer ortada verilmiş bir söz varsa bu kuvvetle muhtemel İngiltere'ye yapmış olduğu ziyarette gerçekleşmiş olmalıdır. Aksi takdirde mezkûr sözü koyabileceğimiz bir tarih aralığı pek bulunmamaktadır.

1. 3. William'ın Normandiya'da Tahta Oturması (1052 – 1063)

William, İngiltere'ye yapmış olduğu ziyaret sonrasında, hem Normandiya duklerine hem de İngiltere duklerine karşı barışçıl politikalarından muhtemelen önceleri vazgeçmiştir. Fakat bu dönem kısa sürmüştür. İlk zamanlardaki politika değişikliği yapmasına rağmen başlangıçta William yine de Falaise'nin gayrimeşru çocuğu durumdaydı ve kendisi hâlâ düklük koltuğunda tartışmalı olarak kalmış ya da hâkimiyet tartışmaları sürmüştür.⁷⁹

Fransa Kralı ve müttefikleri tarafından Normandiya'ya yapılan istilaları iki döneme ayırabiliriz: İlk olarak Fransa Kralı Henry, Normandiya'da Normanlar'ı kendi görevlerine karşı açık isyan altında destekleyen kişi olarak görmüştür. Ancak çıkan ayaklanmalar, kişisel ve yerel boyutta kalmıştır. Bununla beraber Fransa Kralı Henry ile Normandiya Dükü II. William'ın, müttefik olarak I. Reginald'ın oğlu Brionne'un liderliğinde ayaklanmış olan asilere karşı yapmış olduğu Val-ès-dunes Savaşı'dır ki daha sonra bu ölçüde, düklüğün büyük bir bölümüne yayılmış olan böyle bir isyan

⁷⁸ Freeman, *William the Conqueror*, s. 22.

⁷⁹ Freeman, *William the Conqueror*, s. 23.

olmamıştır.⁸⁰ İkinci dönemde ise işgalcilerin hiçbir başlangıç noktası olmamıştır. Ülkede bilenen hâlâ hainlerin var olduğu; hâlâ asiler var olduğudur ancak yapabildikleri tek şey bir isyan çıktığı zaman ya da bir düşman topraklara girdikten sonra isyancılara ya da işgalcilere destek amaçlı katılmak olmuştur.⁸¹

Aslında bu isyanın hem başlangıç tarihi hem de çıkış nedeni belirsizdir. Bununla beraber isyanın 1048 ile 1053 yılları arasında gerçekleşmiş olması daha muhtemeldir. Çünkü William'ın İngiltere'ye yaptığı ziyaretten sonraki yıl, Arques Kontu William'ın uzun süre unutulmayacak isyanı patlak vermiştir.⁸² Arques Kontu William, Fransa'daki büyük kalelerden biri olan Dieppe Kalesi'ni ele geçirmiş ve bir bölük askeri esir almıştır.⁸³ Ancak kaleyi ele geçiren askerler, kendi sahibine ihanet etmişlerdir. Dük William'ın kral ve birkaç prens tarafından desteklediği bu isyan, beraberinde yıkımı getirmiştir. Hatta isyancılar arasında Dük'ün kız kardeşi Adelaide'nin kocası olan Poitiers'in Ingelram Kontu vardı.⁸⁴ Başka bir düşman ise Gascony'li Kont Guy ile Akintiya (Aquitaine) VIII. Dük William'dı. Fransa'nın en uzak köşesindeki bir prensle Normandiya Dükü arasında bazı tartışmalar yaşanmış olabilir fakat ne Dük William ne de müttefikleri, kendilerine sadık olan Normanlara ve onların prenslerinin baskılarına katlanamamıştır. Bu nedenle isyancı Kont Ingelma öldürülmüş ve devamında diğer prensler Normandiya'ya karşı daha fazla çaba sarf etmişlerdir.⁸⁵

Dük William, kalesini ve mülklerinin bir bölümünü bu şekilde kaybetmiş ve düklüğünden doğan iradesini kaybetmiştir. Dük William'ın siyasi hoşgörüsü, sonunda ona, vatandaşlarının genel iyi niyetini kazandırmıştır. Hatta uzun yıllar boyunca, William'ın oğluna kadar, ciddi bir isyan duyulmamıştır. Tabii bazen Norman

⁸⁰ Douglas, *William the Conqueror*, s. 31 – 32.

⁸¹ Bununla beraber fethedilen topraklarda gücü ele geçirmek aynı zamanda mutlak otoriteyi elde etmeye zemin hazırlamıştır. Ancak bu konuda, Ağaoğulları, Zabcı ve Ergün'ün kaleme almış olduğu *Kral - Devletten Ulus - Devlete* adlı eserde Locke'un ifadelerini yorumlayarak şöyle demişlerdir: “Bir fatih düşmanını kendisine tabi kılar ama düşmanları her zaman için devrim hakkını ellerinde tutarlar.” Açıkça görüldüğü gibi Locke'un bu tezi İngiltere tarihi ve Norman istilasıyla da ilgilidir. Bkz. Mehmet Ali Ağaoğulları ve Filiz Zabcı ve Reyda Ergün, *Kral - Devletten Ulus - Devlete*, İmge Kitabevi, Ankara, 2017, s. 215.

⁸² Tappan, *William the Conqueror*, s. 130.

⁸³ Abbot, *William the Conqueror*, s. 164.

⁸⁴ Ingelram, Fransa'da ünlü bir ailenin adıdır. Ayrıca, burada bahsi geçen William, Normandiya Hanedanlığı'nın ilk Dükü olan I. Robert'in damadıdır. Normandiya Hanedanlığı 876 – 912 yılları arasında I. Robert ile Hıristiyanlığı bu bölgede benimsemiş olup, kendi Norveçli dillerini unutarak Fransızlaşmışlardır. Bkz. Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hânedanlar: Avrupa Devletleri*, C. IV, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s. 787.

⁸⁵ Freeman, *William the Conqueror*, s. 23.

hainlerinin desteklemiş olduğu yabancı düşman saldırıları, daha sonraki yıllarda büyük çapta devam etmiştir. Hükümdar olduğu gibi savaşçı da olan William, bir süreliğine de olsa yeniden barış ortamını bu şekilde sağlayabilmişti.

Gayrimeşru William'ın düklüğü zamanında, 1051 yılında, Flandre Kontu Baldwin'in kızı olan Flanderli Matilda ile evlenmiştir. Ancak, Flanderli Matilda'yla olan evliliği, Papalık tarafından bir sorun olarak görülmüştür. Papa ve özel bir saygıya sahip olan bir Konseyin almış olduğu bir kararnameye rağmen bu evlilik, Arques William'ının isyanı sırasında William'ın Normandiya'ya dönüşünden kısa bir süre sonra, kutlanabilmiştir. 1053 yılı boyunca Kont Baldwin, kızını Norman sınırında Eu'ye (Seine-Maritime) getirmiş ve orada William'ın gelini olmuştur.⁸⁶ Bununla beraber bu evlilik, Normandiya'da çok fazla muhalefet yaratmıştır. Üstelik bu evlilik, Arques'in elinden çıkarılan Kont'un kardeşi olan Rouen Başpiskoposu Malger tarafından kınanmıştır.⁸⁷

William'ın yakın arkadaşlarından birisi de Lanfranc olmuştur.⁸⁸ Dük ve kral, başkâhin ve başpiskopos gibi, William ve Lanfranc da her zaman yan yana olmaya karar vermişlerdir ve her biri yaşamlarının sonuna kadar diğerinin çalışmalarına yardımcı olmuştur. Muhtemelen dostlukları sadece bir defa ve kısa bir süreliğine bozulmuştu. Lanfranc, William'ın evliliğine karşı bir konuşma yapmış ve böylece Dük'ün kendisini azarlaması kaçınılmaz bir hal almıştır.⁸⁹ William, bu konuşmaya oldukça sinirlenmiş olmalıdır ki, Lanfranc'ın sürgün edilmesini emretmiş ve manastır topraklarının bazı bölümlerine el koyarak kendince intikam almıştır.⁹⁰ Lanfranc, hemen Normandiya'dan sürülmemiştir, düklüğün elçisi olduğundan önce papalık mahkemesinde işlemleri devam eden evliliğin onaylanması için çalışmak üzere görevlendirilmiştir. Kendisi de bu görevde çalışmış ve evliliği hızlı bir başarıyla papalığa onaylatmıştır. Evlilikten altı yıl sonrasına kadar olan sürede, 1059 yılına kadar, Lanfranc'ın Leo'dan değil de ikinci ardıl Nicolas'tan evlilik onayı almak istediğini

⁸⁶ Morris, *The Norman Conquest*, s. 129.

⁸⁷ Freeman, *William the Conqueror*, s. 24.

⁸⁸ Lanfranc, Normandiya'da Benedictin keşişi olmak için kariyerinden vazgeçen, meşhur İtalyan hukukçudur. James Robinson Planche, *The Conqueror and His Companions*, Vol. I, Bradbury, Agnew & Co., Printers, Whitefriars, London, 1874, s. 73.

⁸⁹ Abbot, *William the Conqueror*, s. 148.

⁹⁰ Freeman, *William the Conqueror*, s. 25.

söylemiştir.⁹¹ Lafranc'ın bu evliliğe önce karşı çıkıp daha sonra işlemlerine hizmet etmesi her ne kadar çelişkili bir durum gibi görünse de yukarıda da bahsettiğimiz gibi, yakın dost olmaları sebebiyle böyle bir didişme hoş görülebilir.

Aslında bu durum, William'ın karakterindeki birçok noktayı göstermektedir. İsteddiği şeyler, ister evlilikte olsun isterse başka bir konuda olsun engellenmemelidir. Ayrıca William'ın isteklerini yaptırma konusunda karakter yapısı gereği, acele etmediğini görmekteyiz; kendisi daha çok elverişli olan bir fırsatı beklemektedir.

İlerleyen bölümde de bahsedeceğimiz üzere, William'ın kiliseyle olan ilişkileri, tahta çıkmasından sonra değişiklik göstermiştir. William, manevî gücün haklarına müdahale edildiği zaman ya da onun kilisenin iradesine geçtiğini görünce, müdahale etmek istemiştir. Bununla birlikte ciddi anlamda dinsel reform için harekete geçmiştir. Maurilius ve Lanfranc'ı terfi etmiştir.⁹² William kendisine karşı isyan edenleri bağışlamış olabilirdi, fakat arkadaşının dahi saygısızlığına katlanamamış olan birinden böyle bir davranış beklemek pek doğru olmaz. Hatta William, ani duygusal değişimler içerisine girerek, genelde birinin yaptığı bir hatadan, tüm sorumluları cezalandırdığı olmuştur. William'ın yaptığı aksine, eşine ve kendisine dokunan birini yani Lanfranc'ı sadece kınayabilirdi. Ama her şeyden önce William ile Lanfranc arasındaki ilişki, insan karakterinin gereği ve onların kişisel özelliğidir.

Roma'da William'ın evliliği tartışılırken, o Normandiya'da asilerle sert şekilde mücadele etmek zorunda kalmıştı. Onun savaşı ve müzakereleri hemen hemen birbirine yakın bir zaman aralığında sona ermiş ve hem evliliği hem de asilerle olan mücadelesi birbirine karışmıştı. William, şimdi yeni bir durumla karşı karşıya kalmıştı. Fransız Kralı hiçbir zaman tüm gücünü Norman asilerine karşı ortaya koymamıştı. William, şimdi iki kez birbirini izleyen istilalarla, Kralın bütün gücüne ve Kralın olduğu gibi vassallarının da çoğunun desteğini sağlamayı başarmıştı. İlk istilada 1054 yılında Norman yazarları, Burgonya, Auvergne ve Gascony'den etkili konuşarak savaş için görüşmüşlerdi. Ancak Bourges'tan daha uzun bir mesafede herhangi bir birlik görmekte zorlanmıştı. Henry'yi takip eden prensler, sadece Crown'un yakın vassalları gibi görünmüşlerdir. Aralarındaki liderler arasında, eski Normandiya düşmanı Chartres

⁹¹ Douglas, *William the Conqueror*, s. 138.

⁹² Tappan, *William the Conqueror*, s. 143 – 144.

Theobald Kontu ve ismi o dönem tekrar tekrar duyulacak olan Poitiers'in yeni Kontu da bulunmuştur. Anjou'nun kendisi değil de Geoffrey, Tours'taki görevlileri de orada olmuşlardır.⁹³

Yine aynı dönemde, Normandiya, Seine'nin her iki kıyısından da istila edilmiştir. Kral ve müttefikleri, Fransa'nın eski ve daha kapsamlı bölümlerinden biri olan William'ın kontrol ettiği Normandiya bölgesini batı kesiminden ayırmayı düşünmüştür. Bessin'de veya Côtentin'de William'a karşı hiçbir saldırı tasarlanmamış gibi görünürken, William'ın düklüğünün kendi kısımlarını tutmasına izin verilmesi gerekiyordu. Buna karşın William, Kral ile Val-ès-dunes Savaşı'ndaki müttefiki olduğundan onunla beraber hareket etmek istemiştir.⁹⁴

İki ordu Normandiya'ya girmişti; Seine'nin solunda yer alanlar, Kral tarafından; diğerleri ise kardeşi Piskopos Odo tarafından yönlendirilmiştir.⁹⁵ Kral, William'ın harekete geçmeye hazır hale gelmesine karşın Doğu Normandiya, kendi sadık soylularına bırakılmıştı. Bu çatışma neticesinde, tüm Normandiya artık Kral'a bağlı duruma gelmişti. Saksonya ve Danimarka topraklarındaki erkekler, Kral ve Dük'e karşı savaşmak zorunda olduğu gibi kendi görevlileri de Kral'a karşı savaşmaya hazır hâle gelmişlerdi.⁹⁶ Fakat William, meydan savaşlarından kaçınmıştır; o zamanlar Avrupa'daki savaşlarda gerçekten meydan savaşları nadiren yapılmıştır.⁹⁷ Savaş, büyük oranda müstahkem yerlerin saldırı altında tutulması ve savunulmasıyla devam etmiştir. William'ın saldırı planı tamamen savunma merkezli olmuştur. Yani William'ın temel amacı, isyancıları ve onları destekleyen toprak sahiplerini Fransa topraklarından çıkarmak olmuştur.

⁹³ Freeman, *William the Conqueror*, s. 25 – 26.

⁹⁴ Fausto Cozzetto, "Çapet Hanedanı Döneminde Fransa", *Ortaçağ: Katedraller – Şövalyeler – Şehirler*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, s. 83.

⁹⁵ Piskopos Odo, Gayrimeşru William'ın üvey kardeşi olup Bayeux Katedrali'nde görev yapmıştır. Bkz. Donald Matthew, *İletişim Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi: Ortaçağ Avrupası*, C.VI, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, s. 97.

⁹⁶ Morris, *The Norman Conquest*, s. 15.

⁹⁷ İleride de göreceğimiz üzere, Fatih William, genel olarak meydan muharebesi yapmaktan ziyade, bizim "Turan Taktiği / Kurt Kapanı" olarak ya da İslâm tarihinde "sahte ricat" olarak adlandırdığımız, savaş sırasında geri çekilme havası yaratarak, düşman ordusunun etrafını sarmaya yönelik yapılan savaş taktiğine benzer bir taktik uygulamıştır. Zaten o dönemde meydan muharebesi gibi bir savaş taktiği pek uygulanmamıştır. Ortaçağ savaş stratejileri hakkında detaylı bilgi için Bkz. Anja V. Hartmann ve Beatrice Heuser, *Tarih Boyunca Avrupa'da Savaş ve Barış*, (Çev. Onur Atalay), Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2006, s. 186.

Seine'nin doğusundaki komutanlar, Euli Kont Robert'ı, Gournaylı Hugh'u, William Crispin ve Walter Giffard, Fransızlar Mortemer'in önemli kasabasına girdikleri ve gösteriş yapmaya hazır oldukları zaman bekledikleri fırsatlarını yakalamışlardı. Bu savaşta neredeyse tüm Fransız ordusu öldürülmüş, dağılmış ya da esir edilmişti. Ode, kaçmış; Ponthieu'nun adamı esir alınmıştı. Böylece Dük'ün başarısı aslında beklediğinden daha kolay olmuştu. Kral'ın ordusu, savaşın bittiği gün, gece yarısı aniden, Mortemer'ten gelen bu haberlerle paniğe kapılmış ve topraklardan aceleyle geri çekilmeye başlamıştır.⁹⁸

Val-ès-dunes Savaşı, karakteristik olarak aslında Norman seferi olmuştur diyebiliriz. Savaşta sağ kalanları yatıştırmayı reddeden İngiliz Dükü Harold, pek çok İngiliz düşmanı tarafından boşa harcanmış olsa da sessizce yapılmış olan savaşın kendisi açısından yaratacağı sonuçları beklemiştir. Normanların bütün gücüyle savaşın ganimetlerini de toplamak için savaşı âdeta yağma hareketine çevirmişlerdir. William, eğitilmiş savaş amaçlarına hizmet ettiği zaman, gerçekten hareket kabiliyeti bolca olan, manevralı, kavisli bir savaş yapmamış ancak kısa kısa denemeye çalışmıştır. Böylece daha sonra yapacağı savaşlar üzerinde taktiksel denemeler de yapmıştır.⁹⁹ William'ın kasıtlı olarak yaptığını düşündüğümüz bu durum, Fransız ordusunda paniğe yol açmıştır.¹⁰⁰

Fransız ordusunun bir bölümü ordunun taktiğine şaşırmış, diğeri Normandiya'ya darbe vurmadan kaçmak zorunda kalmıştır. Savaş, fiilen bitmediğinden Fransızlar, Tillières'i korumaya devam etmişlerdir. William, bunun üzerine Breuil kalesinde bir hendek açtırarak bu bölgeyi kuvvetlendirmiştir. Böylece komutayı eski vali Osbern'in oğlu, yakın arkadaşı olan William'a emanet etmiştir. William, Anjou Kontu Geoffrey'in elinden gelen her şeyi alması için bölgeden ayrılmıştır. Daha sonra Cenomannian'ı topraklarına katmıştır.¹⁰¹ Bu topraklar günümüzde Angevin olarak bilinmektedir. Bu topraklarda birden fazla noktada esas olarak Domfront ve Ambrières'e yaptığı daha

⁹⁸ Freeman, *William the Conqueror*, s. 26.

⁹⁹ Çünkü bu savaş Gayrimeşru William'ın ilk deneyimiydi. Bu tarihlerde yaklaşık 20 yaşında idi. Bu savaşta edindiği tecrübe sayesinde 3 yıl sonra askerî yönetici idaresine de yükselmişti. Anjou Hükümdarı II. Geoffrey, Normandiya'yı işgal etmeye çalıştığı zaman, ona karşı William başarılı bir şekilde Normandiya'yı korumuştur. Bkz. Jeremy Black, *Efsane Komutanlar ve Zaferleri*, (Çev. Özgür Kolçak), Timaş Yayınları, İstanbul, 2014, s. 64.

¹⁰⁰ Hartmann ve Heuser, *Tarih Boyunca Avrupa'da*, s. 186.

¹⁰¹ Freeman, *William the Conqueror*, s. 27.

önceki ilerlemeler doğrultusunda bir genişleme olmuştur. Ambrières, bu genişlemeden dolayı belki de kaybolmuştu; çünkü William, Geoffrey'e kırkıncı gün gelmesi için bir meydan okuma göndermişti. Kırkıncı günde Geoffrey gelmiş ve Ambrières'i bir Norman garnizonu tarafından takviye ederek kuvvetlendirmiş ve işgal etmiştir. Geoffrey, Breton Prensi Ode ile Akitanya William ve Peter Duke ile birlikte sefere çıkmıştır. Bu kuvvetlerle kaleyi kuşatmayı başarmışlar ancak Norman planlarına göre, William'ın yaklaşmak üzerine olduğu haberinden sonra, hepsini rahatlatmak için kaçmalarına müsaade etmiştir.¹⁰²

Bu durumu takiben yaklaşık olarak üç yıl barış ortamı olmuştur ancak 1058 yılında Kral Henry, bu kez Anchor Bölgesi'ndeki Geoffrey ile ortak olarak başka bir Normandiya istilasına kalkışmıştır. Kral, eski seferlerinde asla yenildiğini söylememiş, ancak Norman hileleri tarafından karadan kolayca aldatılmıştı. Kral bir kez daha Norman oyununa ve Norman'ın gücüne ikinci bir deneyim yaşatma çabasında girişmiştir. Kral ve Kont, araziye girmiş ve çok geniş çapta hasar olduğunu görmüştür. William, daha önce olduğu gibi düşmanın araziye boş yere harcamasına izin vermiştir. Saldırı için elverişli bir an bulana kadar onları izlemiş ve takip etmiştir. Genel olarak halk, Dük II. William'ın planlarına gayretle yardım etmiştir. Bununla beraber bu defa William, isyancıların sıkça sığındığı Caen'i yakmıştır.¹⁰³ Artık şehrin sadece adı kalmış, surlarını ve kalelerini yıkılmasıyla savunmasız kalmıştır. Kısa bir süre sonra Fransızlar, Varaville yakınlarındaki nehrin ağzında Dive'den geçerken aniden yakalanmış ve ordu, kralın gözleri önünde askerlerin büyük bir kısmını katletmiştir. Geri kalan kişiler ise Normandiya'dan kaçmışlardır.¹⁰⁴

Bu savaşın neticesinde Henry, barış yapmak zorunda kalmış ve Tillières'i restore ettirmiştir. Kısa bir süre sonra 1060 yılında Kral, William'ın kayınpederi Baldwin'in vesayetiyle, taç giymiş olan oğlu Philip'i halefi olarak bırakıp ölmüştür.¹⁰⁵ Anjou'nun Geoffrey ve Aquitaineli William da aynı dönemde ölmüştür. Bununla birlikte Geoffrey'nin yeğenleri arasındaki hâkimiyetinin bölünmesiyle Angevin'in gücü zayıflamıştır. Anjou, artık sahtekârlık yapamıyorken, William'ın konumu, kralı değişen

¹⁰² Freeman, *William the Conqueror*, s. 27.

¹⁰³ Morris, *The Norman Conquest*, s. 112.

¹⁰⁴ Tappan, *William the Conqueror*, s. 170.

¹⁰⁵ Aynı yer.

Fransa'nın dostça davranmasıyla güçlenmiştir.¹⁰⁶ Böylece William'ın artık komşularından çekinmesine gerek kalmamıştı ve kısa sürede büyük kıtasal seferleri için yol açılmıştı.

1057'de Kral'ın seçilmiş ardılı olan Ætheling Edward, William'ın İngiltere'ye gelmesinden kısa süre sonra ölmüştü. Aynı yıl Kral'ın yeğeni Earl Ralph ve Mercianslı Leofric Earl ve Harold'la etkileşime giren tek İngiliz olduğu sonucuna ulaşıldı. Harold'un halefi bundan böyle Étheling oğlu Edgar olmuştu.¹⁰⁷ Böylelikle William'ın müdahale etmek için gerekçe göstermesine gerek kalmamıştı fakat şüphesizdir ki William, İngiltere'nin içişlerini takip etmiştir. Harold ise kesinlikle Fransa'nın içişlerini izlemiştir. Dük William, bu zaman zarfında muhtemelen 1058 yılında Roma'ya elçi yollamış ve Fransız tahtının çeşitli vassalları arasındaki durumu incelemiştir. Bu dönemde Normandiya Dükü William'ın kesin amacı belirsizdir fakat onun yaptıklarından, amacının Normandiya topraklarını genişletmek olduğunu ve bu nedenle yeni bir sefere çıkmak için müttefik arayışı içine girmiş olduğunu düşünebiliriz. Kral Henry, Kont Geoffrey ve Aquitaine Dükü William'la bir anlaşmaya varmak için, hem bireysel çıkarları hem de İngiltere'nin menfaatlerinin örtüştüğü bir zamanın gelmesi ihtimaliyle birbirlerine karşı olan tavırları olumlu olmuştur. Fakat yukarıda bahsettiğimiz prenslerin ölümleri, İngiltere ile herhangi bir Galya iktidarı arasındaki ortak hareket umutlarına son vermiştir. Bu dönemde İngiltere'nin müttefiki Kral Henry de ölmüştür.¹⁰⁸ William'ın Bu nedenle İngiltere'ye karşı bir sefer hazırlığı yapmayı düşünmesi gerekirse muhtemelen bu sefer için arayacağı müttefiklerin de kuzeydeki akrabalarından oluşması kaçınılmaz bir hâl alacaktı.

Varaville seferi ile Le Mans seferi arasındaki bir zaman diliminde William'ın evliliğine ilişkin papalıktan onay gelmiştir.¹⁰⁹ Dük ve Düşes, bu evliliğin onuruna kiliseye bir takım hizmetlerde bulunmuşlardır. Caen'in manastırları, William Saint Stephen ve Matilda'nın Kutsal Üçlüsü, bu kutlamayla ortaya çıkmışlardır. Buna rağmen bu kutlama anında, William'ın hükümet görevini her zamankinden daha az elverişli hale

¹⁰⁶ Douglas, *William the Conqueror*, s. 81.

¹⁰⁷ Bauer'e göre, Edgar, Dindar Edward tarafından Macaristan'dan evlatlık alınmıştı. Bu yüzden İngiltere'ye yabancı kalmıştı. Bu nedenle Witan da hem savaşı olmayan hem de yabancı birini kral olarak seçmek istememiştir. Bkz. Bauer, *Ortaçağ Dünyası*, s. 660; Abbot, *William The Conqueror*, s. 118.

¹⁰⁸ Tappan, *William the Conqueror*, s. 171.

¹⁰⁹ Morris, *The Norman Conquest*, s. 169.

getiren bir veya iki gerçek görünmüştür. Bu son Fransız istilasası olmuş ve ardından doğal olarak, Normandiya asillerine müsadereler (mal varlıklarına el koyma) uygulanmış, bazıları da sürgün edilmiştir.¹¹⁰

Varaville'deki muharebeden beş yıl sonra William, İngiltere'nin fethine hazırlık amacı taşıdığını düşündüğümüz ikinci bir girişimde bulunarak Le Mans şehrini ve bütün Maine bölgesini ele geçirmiştir.¹¹¹ Maine'de William'ın yaptığı daha önceki işgaller, Hugh ve Herbert'in ülkeyi zayıflatmasına maruz bırakan Anjoulu Geoffrey'inden kazanmıştı. Le Mans piskoposu, Bellême evinin garnizonu tutsak edilmiş olsa da Fransız Kralı, Anjou Kontuna Le Mans piskoposluğunda yaşam hakkı tanınması talebinde bulunmuştur. Normandiya piskoposlarından farklı olarak Le Mans'ın piskoposları, yerel yönetimin değil, merkezî yönetimin zamansallıklarını çok bağımsız bir konumda tutmuşlardır.¹¹²

Maine'de üç rakip güç vardı: Prens, Kilise ve halk. Piskopos'un konumu ise vassal Gervase'in geç hareketine kadar, yalnızca Kralın konumundan daha yüksekte olmuştur.¹¹³ Geoffrey vatandaşların iyi niyetiyle Le Mans'a kabul edilmiş ve hem Piskopos hem de Kont William'dan sığınma hakkı istemiştir. Gervase, Fransız topraklarında, Rheims başpiskoposluğunda en üst sıraya terfi ederek çekişmeden uzaklaştırılmıştır. İlçesinden sürülen genç Kont Herbert, William'a katılmıştır. Böylece Herbert, William'ın adamı olmuş ve kızlarından biriyle evlenmeyi kabul etmiştir.¹¹⁴ Ancak Kont Herbert, çocuk sahibi olmadan ölmüştür. Bu nedenle kendi toprakları ister istemez kayınbabasına kalmıştır. Bununla beraber eski ve yeni hanedanları birleştirmek için Herbert'in en küçük kız kardeşi Margaret, William'ın en büyük oğlu Robert (ki kendisi, babasının ölümünden sonra tahtı ele geçirmeye çalışmış ancak başarısız olmuştur) ile evlendirilmiştir fakat Herbert ya da Margaret çocuk sahibi olamamışlardır.¹¹⁵

Herbert ülkesini bu şekilde elinde tutmasına rağmen bu durum pek uzun sürmemiştir. Düşünülen evliliklerden herhangi biri yapılmadan önce Herbert, 1063

¹¹⁰ Freeman, *William the Conqueror*, s. 28.

¹¹¹ Freeman, *William the Conqueror*, s. 29.

¹¹² Morris, *The Norman Conquest*, s. 206.

¹¹³ Aynı yer.

¹¹⁴ Tappan, *William the Conqueror*, s. 171.

¹¹⁵ Freeman, *William the Conqueror*, s. 29.

yılında ölmüştür.¹¹⁶ William, bu nedenle İngiltere'ye karşı koymayı umduğu için olmalıdır ki Maine'e doğru yürümüştür. William, ülkenin egemenliğini ve hâkimiyetini kendi lehine resmî bir şekilde çözmeyi başarmıştı. Bir iddiaya göre, İngiltere halkı, 1063 yılında Normandiya toprakları ile kendi topraklarını ileriye dönük olarak 1066 yılında birleştirmeyi istediklerini söyledikleri zaman, Maine halkı aynı yıl bunu kabul etmek zorunda kalmıştır. Bundan sonra halk, ülkelerini Normandiya Düklüğü'nün hâkimiyetinde birleştirmek konusunda hiçbir fikir ileri sürememişlerdir.¹¹⁷

Piskopos siyaseten tarafsız kalmıştır ancak Le Mans soyluları ve vatandaşları, William'ın Herbert'le yapılan anlaşma gereği kabul edilmek üzere taleplerini reddedecek bir düşünceye sahip olmuşlardır. Onlar, kendileri için hükümdarlar seçmek istediklerini belirtmişlerdir. Gersendis, Paula ve oğulları, Herbert'in halası Biota ve kocası tarafından Mantesli Walter Count'a göndermişlerdir. Garip bir şekilde Æthelred'in kızı Godgifu'nun oğlu Walter, İngiltere'nin yanı sıra Maine'in de aday olmuştur.¹¹⁸ Maine halkının seçim yaparken bu şecere bilgisini düşünmesi muhtemel değildir. Fakat kuşkusuz görünüşte William ve Harold'un düşünceleri de etkili olmuştur.

William, bu nedenle ilk ve son kez hükümdar olarak Maine'ye sahip olmak için karakterinin dışına çıkıp bir halkın egemenliğini talep etmiştir. Normal şartlarda askerî müdahalede bulunması gereken William'ın Maine'e yönelik bu iddiaları, kanaatimizce ahlakî açıdan değersizdir; bu yüzden konuya sadece teknik açıdan bakmak doğru görünebilir, zira kendisi çoğu komşusunun topraklarını kendi ülkesine kattığından dolayı daha fazla söz hakkı da duymuş olabilir. Zaten Herbert'le olan anlaşma şartlarına göre yönetimde söz sahibi olma hakkı vardı. Bununla beraber Norman'ın Maine'ye saygı gösterdiğini itiraf eden herhangi biri tarafından, ülkenin mirasçılarının başarısızlığına uğramakta olduğundan, onların ülkenin egemenliğine dönmesi konusu tartışılabilir. Tam da bu sebepten bu miras, Fransız kralının aksine Anjoulu Geoffrey'nin kız kardeşinin oğullarına geçmiştir.¹¹⁹

¹¹⁶ Douglas, *William the Conqueror*, s. 168.

¹¹⁷ Douglas, *William the Conqueror*, s. 168 – 169.

¹¹⁸ Douglas, *William the Conqueror*, s. 169

¹¹⁹ Freeman, *William the Conqueror*, s. 30.

William'ın iddia ettiği gibi Herbert'in, kız kardeşlerinin haklarını bile elinde tutamayacağına ama yine de halkının haklarının daha az olduğuna dair iki cevap bulunmaktaydı: Bu cevaplardan biri William'ın, hâlâ tartışılabilir olan bir dava açtığı karakteristiğidir. Maine halkı böylece, bu davayla beraber eski haklarına geri dönmüşlerdir. Yani kendi soyları ile bağlantılı bir prens seçmişlerdi, fakat eskisinden farklı olarak, herhangi bir halef herhangi bir kurala göre mirasçı durumda olamayacaktı. Bu durumda Walter, pek olağanüstü bir başarı gösterememiştir; Maine'deki kardeşi Ralf'in İngiltere'de göstermiş olduğu enerjiden daha fazlasını yapamamıştır. Bu yüzden şehrin yerel tarihinin büyük bir bölümünü oluşturmuş ve aynı zamanda cesur bir adam olan Mayen'in efendisi Geoffrey tarafından savunulmak zorunda kalmıştır.¹²⁰

Bununla beraber William'ın savaş planına dayanacak hiçbir değeri veya becerisi kalmamıştır. Maine'i, Normandiya'yı savunduğu gibi aynı tarzda istila etmiştir. William, amacının kan dökmeden Maine'i ele geçirmek olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle hiç savaşmamış; gitmesi gereken uç noktadaki şehre saldırmamıştır. Ancak ülkeye rahatsızlık vermiş, bölgedeki vatandaşları huzursuz etmiştir. William, sonunda Le Mans'a girmiştir. Söylediğinin aksine, William, çoğu zaman yaptığı gibi yine kan dökmüş; vatandaşı olan adamlardan hiçbirine zarar vermemiştir. Bununla beraber Le Mans'a yürümüştür ancak vatandaşlarının bağlılığına devam etmeleri için bölgede bir kaleye ve bir Norman garnizonunun varlığına ihtiyaç duymuştur. Walter ve Biota haklarını Maine'ye teslim etmiş ve William'ın Falaise'deki konukları olmuşlardır. Bu arada, Geoffrey, yeni Maine Kontu'na kalesini teslim etmeyi reddetmiştir. Bunun üzerine William, Mayenne'i kuşatmış ve Geoffrey Normanların antlaşmasını kabul etmek zorunda kalmıştır. En sonunda Maine'nin tamamı, kısa süren bir mücadelenin sonunda William'ın eline geçmiştir.¹²¹

Bu durum neticesinde William, 1063 yılında kıta prensi olarak güç ve şöhretinin zirvesine ulaşmıştır. Diyebiliriz ki William, Fransa topraklarında yapılan bir işgalle, denizin ötesine geçmek için daha önce bulunduğu daha büyük bir istilayı prova etmiştir. İngiltere, yaklaşık üç yıldır dış olaylara ilgisiz, kendi içinde olaysız bir şekilde barış içinde yaşarken, Normandiya'da olaylar devam etmiştir. Bu üç yılın sonunda

¹²⁰ Freeman, *William the Conqueror*, s. 30 – 31.

¹²¹ Douglas, *William the Conqueror*, s. 169; Freeman, *William the Conqueror*, s. 31.

Gayrimeşru Guillaume'den Dük William'a geçen lider, 1066 yılında yapacağı fetihle artık Fatih William olarak anılmaya başlanacaktı.



İKİNCİ BÖLÜM

2. FATİH WILLIAM'IN İNGİLTERE'Yİ İŞGAL ETMESİ

2. 1. William'ın İşgalden Önce İngiltere ile Olan İlişkileri (1063 – 1066)

1066 yılında Norman istilasından önce İngiltere Krallığı ile Fransa Krallığı arasında silahlı çatışma pek olmamıştır. Fransa ve İngiltere, tekrarlanan Viking istilasına maruz kalmışlar, bu yüzden meşguliyetleri öncelikli olarak İskandinavya'ya yönelmişlerdir.

İngiltere, Fransız kralına olan saygısından ötürü yarı bağımsız bir fief olan Normandiya'ya yönelmiştir. Normandiya Dükü Richard'ın kızı olan Emma İngiltere'ye kraliçe olmuştur. Emma'nın art arda çocukları olmuştur; oğullarından ikisi Harthacnut ve Dindar Edward daha sonra İngiltere kralı olmuşlardır. Edward, yaşantısının (1013-1041) çoğunu kral olarak Normandiya'da geçirmiş ve Canterbury Başpiskoposu olan Robert Jumièges gibi yüksek bürokratlarla bazı Normanlara görev vermeyi tercih etmiştir.¹²²

Norman istilasını, İngiltere'de doğal olarak aşama aşama tamamlanmıştır. Bu aşamalardan ilkinin, Emma'nın kardeşinin torunu William'ın, Normandiya Dükü'nün Roma Dönemi'nden bu yana ilk başarılı Viking istilasını sırasında krallığı kazanma aşaması belirlenmiştir. Yeni hükümdarı ile birlikte İngiltere, Fransız Krallarının engellemelerine rağmen Norman çıkarlarını korumak ve ülke topraklarını genişletmek için Norman Devleti'nin dış politikasını yönlendirmiştir. William, Fransa Kralı I. Henry'nin hükmüne rağmen düşmanlık yaratmış ve 1054 ile 1057'de Kral Henry, Normandiya'ya iki kez saldırmıştır.¹²³

Genel olarak bildiğimiz kadarıyla bu üç yıllık süre içerisinde Fransa ile İngiltere arasında ciddi bir çatışma meydana gelmemiştir. Ayrıca yapılan atamalarla İngiltere'de Norman kadroları oluşturulmaya başlanmış ve böylelikle William'ın İngiltere'yi işgali kolaylaşmıştır.

¹²² Freeman, *William the Conqueror*, s. 15.

¹²³ Douglas, *William the Conqueror*, s. 59.

2. 2. Hastings Savaşı ve William'ın İngiltere'yi İşgal Etmesi (1066 – 1070)

Yukarıda da bahsedildiği üzere, Hastings Savaşı ilerleyen yıllar içinde Avrupa'da meydana gelecek pek çok savaşa benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik de veraset meselesinden ortaya çıkmıştır.¹²⁴ Eski İngiliz Kralı Günah Çıkarıcı Aziz (Dindar) Edward¹²⁵ yerine geçebilecek bir prens bırakmadan vefat etmiştir. Normanlarla ilişkileri olan ve 1042'de İngiltere'ye çağrılıncaya kadar Normandiya'daki kraliyet malikânelerinde kısmen sürgün dönemi geçirmiş olan Kral Dindar Edward, İngiltere'de en fazla söz sahibi ve asil ailelerinden olan Wessex Kontu Godwine'den çekindiğinden ki kendisi aynı zamanda Dindar Edward'ın kayınbabasıdır, onu sürgün etmenin yollarını aramış ve 1051 yılında Godwin'i sürgün etmeyi başarmıştır.¹²⁶ Ancak bunu yaparken hem Normandiya Dükü olan hem de akrabası yani kan bağı olan Gayrimeşru William'a tacını bırakma sözü vermişti.¹²⁷

Girişte de belirttiğimiz gibi Normandiya Dükü II. William, Normandiya Dükü Robert'in metresiyle yaşamış olduğu ilişkiden gayrimeşru olarak doğmuştu. Fakat William'ın bu durumu, daha yedi yaşındayken düklük mirası almasını engellememiştir. Normandiya Dükü II. William çocukluğundan beri, birçok tehlikeye atılmış ve sıkıntı çekmiş olmasına rağmen, yirmi yaşına geldiği zaman Fransa Kralı I. Henry'nin yardımıyla daha fazla güçlenmiş, böylece ülkesindeki otoriteyi sağlamıştır. William karakter olarak, zamanı geldiğinde acımasız davranış sergileyebiliyorken, yer yer yardımsever ve cömert de davranmıştır. Gerçekte, İngiltere tahtında krallık hakkını istememiş olan kuzeni Edward, İngiltere kralı olmuştu. Ancak daha sonra bazı tehlikelerle ve sorunlarla karşı karşıya kaldığı için ve kendinden yardım istediğinden dolayı bu olay William'ın da İngiltere'nin içişlerine dâhil olmasıyla sonuçlanmıştır. Dindar Edward'ın annesi, Normandiya'yı yöneten düklük hanedanının aslî üyesiyken, aynı dönemde İsveç – Norveç ve İngiltere'nin bazı yerlerini ele geçirmiş olan

¹²⁴ Hartmann ve Heuser'e göre, hem erken modern zamanlarda hem de Orta Çağ boyunca en sık karşılaşılan savaş çeşidi veraset savaşları olmuştur. Yüzyıllar boyunca devletleri yöneten ailelerin kendi aralarında evlenmeleri ve mutlak hak elde etme fikirleri yüzünden, bu durumun engellenmesi mümkün olmamıştır. Bu nedenledir ki her savaş toprak sebebiyle ya da toprak elde etme amacıyla çıkmış değildir. Bkz. Hartmann ve Heuser, *Tarih Boyunca Avrupa'da*, s. 196.

¹²⁵ Edward'ın pek çok lakabı bulunmaktadır. Bunlardan bazıları, Günah Çıkarıcı, Aziz, Dindar, İtirafçı gibi. Ancak İngilizce orijinalinde "Edward the Confessor" olarak geçmektedir. Bu nedenle biz bundan sonra "Dindar" Edward şeklinde hitap etmeyi uygun gördük.

¹²⁶ Muammer Gül, *Orta Çağ Avrupa Tarihi*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2010, s. 69.

¹²⁷ Bu söz verme meselesine yukarıda değinilmiştir.

Danimarka Kralı Büyük Knud'un da dul kalmış eşi sıfatını taşımaktaydı. Aslında Dindar Edward, Normandiya'dan gönderilmesinin temel nedeni de Knud'un ardıllarının taç üzerinde, muhtemel bir şekilde, hak iddia edebilecek olan bir İngiliz'i uzak tutma çabalarından kaynaklanmıştır.¹²⁸

Dindar Edward başa getirildiği zaman İngiltere, genel olarak güçsüz ve gitgide İskandinav ülkelerinin baskısı altına giren coğrafyaya sahip bir ülke durumuna düşmüştü. Ülke içerisinde yaşayan asil ailelerin geneli, Danimarka orijinli veya Danimarka destekçisi durumunda bulunmaktaydı.¹²⁹ Böyle bir ortamda önceden Dindar Edward tarafından saf dışı bırakılmış olan Wessex Kontu Godwin basit bir girişimde bulunarak İngiliz halkının ileri gelenlerinin de kısmen yardımını almış yaklaşık bir yıl kadar sonra tahta yeniden oturmuştur. Godwin'in 1053'te ölümü, tahtın oğlu Harold'a kalmasını da beraberinde getirmiştir. Ayrıca Harold'un kardeşinin Kral Dindar Edward ile evlenmiş olması, onun yönetimini sağlamasında oldukça faydalı olmuştur.¹³⁰

Dindar Edward'ın 5 Ocak 1066 yılında vefat etmesinden sonra Harold, Danimarka Kralı Knud'un ve Normandiya Dükü William'la aynı kökenden gelen Norveç Kralı Harald Hardrada da aynı zamanda adadaki topraklarda hak iddia etmeye başlamıştı.¹³¹ Normandiya Dükü Gayrimeşru William, İngiltere Kralı Dindar Edward'ın şahsına daha önceden verdiği sözü hatırlatıp bu söze atıfta bulunarak tepki göstermiş, Harald Hardrada da Dindar Edward'ın ölmeden hemen önce, kendisini tahtının varisi şeklinde atadığını iddia etmiştir.¹³²

Taht üzerinde hak iddia edenlerin yaşatmış oldukları karmaşa ile beraber, savaşın çıkması olağan hâle gelmiştir. Nihayet 29 Eylül 1066'da William, yaklaşık 10 bin kişiden oluşan askerî birlikten ve 700 gemiden oluşan donanmayla bir ordu

¹²⁸ Niels Lund, "Büyük Knut ve İmparatorluğu", *Viking Dünyası*, (Ed. Stefan Brink – Neil Price), (Çev. Ebru Kılıç), Alfa Yayınları, İstanbul, 2015, s. 830 – 831.

¹²⁹ Vikinglerin İngiltere'ye yerleşmeleriyle ilgili daha fazla bilgi için Bkz. Downham, "Vikingler İngiltere'de", s. 431 – 432.

¹³⁰ Planche, *The Conqueror*, s. 163.

¹³¹ Richard Hall, "York", *Viking Dünyası*, (Ed. Stefan Brink ve Neil Price), (Çev. Ebru Kılıç), Alfa Yayınları, İstanbul, 2015, s. 482; Bauduin, *Vikingler*, s. 70.

¹³² Pilati'ye göre, aslında I. William, savaş için isteksiz görünen Normandiyalıları, kendisine yardım etmeye ikna etmek için Acımasız olarak bilinen Norveç Kralı III. Harald Hardrada ile ittifak kurmuş ve ona İngiltere'de toprak vaat etmiştir. Bkz. Renata Pilati, "İngiltere Krallığı", *Ortaçağ: Katedraller – Şövalyeler – Şehirler*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, s. 88.

toplamıştı.¹³³ Hem Papa'nın desteğini sağlaması hem de kendi üstü olan Fransa Kralı'nın henüz çocuk denecek yaşta olması nedeniyle kendisine siyasi bir baskı oluşturacak ortam olmamış, hatta bu durum William adına âdeta bir şans olmuştur. Bu sırada Harald Hardrada da ittifak arayışına girmiş ve İngiltere'nin Harold Godwinson'un sürgün edilmiş olan kardeşi Tostig ile anlaşmıştır.¹³⁴ Harald Hardrada ile Tostig'in birlikte kurdukları yaklaşık 300 gemiden oluşan donanma ile İngiltere'deki York civarında karaya çıkmışlar ve Kral Harold'a karşı girişilen savaşı resmen başlatmışlardır.¹³⁵

Harald ile Tostig'in birlikte kurduğu askerî güç, İngiltere'nin kuzeyindeki küçük kontluklarla mücadele ederlerken ciddi bir zorlukla karşılaşmamışlardır.¹³⁶ Ancak Kral Harold Godwinson'un yönetimindeki İngiliz kuvvetlerinin, buldukları yere yakın olduklarının istihbaratını almamışlardır. Kral Harold Godwinson, bir günde yaklaşık 32 – 40 kilometre hızla ilerlemiş¹³⁷ ve Norveç ordusuyla Stamford Köprüsü üzerinde karşılaşmıştır. Bu karşılaşmayla düşmana ansızın karşı saldırıya geçerek Harald Hardrada ile Tostig'i öldürmeyi başarmıştır.¹³⁸

Tüm bu olanlardan şüphesiz ki Normandiya Dükü II. William'ın haberi olmuştur. Kendisi de hem doğal müttefiklerine yardım etmek hem de tahta oturabilmek adına İngiltere'nin güneyinden adaya çıkarma yapmıştır.¹³⁹ Dük William'ın ilk hedefi İngiltere'nin kuzeyinde Norveç ordularıyla mücadele eden Kral Harold Godwinson'un dinlenmesine olanak sağlamadan, onu ordularının olduğu bölgeye çekmek olmuştur. Bu doğrultuda Sussex ve Kent bölgesini yağmalayıp, tahrip ederek Harold Godwinson'u

¹³³ Pilati, "İngiltere Krallığı", s. 86. Bu bilginin yanı sıra Parker, 'a göre, paralı askerler ile iki – üç bin atlı asker de dâhil olmak üzere 14 bin kişilik bir ordu toplayabilmiştir. Bkz. Geoffrey Parker, *Cambridge Savaş Tarihi*, (Çev. Füsun Tayanç ve Tunç Tayanç), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s. 85.

¹³⁴ Tostig, kardeşi tarafından kanun kaçağı ilan edildiği için, İngiltere'ye doğru yapılacak herhangi bir saldırıda, Norveç kuvvetlerine seve seve eşlik edeceğini açık bir şekilde bildirmiştir. Bkz. Matthew Bennett vd., *Dünya Savaş Tarihi: Ortaçağ: Teçhizat, Savaş Yöntemleri, Taktikler 500 – 1500*, C.I, (Çev. Özgür Kolçak), Timaş Yayınları, İstanbul 2012, s. 89.

¹³⁵ Bennet vd., *Ortaçağ*, s. 89.

¹³⁶ Abbot, *William the Conqueror*, s. 181.

¹³⁷ Bennet vd., *Ortaçağ*, s. 90.

¹³⁸ *Anglo-Saxon Kroniği*'nde "öldürme" (kill, murder) kelimeleri yerine "katletmek, kıymak" anlamına gelen (slaughter) kelimesi kullanılmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Anonim, *Anglo-Saxon Chronicle*, s. 176 – 177; Bauduin, *Vikingler*, s. 70.

¹³⁹ İngiliz orduları o dönemde kuzeyden gelen işgalcilere karşı direniş gösterdiğinden güney kıyılarını koruyacak ciddi bir güç yoktu. Bu nedenledir ki Normandiya Dükü II. William, İngiltere'ye ayak basarken herhangi bir direnişle karşılaşmamıştır. Bkz. Bennet vd., *Ortaçağ*, s. 90.

kışkırtmayı başarmıştır. Harold Godwinson ise muhtemelen Norveç ordusunu yendiğinden, hem ordusuna hem de kendisine güvenmiş ve böylelikle de bu tuzağa düşmüştür. Harold Godwinson, ordusunu güçlendirmek için, takviye kuvvetlerin katılımını beklemeden ve birliklerini dinlendirmeden adanın güneyine doğru ilerlemiştir. Ordusunu kuzeye göndermeyerek Harold Godwinson'un güney tarafına geçmesini bekleyen Normandiya Dükü II. William ise dolaylı olarak stratejinin güzel örneklerinden birini başarıyla vermiştir. Hem bitkin hem de yıpranmış olan İngiliz kuvvetleri güneye doğru hareket ederken biraz daha yorulmuş, lojistik destek sağlayamamış, takviye güç alamamış ve bu nedenle Gayrimeşru William'ın belirleyeceği bir bölgede, istemeden de olsa, savaşa girmiştir. Özetle her çeşit teknik avantaj, strateji ve taktik, William'ın lehine olmuştur.¹⁴⁰

Harold Godwinson, William'a karşı harekete geçmişken bölgesel askerî birliklerine bir araya gelmelerini ve İngiliz ordusuna dâhil olmalarını söylemiş olmasına rağmen orduya katılan askerî birliklerin miktarı umulanın çok altında kalmıştır. Bu durumun oluşmasında, askerlerin düzensiz davranması ve yavaş hareket etmeleriyle beraber savaşmaya isteksiz olmaları da etkili olmuştur. Harold Godwinson'un Norveç ordusuna yaptığı gibi, Stamford'da, William'ın ordularına baskın yapma tarzında saldırıyı planlamıştır.¹⁴¹

Nihayetinde İngiliz ve Norman orduları, Hastings civarlarında karşılaşmışlardır. Harold'un ordusunun Senlac Tepesi'ndeki bir yamaçta mevzilendiğini öğrenen Normandiya Dükü II. William da kuvvetlerini Senlac Tepesi'nin eteklerinde toplamıştır. İngiliz ordusu, sağ ve sol kuvvetlerini tepenin iki tarafındaki korulukların olduğu yere yasladığından Dük II. William ilk olarak düşündüğünden az avantaja sahip olan bir yere, tepenin aşağı kısmında yer edinmek zorunda kalmıştır. Gerçekte ilginç bir şekilde Normandiya Dükü II. William da savaşı özenle bitirme taraftarı olmuştur; çünkü Harold Godwinson'un destek kuvvetleriyle güçlenmesini istememiştir. Ancak Harold Godwinson, ondan biraz daha aceleci davranmıştır.¹⁴²

¹⁴⁰ Henry Whaeton, *History of the Northmen: or Danes and Normans, from the Earliest Times to the Conquest of England by William of Normandy*, Forgotten Books Publisher, Londra, 1831, s. 365 – 366; Bauer, *Ortaçağ Dünyası*, s. 664; Bennet vd., *Ortaçağ*, s. 90.

¹⁴¹ Freeman, *William the Conqueror*, s. 13.

¹⁴² Bennet vd., *Ortaçağ*, s. 92.

Hem İngiliz ordusunda hem de Norman ordusunda özel sayılabilecek birlikler bulunmuştur. Harold Godwinson'un kuvvetleri arasında tam teçhizatlı kraliyet koruyucuları,¹⁴³ yardımcı kuvvetler ve sayıları çok olmayan okçu bulunmuştur. Hastings Savaşı'nda çoğu seçme askerlerden oluşan yaklaşık 8.000 asker toplanmıştır. Bu arada II. William'ın da sadece Normandiyalı kuvvetleri bir araya getirdiği bir orduyla değil aynı zamanda Britanya ve Fransa'dan gelen askerleri de içinde barındıran bir ordu toplamıştı. Bunlar, Fransa'dan İngiltere'ye naklettirdiği ciddi sayıdaki atlı ordusunun esas birimi olmuştur. Yaklaşık 3000 olan süvari birliklerle yine yaklaşık 4000 civarında mızraklı yaya ile 1000 kadar ok kullanan askerler, Norman kuvvetlerinin savaş birimlerini oluşturmuştur. Hemen hemen bütün askerler, demirden yapılan tolga takıp zırh giymişlerdir.¹⁴⁴

II. William'ın birlikleri savaş pozisyonuna geçerken İngiliz kuvvetleriyle arasında yaklaşık olarak 500 metre kadar bir uzaklık bulunmuştur. Bununla birlikte ordu, bir bataklıkın ortasındaki yoldan geçmiştir. Bu yüzden Harold Godwinson, Norman atlılarına bataklık bölgesinden geçerlerken saldırmıştır. Böylece hareket kabiliyetleri azalacak olan atlı şövalyelerin savaşa etkileri en az seviyeye kadar düşmüş olacak ve böylece Harold Godwinson yaklaşık 3000 süvarisinin gücünden faydalanamayacaktı. Dolayısıyla Dük II. William açısından savaş, oldukça zor hâle gelecekti,¹⁴⁵ fakat Harold Godwinson'un bu zamana kadar hangi sebep ya da sebeplerle doğrudan saldırmadığı henüz bilinmemektedir.

Sonunda bu kadar zor şartlar altında ordusuna mevzi aldırabilen William, planı doğrultusunda hızlı bir şekilde saldırıya geçmiştir. Yaklaşık 1000 okçu kuvvetiyle Harold Godwinson'un ordusunu rahatsız etmeye uğraşan Dük II. William, hem Harold Godwinson'un yardımcı kuvvetlerinden oluşan bir grubu tepenin sırtı boyunca kalkan duvarı olarak kullanmış hem de ok atışlarının yukarıya doğru fazla etkili olmamasından başarılı olamamıştır. Norman atlılarıysa sol tarafta Britonlar, sağ tarafta Fransızlar ve merkez bölgede Normanlar tarafından saf tutulmak kaydıyla üç ana bölüme ayrılıp çarpışma düzeni almışlardır. Öncelikle piyadelerin saldırarak düşmanını sarsması, daha

¹⁴³ Bu askerler, kraliyet muhafızları ya da housecarl olarak da adlandırılmışlardır. Bkz. Oman, *Ok, Balta ve Mancınık*, s. 31.

¹⁴⁴ Parker, *Cambridge Savaş Tarihi*, s. 85.

¹⁴⁵ Douglas, *William the Conqueror*, s. 147.

sonra da ağır zırhlı ve hareketli şövalyelerin son vuruşu gerçekleştirmesi öngörülmüştür. Norman yaya askerleri, saldırı komutunu duyunca İngilizlere yüklenmiştir. Ancak hemen püskürtülmüşlerdir. Dük II. William ise geri çekilmenin yenilgiye dönmemesi adına atlı askerlerine hücum emrini vermiştir.¹⁴⁶

Diğer taraftan İngiliz yaya birlikleri Norman okçularının saldırılarını geçiştirir geçiştirmez kendilerini hedef olarak belirlemiş olan Normandiyalı mızraklı askerlerine saldırdıkları görülmüştür. Öncelikle okçularla saldırmaya başlayan İngiliz askerleri daha sonra kraliyet muhafızlarıyla (Housecarl ya da Huscarl olarak da bilinirler)¹⁴⁷ Norman ordularının olduğu bölgeye doğru ilerlemişlerdir. Kraliyet koruyucuları büyük ölçekteki baltalarının da yardımını alarak Norman yaya askerlerinin zırhlarını oldukça kolay bir şekilde kırmayı başarmışlardır. Bu yüzden Norman savunma hattının sol kısmında kalan Britonlar yenilgiye uğrayacaklarını düşünerek geri çekilmeye başlamışlardır. Kanat bölgeleri savunmasız duruma gelen Norman güçlerinin merkezindeki askerler de geri çekilmek zorunda kalmıştır. Anglo-Saksonlar bu çarpışmada ciddi bir avantaj elde etmiş gibi görünmesine rağmen devam eden bu süreç, Dük II. William'ın düşüncelerine koşut biçimde ilerlemiştir. Dük William, İngiliz kuvvetlerinin Britonları takip etmek için buldukları yeri terk ettiklerini gördüğü zaman bazı atlı şövalyelerini yedekte bırakarak kuvvetlerinin çoğunluğunu İngiliz piyadelerine doğru sürmüştür.¹⁴⁸

Siper aldıkları bölgeleri terk eden İngiliz ordusu, Normanların atlı şövalyelerinin önüne kadar gelmişlerdir. Norman süvarilerinin bir bölümü Anglo-Sakson askerlerini etkisiz duruma getirebildikten hemen sonra tekrar sahte geri çekilme (sahte ricati turan taktiği ya da kurt kapanı olarak da bilinen) taktiği uygulayarak öbür İngiliz kuvvetlerinin de mevzileri terk etmeye zorlamışlar ve böylece neredeyse tüm İngiliz birlikleri açık alana gelmek zorunda kalmıştır.¹⁴⁹ Dük II. William savaş başladıktan kısa süre sonra zor bir duruma düşmüş olmasına rağmen kendi taktiğine bağlı kaldığı için

¹⁴⁶ Bauer, *Ortaçağ Dünyası*, s. 662 – 663.

¹⁴⁷ Húskarlar'ın eski Nors dilinden gelen bir kelime olduğu tahmin edilmektedir. Buna göre Húskarlar, sadece savaşmaları için edinilen kölelerdir. Özellikle İskandinav ülkelerinde Kralların ya da yerel idarecilerin özel muhafızı anlamında kullanılmıştır. Normanlar XI. yüzyılda İngiltere'yi işgal ettikten sonra bu kurum Anglo-Saksonlar tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. Ancak Húskarların İngiltere'de askerî görevlerinin yanı sıra idari sorumlulukları da mevcuttu. Ayrıca Húskarlar, Dan savaş baltası kullanmışlardır. Bkz. Oman, *Ok, Balta ve Mancınık*, s. 31.

¹⁴⁸ Bennet vd., *Ortaçağ*, s. 92; Oman, *Ok, Balta ve Mancınık*, s. 32.

¹⁴⁹ Bennet vd., *Ortaçağ*, s. 92; Parker, *Cambridge Savaş Tarihi*, s. 87.

avantajlı hâle gelmeyi başarmıştır. Tabii ki bu durum savaşın bitmesini sağlamamıştır.¹⁵⁰ Bitirici vuruşu yapacak olay tesadüfen gerçekleşmiştir: Çatışma tüm şiddetiyle sürerken, Dük II. William okçularına yeniden emir verip tepenin yukarısındaki Anglo-Saksonlara karşı tekrar atış yaptırmıştır. Okçular bu defa doğrudan atış yerine, kavisli olacak şekilde oklarını fırlatmışlardır. Tam o sırada elindeki kalkarıyla siper alamayan kişilerden biri de Kral Harold Godwinson olmuştur.

Böylelikle gelişigüzel atılan oklardan biri Kral Harold Godwinson'un gözüne saplanmış ve ok onu ciddi şekilde yaralamıştır.¹⁵¹ Bu olay neticesinde, kuvvetlerini idare edebilecek bir lider savaş dışı kaldığı için İngilizler de kademe kademe çözülmeye başlamışlardır. Dük II. William da hemen hem süvarilerine hem de piyadelerine son hamleyi indirmeleri amacıyla genel saldırı emrini vermiştir. Norman askerlerinden birisi Harold'u bulmuş ve acı çektiğini ama hâlâ hayatta olduğunu görünce, onu öldürmüştür. Anglo-Sakson kökenli askerler ise yavaş yavaş savaş bölgesinden temizlenmişlerdir.¹⁵² Yani, Gayrimeşru William olarak dünyaya gözlerini açan William, Normandiya Dükü II. William olmasının ardından bu zaferle birlikte artık Fatih William ya da I. William olarak anılmıştır.¹⁵³

I. William, Hastings zaferi ile İngiltere'ye tam hâkimiyet sağlamamıştır. Fakat 1066 senesinin Noel'inde Westminster'da tahta oturmasının ardından Normanlar uzun zamana yayılan hâkimiyet politikası izlemişlerdir. Zaman zaman direniş ve protestolarla karşılaşmalarına karşın 1170 senesinin başlarında hâkimiyetlerini sağlam temele oturtmayı başarmışlardır.

Öncelikli olarak İngiltere topraklarının bölgesel yapılarına karışmayan Normanlar, merkezî yapının güçlenmesine özen göstermişlerdir. Böylelikle feodalitenin Avrupa'daki gibi güç kazanmasının önü alınmıştır. Coğrafi üstünlüklerinin de yardımıyla denizden gelen yeni istila dalgalarıyla karşılaşmayan İngilizler, ciddi bir

¹⁵⁰ Jeremy Black'e göre: Bu savaşın, son ana kadar, galibi belirsizdir. Bkz. Black, *Efsane Komutanlar*, s. 64.

¹⁵¹ Oman'a göre, Hastings Savaşı'nın neticesini belirleyen askerî birlikler süvariler değil okçular olmuştur. Nitekim İngiliz Kralı II. Harold'u öldüren de bir okçunun yayından çıkan bir ok olmuştur. Bkz. Oman, *Ok, Balta ve Mancınık*, s. 33.

¹⁵² Anonim, *Anglo-Saxon Chronicle*, s. 175 – 176.

¹⁵³ Le Goff, "1066'da Normandiya Dükü Guillaume Le Bâstard, Hastings'de, tek bir çarpışma ile İngiltere'yi fetheder" diye yazmıştır. Bkz. Jacques Le Goff, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, (Çev. Hanife Güven ve Uğur Güven), Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 1999, s. 51.

denizcilik faaliyetine başlayarak hemen donanma inşa etmişlerdir. Böylece denizlerde üstünlüğü sağlamayı başlamışlardır. Dünyada gittikçe güçlenen bir İngiltere, kıta Avrupa'sındaki diğer devletlerin, o bölgenin hemen hemen her yerine yayılacak olası etkisinin yanında sürekli olarak denge unsuru oluşturmuştur.¹⁵⁴

Ordu unsularından bazılarına gelince, Vikingler savaşta Skeggox adı verilen uzun, balta şeklindeki silahlar veya kılıçlarla çarpışmaya girerlerdi. Demir zırhlar, deri veya demir tolga giyerek, uzunca üçgen görünen tahtadan yapılan kalkanlar taşırlardı. İkili mücadeleye girdikleri zaman uygulamış oldukları taktik, birbirlerine yakın durup kalkanlarını birleştirerek kalkandan bir duvar oluşturmaktı; bundan sonra kendileriyle aynı durumdaki düşman sıraları balta, kılıç ve mızrak yardımıyla yarmak için uğraşırlardı. Düşman sıraları bir kez yarıldığı zaman, Vikinglerin onları yok etmesi kolaylaşırdı. Vikinglerin normal şartlarda fazlasıyla küçük olan orduları ki genel olarak yaklaşık 2000 savaşçıyla mücadele ederlerdi, asıl güçlerini düşmanlarına yaymış oldukları korkudan oluşurdu. Çünkü bahsedilen konu savaş olduğu zaman fazlasıyla hem korkusuz hem de acımasız bir topluma dönüşürlerdi.¹⁵⁵

Bununla beraber Huscarllar, devasa büyüklükte tek ağzı ve bir başı olan ve neredeyse 150 santimetre uzunluğunda tutma yeri olan uzun Dan savaş baltası ile silahlanmışlardı. Bahsettiğimiz balta, gerçekte at üzerindeyken kullanılamayacak kadar fazla bir ağırlığı vardı. Bu nedenle iki elle tutulması gerekmektedir ki bu da ikili mücadelelerde kalkanla beraber kullanılmasını büyük oranda imkânsız hâle getirmiştir. Bu dezavantajına rağmen bahsettiğimiz savaş baltasıyla düşmana verilen hasarlar oldukça etkili olmuştur. Hastings Savaşı'nda da görüldüğü gibi, tek kullanımda bir atın kafasını kolaylıkla kopartabilmiştir. Savunma donanımları açısından da Normanlarla aynı şekilde teçhiz edilmişlerdi. Yani, kalça bölgelerine kadar uzanabilen zırhlı bir elbise ile burunlarına kadar gelen hem sivri hem de çelik tolgalar giymişlerdir.¹⁵⁶

Savaşta uyguladıkları taktikleri ise piyade avcı kol düzeni şeklindeydi; bu taktik neredeyse birleşik saflar düzeninde dizilmiş olarak kendilerine karşı gerçekleştirilebilecek saldırıları püskürtebilecek kapasitede olmuştur. Bununla beraber

¹⁵⁴ Hermann Kinder ve Werner Hilgemann, *Dünya Tarihi Atlası: Başlangıçtan Fransız Devrimi'ne Kadar*, C.I, (Çev. Leyla Uslu), ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 161.

¹⁵⁵ Karagöz, *Vikingler*, s. 120 – 121.

¹⁵⁶ Oman, *Ok, Balta ve Mancınık*, s. 31.

bir kez daha bu diziliş sayesinde karşılıklarına çıkan engelleri ya da yarma harekâtlarını da başarılı bir şekilde karşılamışlardır. Bireysel kuvvetleri, taktiksel açıdan düzenleri, kendilerine olan güvenleri ve aidiyet hisleriyle dönemin neredeyse en tehlikeli ve seçkin askerî birliklerinden biri olarak tanınmışlardır. En ciddi eksiklikleri ise savaş pozisyonlarından kaynaklanan hareket kabiliyetlerinin yavaşlığıyla yay ve mancınık gibi uzaktan saldırı yapabilen silahlara karşı savunmalarının yetersiz kalması olmuştur. Atlı birliklerden gelen saldırılarda düşmanları durdurabilmek için safları sıklaştırma düzenine geçerek yekpare biçimde mücadele vermişlerdir.¹⁵⁷

Ayrıca Fyrd dedikleri milis kuvvetler de barış zamanında normal vatandaşlar gibi yaşayan fakat olağan dışı dönemlerde silahlı alınabilen birimlerdir.¹⁵⁸ Bu durumun uygulanışına bakıldığı zaman, özgür olan herkesin ne kadar çok silahı olursa o kadar silahını yanında getirip savaşa katılmak zorundaydı. Fyrdler asıl silahları olarak mızrakları kullanmalarıyla birlikte ağaç kesme amacıyla da baltaları kullanmışlardır. Ayrıca üzerlerine taş bağlanmış olan sapanları, sopaları ve bir kısmının ise yay ve okları bulunurdu. Genellikle Güney ve Orta İngiltere'den toplanırlardı. Hem dağınık hem de profesyonel olmayan yapılarına rağmen Anglo-Sakson güçlerinin omurgası gibiydiler. Çünkü özellikle Viking yağma hareketlerine karşı uzun bir dönem ülkelerini başarılı bir şekilde savunmuşlardı. Hastings Savaşı'na kadar da İngiltere ordularının merkezi konumunda durmaya devam etmişlerdi.¹⁵⁹ Bu da onların ordu içindeki önemlerini göstermektedir

2. 3. William'ın İngiltere'ye Yerleşmesi (1070 – 1086)

İngiltere, artık tamamen işgal edilmiş ve I. William, kazandığı krallığa oturmayı başarmıştır. I. William hâkimiyetinin ilk yıllarında, İngiltere'nin kıyı kesimlerini ele geçirmiş olduğundan bu bölgelere Normanları yerleştirmiştir. Ancak şimdiye kadar tüm topraklarını silahla kazandığından dolayı ele geçirdiği yerlerden uzaklaştığı zaman yönetim anlamında problemler yaşamıştır. Öncelikli olarak İngiltere'de Kilisenin ve Devlet'in işlerine yoğunlaşmıştır. Adanın iç bölgelerindeki barış aslında bozulmamıştır.

¹⁵⁷ Tappan, *William the Conqueror*, s. 200.

¹⁵⁸ Fyrdler, Anglo-Sakson döneminde kabilelerden toplanan milis benzeri, basit yapılı askerî örgütlenmelerdir. Bkz. Oman, *Ok, Balta ve Mancınık*, s. 29; Bauduin, *Vikingler*, s. 64; Bloch, *Feodal Toplum*, s. 119.

¹⁵⁹ Freeman, *William the Conqueror*, s. 63.

İşgalden sonra adada hüküm sürmeye başlayan I. William yönetimi, belki de saltanatının en iyi hatırlanan kısmı olan Fenland'daki ünlü isyan olmuştur. Fakat bu hareket yerel bir hareket olmuş ve William yönetimini ciddi bir şekilde etkilememiştir.¹⁶⁰

I. William, İngiltere'yi işgal ettikten sonra bölgedeki halkların kullandığı dili bilmediği için Fransızca'yı resmî dil haline getirmiş olduğu iddiaları aslında pek de doğru olmayabilir. Çünkü bu iddia çoğunlukla Crowland'ın *Ingulf Abbot Tarihi* eserinde geçmektedir. Ingulf, sadece I. William'ın İngiliz sekreteri idi. Anlattıklarının tarihî gerçeklik payının normal şartlarda çok yüksek olması gerekirdi ancak onun adıyla geçen bu eser, muhtemelen XIX. yüzyıldan daha eski olmayan bir sahteciliktir ve neredeyse tüm bilgileri zamanın orijinal belgeleriyle çelişmektedir.¹⁶¹ Dolayısıyla, sahte bir belgeye göre, William İngilizceyi ortadan kaldırmaya çalışmış ve yasal yazılarda Fransızca'yı kullanmayı âdeta zorunlu kılmıştır. Bu bilginin saf bir kurmacadan başka bir şey olması pek mümkün görünmemektedir. Gerçek şu ki I. William, sonraki yıllardan itibaren, İngilizceyi hukukî yazılarda kullanmamıştır ancak kademeli olarak Fransızca lehine reformlar yapmış olduğu da doğru değildir.¹⁶² Zira Roma Dönemi Augustine'nin gelişinden beri, İngilizce ve Latince adada alternatif diller olmuştur. William'ın gelmesinden sonra İngilizler, XII. yüzyıl boyunca Latinceyi kullanmışlardır. XIII. yüzyıla kadar adada hiçbir Fransızca belge şimdiye kadar bulunamamıştır. Bu nedenle XIII. yüzyılda İngilizcenin tekrar kullanılmaya başlandığını şimdilik söyleyebiliriz. İngiliz dilini ortadan kaldırmak yerine I. William, oğlunun İngilizceyi öğrenmesine özen göstermiştir. Hatta kendisinin bile bu dili öğrenmeye başladığını biliyoruz. Eski İngiltere krallarının halkın şikâyetlerini dinleyip sorunlarına çözüm aradığını duyan William, halkın arasına girmek, halkla kaynaşmak için bu eski geleneği devam ettirmeyi düşünmüştür. Ancak İngilizcesi yeterli olmadığı için bunu yapmaktan vazgeçmiştir.¹⁶³

¹⁶⁰ Freeman, *William the Conqueror*, s. 69.

¹⁶¹ Kıyaslama için bkz. Anonim, *Ingulph's Chronicle of Abbey of Croyland*, (Haz. Henry T. Riley, M.A.) George Bell and Sons Publisher, Londra, 1908, s. 4.

¹⁶² Vikingler, IX. yüzyılda Fransa'yı işgal ettikten sonra yavaş yavaş bu bölgelere yerleşmişlerdir. Bununla beraber Vikingler, kendi dillerini koruyamamış ve Fransızcanın etkisine girmişlerdir. Ancak dil konusunda asimile olmalarına rağmen karakter olarak yine Viking davranışı sergilemeye ve geleneğini sürdürmeye de devam etmişlerdir. Bkz. Matthew, *Ortaçağ Avrupası*, s. 73.

¹⁶³ Freeman, *William The Conqueror*, s. 69.

Sıklıkla yaptığı gibi I. William, işgal ettiği yerlerdeki eski kurumları tam anlamıyla ortadan kaldırmak ve mevcut Normandiya kurumlarını ya da kendi tasarladığı bazı yeni kurumları oluşturmak için uğraşmıştır. Aslında I. William, İngiltere'nin kanunlarını ve geleneklerini, kuşkusuz büyük, fakat genel olarak düşünülenden çok daha yavaş bir şekilde değiştirmeye başlamıştır. Fransız isimleri sıklıkla İngilizcenin yerini almış ve bu dillerin etkileşim oranları gerçekte görüldüğünden daha fazla olmuştur. Norman işgaliyle adada çok fazla değişiklik olmuştu ve Norman istilası öylesine William'ın bireysel hareketiydi ki yapılan değişiklikler de William'ın kontrolünde gerçekleşmiştir. Fakat gördüğümüz kadarıyla, bu değişiklikler ağırlıklı olarak William'ın gelişimini takip eden şeylerin durumunun aşamalı sonuçları olmuştur.¹⁶⁴

I. William yasal olarak her konuda değişiklik yapmamıştır. Yine de, pratik değişiklik, hukuk belgelerinin değiştirilmesi durumundan daha az olmuştur. İngiliz hukuku yabancı hâkimler tarafından yönetilmiştir. I. William'ın yabancı öğrencileri İngiliz yasalarına göre İngiliz topraklarını ellerinde tutmuşlardır. Hukuksal açıdan işgalden sonra İngiltere'nin Normandiya'dan ayrı bir konumu olmamıştır. En yüksekten en düşük seviyeye kadar her rütbedeki memurluklarda İngilizler de bulunmuştur. Tüm bunlar, Norman işgalinin İngiltere'de kendine özgü karakterini kazanmasında yardımcı olmuştur. Ve bu karakter, şüphesizdir ki I. William'ın yaptığı çalışmaları etkilemiştir. Yasal hak iddia eden, ancak kılıçla haklarını savunmak için tahrik edilen kral, hem barışçı halef tarafından gelen hem de yasalar bahanesiyle tahta oturan diğer krallardan farklı olmuştur.¹⁶⁵

Ne yasaları değiştirmekten ne de onları ihlal etmekten I. William çok hoşlanmıştır. Zaten yasaları ihlal etmeye çok az ihtiyaç duymuştur. Böylece yasaları araç haline getirmenin yolunu bulmuş ve onu değiştirmeden veya ihlal etmeden nasıl kullanacağını öğrenmiştir. Bunu da kendisini güçlü kılmak için kullanmıştır. Yasal kurguların ve resmî egemenlik sisteminin egemen olduğu bu sistemi gittikçe daha fazla kullanmıştır.

¹⁶⁴ Ye. Agibalova ve G. Donskoy, *Ortaçağ Tarihi*, (Çev. Çağdaş Sümer), Yordam Kitap, İstanbul, 2017, s. 121.

¹⁶⁵ Server Tanilli, *Yüzyılların Gerçeği ve Mirası: Ortaçağ: Feodal Dünya*, C.II, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s. 233.

İngilizler ve Normanlar, Kral William'ın eşit korunması altında barışçıl bir şekilde yerleşmişlerdir. Öyle ki yüz yıl geçtikten sonra, Normanları İngilizlerden ayırmak oldukça güçleşmiştir. Daha küçük toprak sahipleri ve kasaba halkı arasında bu benzeşme zaten daha önce başlamıştı. Şövalyeler ve piskoposlar henüz hukuksal açıdan ayrılmamışlardı. Ancak, iki ırk arasındaki ilişkileri iyileştirmek için bazı yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle Fatih I. William, “Kral Edward yasasının yenilenmesini” ilan etmiştir. Bu cümle genellikle yanlış anlaşılmıştır. Dolayısıyla Normandiya'daki Rolf yasasının yenilenmesi veya İngiltere'deki Knut yasasının yenilenmesi anlaşılmış olmalıydı. Bununla beraber Danimarkalılar ve İngilizler daha erken bir tarihte Edgar yasasının yenilenmesinde anlamışlardı. Ama artık Normanlar ve İngilizler Edward yasasının yenilenmesinde anlaşmış oldular. Edward'ın ya da William'ın yapımı için bir kanun önerisi olmamıştır. William, Edward'ın yönettiği gibi kendini kurallara bağlamıştır. Ancak Kral Edward'ın yasasını düzeltirken “İngiliz halkının fayda sağlaması için görevlendirdiğim eklemelerle” maddesini de eklemiştir. William, hükümdarlığı boyunca böyle küçük yasa eklemeleri yapmıştır. Bu eklemeler sonunda eski olan neredeyse hiçbir yasa yürürlükte kalmamıştır. Böylelikle İngiltere hayatında yeni düzenlemeler yürürlüğe girmiştir.¹⁶⁶

Norman işgali, eski İngiliz yasaları ya da kurumlarının doğrudan kaldırılmasına yönelik çok az şey yapmıştır. Ama eskilerinin yanında bazı yeni kurumlar da kurulmuştur. Bu çalışmalar aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Mevcut yasaların birçoğuna eklemeler yapılmış ve değiştirilmiştir. Bu yüzden, bu kanunlara isim vermemiz gerekirse hâlâ Fatih I. William'ın eklemelerine rağmen özünde Kral Edward'ın kanunları olduğunu söyleyebiliriz. Bununla beraber bazı eski kurumlara yeni isimler verilmiştir. Mesela, meclis görevi gören kurumun adı avitenagemót (witan) değil parlamento adını almıştır. Witan ismi İngilizce iken William'ın yeni kurumu olan Parlamento adı Fransızcadır. Bununla beraber normal şartlarda İngiltere Ulusal Meclisi adını ve anayasasını da birden fazla kere değiştirmiştir. Ancak bu değişimler genel olarak hiçbir zaman herhangi bir devrimle olmamıştır. Dahası hiçbir zaman onun yerine geçen resmî bir kurum yürürlüğe girmeden, eskisi kaldırılmamıştır.¹⁶⁷

¹⁶⁶ William, Edward'ın kaldırmış olduğu bazı Dan yasalarını tekrar yürürlüğe koymuştur. Bkz. Ülgen, “Fatih William”, s. 71.

¹⁶⁷ Pilati, “İngiltere Krallığı”, s. 89 – 90.

İşgalden sonra adadaki değişimlere bakacak olursak; Galler'de daha 1066 yılında önce değişiklikler ortaya çıkmaya başlamıştı. Zaten Norman etkisi Herefordshire'da, bu savunmasız sınırı koruması için İtirafçı Edward tarafından çağırılmış olan Richard Fitz Osbern'in şahsiyetinde hissediliyordu. Ancak gerçek anlamda Fetih, takip eden on yıllarda başladı. Yüzyılın sonunda Normanlar Güney Galler'e tam anlamıyla hâkim oldu. Sınırlarda ise Chester, Shrewsbury ve Hereford kontlukları Mercialıları ve Gallileri aynı şekilde kontrol altına aldı. Gwynedd Kuzey Krallığı'nda ise daha karmaşık bir durum vardı. Burada, Dublin İskandinav Krallığının desteği ile Gruffydd ap Cynan, Norman ilerleyişini durdurdu. 1098'de, Man Adası seferinden dönen Norveç Kralı Magnus Barefoot'un filosu, Anglesey kıyılarına çıktı ve beklenmedik bir şekilde Shrewsbury kontu önderliğindeki askerler, Normanları mağlup etti. Bu yenilgi sonucu Normanlar, bir tehdit oluşturmamaları şartıyla Galli prenslerin varlığına göz yumarak Gwynedd ve Powys'te "dolaylı yönetim" ile yetinmeye karar vermiş gibi göründüler.¹⁶⁸

İskoçya'da ise Norman etkisi III. Malcolm Canmore (1058 – 1093) ve oğulları aracılığıyla dolaylı olarak hissedilmiştir. Malcolm'un kendisi, O'Brienlerin İrlanda'daki soyu üzerinde, "modernleştirici" bir hükümdar oldu ve oğullarını destekleyen Normanlar, aristokrat soylularına karşı güçlü monarşinin tarafında yer aldı. I. Henry'nin sarayında eğitilmiş ve şövalye nişanı verilmiş Malcolmların en genci I. David'in (1124 – 1153) çağrısından önce, aslında Normanların etkisi tam anlamıyla hissedilmemişti. Ancak David, Normanları Forth'un kuzey ve güneyindeki topraklara yerleşmeye teşvik etmiş ve işgal hareketi İskoç Kralı Aslan I. William'ın (1165 – 1214) önderliğinde daha da ilerletilmiştir. Sonuç olarak da İskoç Tacı'nın himayesi altında bir Norman yerleşimi ortaya çıktı. Özellikle Lotian ve Strathclyde etkilenmiş olsa da kuzeyde Fife ve Moray'de de Norman etkisi arttı. Öncelikle Fraset, Haig, Bruce, Wishart (Guiscard) ve Stewart gibi "İskoçyalı" aileler (çoğu bugün ekose ve kilt eteklidir) ilk olarak bu olayın bir sonucu olarak İskoçya'da görüldü.¹⁶⁹

1169'a kadar birçok İrlanda krallığı Norman gücünden etkilenmemiş olsa da, görmüş olduğumuz gibi, Kilise'deki ve devletteki "modernleşme" eğilimlerinden de

¹⁶⁸ Planche, *The Conqueror*, s. 91.

¹⁶⁹ Kearney, *Britanya Adaları Tarihi*, s. 96.

hiçbir şekilde etkilenmemişlerdi. Doğu kıyısındaki Viking kasabaları İrlanda Denizi'nin kontrolündeydi ve güney yönünde Galloway'in batı kıyısındaki İskandinav yerleşimleriyle temas halindedir. 1169 – 1170'te Leinster'in sürgün edilen kralı Diarmaid MacMurrough, Galler'in Norman lordlarından krallığını yeniden almasına yardım etmelerini isteyince, bu durum çarpıcı biçimde değişti. Diarmaid'in Normanlardan yardım isteme kararı birçok yönden yüzyılın başlarındaki İskoçyalı David'in çağrısıyla benzerlik gösteriyordu. Bununla birlikte Normanlar İrlanda'da güçlü bir direnişle karşılaştı. Yine de yüzyılın sonunda, ülkenin büyük kısmına hâkim oldular.¹⁷⁰

Norman başarıları Britanya Adaları'nda Fransızca konuşma üstünlüğü yarattı. XII. yüzyılın sonuna gelindiğinde, bağımsız kuruluşlar haline gelen çeşitli krallıklar ve eyaletler, vassallık bağlarıyla tek bir hükümdara bağlı olan soylular tarafından yönetilmekteydi. Orta İngiltere'de (Huntingdon) büyük malikâneleri olan İskoçya kralı bile bir ölçüye kadar bu sisteme dâhil edilebildi. Bununla beraber XII. yüzyılda Gwynedd kralları, III. Henry'nin egemenliğini kabul etti. XII. yüzyılın sonlarında bir süre için Britanya Adaları, Aquitaine'in de dâhil olduğu daha geniş bir imparatorluğun parçası oldu.¹⁷¹

Bu dönem boyunca, Fransız kültürü, ruhban ve siyasi elit sınıfa ait olmanın bir sembolü oldu. Bu, Kuzey Denizi ve İrlanda Denizi Eyaletlerinin çeşitli dillerinin ve kültürlerinin itibarının azalmasına neden oldu. Bu dilleri konuşmak esaretin işareti olabiliyordu. Bir Norman olan Canterbury başpiskoposu Lanfranc, Papa II. Alexander'a (1061 – 1073) yazarken, “barbar halkların” dilini bilmemesinin, kendi cehaleti olduğuna değinmiştir.

Dinde, Normanlar kendilerini reformcular olarak görüyordu. “Kaba” isimleri olan yerel azizlere batıl bağlılık olarak gördükleri şeyin yerine evrensel Kilise'nin azizlerine saygı gösterdiler. St. Peter, St. Thomas, St. Andrew ve diğerlerine adanmış kiliseler tehlikeli ve demode yerel bağlılıkları olan azizlerin mümkün olduğunca yerini aldı.

¹⁷⁰ Kearney, *Britanya Adaları Tarihi*, s. 97.

¹⁷¹ Kearney, *Britanya Adaları Tarihi*, s. 97 – 98.

Sonraki bölümde, Orta Dönem İngilizcesindeki Fransızca kelimelerin gösterdiği üzere, Normanlar yönettikleri halkın lisanında izlerini bıraktı.¹⁷² Etkileşime girmiş olan kelimelerin bazıları şunlardır:

1- Yönetim, Hukuk: Crown (taç, devlet), parliament (meclis, parlamento), reign (saltanat, egemenlik), royal (kraliyet, asil), state (devlet, eyalet), city (şehir, kent), council (konsü, kurul), court (saray, hükümdarlık), evidence (kanıt, delil), fine (para cezası), fraud (dolandırıcılık, sahtekârlık), gaol (hapishane, cezaevi), prison (cezaevi, zindan) vb.¹⁷³

2- Kılık Kıyafet: apron (önlük), bonnet (bone), boot (çizme), brooch (broş), chain (zincir), collar (yaka), jacket (ceket), jewel (mücevher, ziynet), boot-lace (çizme bağcığı), ornament (süs, takı, aksesuar), petticoat (iç etek, iç etekliği) vb.¹⁷⁴

3- Aile: aunt (hala - teyze), cousin (kuzen), nephew (erkek yeğen), niece (kız yeğen), uncle (amca - dayı) vb.¹⁷⁵

4- Gıda, Yemek, Meyve: bacon (domuz pastırması), beef (sığır eti), mutton (koyun eti), partridge (keklik eti), pheasant (sülün eti), pigeon (güvercin eti), poultry (kümes hayvanlarının eti), sausage (sosis), sugar (şeker), tripe (işkembe), veal(dana eti), dinner (öğlen ya da akşam yenilen ana öğün), feast (ziyafet), supper (ana öğün erken yenildiğinde, hafif geçirtilen akşam yemeği), date (randevu), fig (incir), grape (üzüm), lemon (limon), orange (portakal), raisin (kuru üzüm) vb.¹⁷⁶

5- Ev, Ev Eşyası, Mobilya: chamber (özel oda), pantry (kiler), parlour (salon, oturma odası), scullery (bulaşikhane), blanket (battaniye), coverlet (yatak örtüsü), curtain (perde), cushion (yastık), quilt (yorgan), towel (havlu), chair (sandalye), dresser (şifonyer), wardrobe (gardırop) vb. ¹⁷⁷

¹⁷² Kearney, *Britanya Adaları Tarihi*, s. 99 – 100; Mark Redknap, “Galler’de Vikingler”, *Viking Dünyası*, (Ed. Stefan Brink – Neil Price), (Çev. Ebru Kılıç), Alfa Yayınları, İstanbul, 2015, s. 509.

¹⁷³ Kearney, *Britanya Adaları Tarihi*, s. 98

¹⁷⁴ Aynı yer.

¹⁷⁵ Aynı yer.

¹⁷⁶ Aynı yer.

¹⁷⁷ Aynı yer.

6- Askerî: army (ordu), battle (savaş), guard (nöbet, nöbetçi), navy (donanma), peace (barış), soldier (asker), spy (casus)¹⁷⁸

7- Rütbe, Sınıf: clerk (kâtip, yazıcı), duke (dük), farmer (çiftçi), master (efendi, sahip, usta), mistress (sahibe), prince (prens), servant (uşak, hizmetkâr), sir (sör, beyefendi) vb. ¹⁷⁹

8- Din: abbey (manastır kilisesi), convent (manastır, kadınlar manastırı), lesson (ders), mercy (insaf, merhamet), parson (papaz), pity (acıma), prayer (dua, ibadet), preacher (vaiz), Saint (aziz), sermon (vaaz), sexton (zangoç), vicar (bölge papazı, mahalle papazı) vb. ¹⁸⁰

9- Muhtelif: dozen (düzine), flour (un), flower (çiçek), grease (gres, katı yağ), hour (saat), litter (çer çöp), mange (uyuz hastalığı), more (daha fazla, fazlalık), oil (sıvı yağ), ounce (ons), pasture (mera), people (insanlar, halk), person (kişi), pocket (cep), quarry (taş ocağı), quart (mahalle, bölge), rein (dizgin), tailor (terzi), time (zaman) gibi vb. ¹⁸¹

Britanya adalarının tüm bölgelerindeki kale, kilise ve ilçeler imparatorluğun araçları olmuştur. Sadece İngiltere’de, Normanların yaklaşık bin kale inşa ettiği tahmin edilmektedir, ancak bunların sadece birkaçı kraliyet kalesi kadar büyük ölçekte olmuştur. Galler’de üç yüzün üzerinde kale vardı. Batı Sakson’un merkezinde daha az kale vardı, ama eski Danelaw ve Galler’in Manş lortluklarında daha çok kaleye ihtiyaç vardı. İskoçya’nın da, Norman modelinde kendi kale kotası vardı. İrlanda’da Norman höyük ve avlu kaleleri zengin Meath ve Tipperary topraklarını kontrol ediyordu. Ancak kaleler İrlanda’nın tamamen yeni bir özelliği olmamıştır. Normanlar gelmeden önce de modern üslupta bazı İrlandalı krallar kaleler inşa etmişlerdir. Ancak Normanlar İngiltere’yi baştan sonra kalelerle donatmışlardır.¹⁸²

Özellikle de büyük kilise arazilerinden, kraliyet ordusu için kendi şövalye kotalarını karşılama beklendiğinden, Kilise bu sistemin ayrılmaz bir parçasıydı.

¹⁷⁸ Aynı yer.

¹⁷⁹ Aynı yer.

¹⁸⁰ Aynı yer.

¹⁸¹ Kearney, *Britanya Adaları Tarihi*, s. 99.

¹⁸² Parker, *Cambridge Savaş Tarihi*, s. 89.

Normanlarla beraber gösterişli yapılar önem kazandı. İtirafçı Edward Westminster'daki manastır kilisesi ile bu eğilime önceden işaret etmişti. Fethin ardından, egemenliklerinin azametli mesajlarını veren Durham ve Ely gibi katedraller günümüze kadar gelen emperyalizminin sembolü olarak ele alınabilir. Dahası, bütün bunlara Fransız tarikatları ve Fransız papaz kolonileri eşlik etmiştir.¹⁸³

Norman manastırları İngiliz ve Galler topraklarının yardımlarından faydalanmıştı. Tapınak Şövalyeleri ve St. John askerî tarikatlarının Manş bölgelerinde kökleşti, yeni dini tarikatlardan en göze çarpanı olan Sistersiyenler¹⁸⁴ de bu süreçte rol oynamıştır. Norman istilası, Anglo-Sakson ve İskandinav/Viking istilaları sırasında meydana geldiğinden, büyük ölçekte halkların hareketini gerektirmedi. Bununla birlikte bazı bölgelerde ise –özellikle Doğu İrlanda, Güney Galler ve İskoçya bölgelerinde– önemli derecede seçici ve destekli bir kolonileşmeyi teşvik etti. Bunun için yardımcı araçlar ise ilçeler ve çekirdek yerleşimlerdi. Britanya adalarının her yanındaki ilçeler etkili bir Normanlaştırmanın da göstergesiydi. Kral ve lortlar, ilçenin sahiplik hakkında nispi özgürlük sunarak, Flanders'tan Galler'e ve zamanı gelince İskoçya ve İrlanda'ya yerleşimci çekmeyi başardı. XIII. yüzyılda toprak açlığıyla beraber teşvik de artmıştır. Böylece, Kuzey Galler'de, I. Edward'ın kraliyet ilçeleri, etrafında kırsal kolonileşmesinin örgütlendiği noktalar haline gelmiştir.¹⁸⁵

Üç yüzyıllık Normanlaştırmanın öneminin değerlendirmesi yapılırsa Norman etkisinin en güçlü olarak İrlanda Denizi Eyaleti'nde hissedildiği iddia edilebilir.

¹⁸³ William İngiltere'de hükümdar olmuştu ama Fransa'da yalnızca fief sahibi bir Dük'tü. Bu nedenle William'ın Fransa Kralına biat etmesi ve onun emirlerini de yerine getirmesi gerekmekteydi. Ancak William İngiltere'de Fatih unvanını alıp hükümdarlığını ilan edince kendi krallığını kurmuş ve Normandiya'yı da İngiliz mülkü olarak göstermiştir. Bkz. Colin McEvedy, *Ortaçağ Tarihi Atlası*, (Çev. Aysen Anadol), Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 58.

¹⁸⁴ Sistersiyenler tarikatı ya da Order of Cistercian, Hristiyanlığın Katolik koluna bağlı olan, kendilerini Dünya işlerinden uzaklaştırmış keşiş ve rahibelerden oluşan bir tarikattır. Bernardinler veya üzerlerine giydikleri beyaz cübbeden dolayı Beyaz Keşişler olarak da adlandırılır. Sistersiyenlerin hayatı el işçiliği ve kendine yetme üzerine yoğunlaşmıştır. Her türlü dünyevî eşyadan ve maldan soyutlanmış olup mal ve para sahibi olamazlar, üzerlerindeki elbiseler bile onlara ait değildir. İnzivaya çekildikleri manastırda vakitlerini dua, ibadet ve tefekkürle geçirirler. Bunun dışında manastır içinde dış dünyaya bağlı olmadan kendi kendilerine yetecek bir hayat kurarlar. Özellikle tarım faaliyetlerinde peynir ve bira yapımında meşhur olmuşlardır. Sistersiyenler, bu faaliyetleri bir ibadet olarak görüp mükemmeliyeti ararlar. Kendilerine yetecek kadar üretim yaparlar. Şayet üretim fazla olmuşsa bunu ihtiyacı olanlara dağıtarak veya gıda maddelerini satın geliri manastırın bakımı ve çeşitli sosyal yardım projelerine aktarırlar. Sistersiyenler hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Salihe Esen, *Dominiken Tarikatı ve Katolik Kilisesi'ndeki Yeri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2015, s. 44.

¹⁸⁵ Freeman, *William the Conqueror*, s. 69

Wessex'te, Normanlar var olan sistemi miras almıştı. Kuşkusuz önemli değişiklikler getirmiş olsalar da toplumsal yapıyı dönüştürmediler. Doğu İngiltere'nin İskandinav bölgelerindeki ticaret merkezleri çok geçmeden geri kazanıldı. Başka yerlerde olduğu gibi burada da Normanlar kendi kültürlerini var olanın üzerine koyduğu halde, Wessex'in "güdümlü" toplumu ile doğunun "pazar" toplumu arasındaki bölgeler olduğu gibi kaldı. Normanlar, şiddetli direniş ile karşılaştığı İrlanda Denizi Eyaleti'nde, mevcut akrabalık yapılarını yok ederek yerine hiyerarşik, merkezî bir yapı getirdi. Kıta Avrupası soylarında "modernleştirme" zaten İrlanda krallıklarında ve Malcolm Canmore önderliğinde İskoçya'da ilerlemişti. Normanların yaptığı da bunu devrimci bir tavırla daha ileriye taşımak oldu.

İngiltere bölgesine hiyerarşik düzene dayalı feodal ilişkiler yukarıdan dayatılmıştır¹⁸⁶. İngiliz tarihçilerin genel eğilimi, Norman istilasını bu bağlamda uygarlaştırmak olmuştur. XIX. yüzyılın sonlarında Morris bunu "kadın" cinsini disipline eden ve eğiten bir "erkek" cinsi örneği olarak görmüştür. XX. yüzyılın ortalarında, Morris'in aktardığına göre, Orta Çağ uzmanı David Knowles da Normanların gücüne ve kuvvetine hayrandı. Normanların birer fatih gibi davrandıkları ve 1066 yılı ve sonrası güçlerinin kaynağının farkında oldukları yadsınamaz bir gerçektir. XIII. yüzyılın sonunda William de Warenne, "atalarının Gayrimeşru William ile birlikte nasıl geldiğinden ve topraklarını kılıçla nasıl fethettiğinden" bahsetmiştir.¹⁸⁷

2.4. William'a Karşı İngiltere'de Çıkan Ayaklanmalar (1070 – 1086)

William, Norman istilasından sonra, Batı Sakson krallarının tacını giyerek İngiltere'de krallığını ilan etmişti. Bununla beraber 1070'de tüm İngiltere'nin fethinin tamamlanmasından itibaren, William üç ayrı konudan rahatsızlık duymuştur. Bunlardan ilki İngiltere krallığı içinde ayaklanmaların başlamış olmasıdır. İkincisi, İngiltere'de sınır savaşılarının devam ediyor olmasıdır. Sonuncusu ise iç ve dış savaş tehditlerinin olması diyebiliriz. Şüphesizdir ki bu etkenler William'ı n bazen Norman, bazen de İngiliz karakterini etkilemiştir.¹⁸⁸

¹⁸⁶ Bloch meşhur eserinde, İngiltere'deki feodal sistemi "Dışarıdan Getirilen Feodalizm" şeklinde başlık atarak anlatmaya başlamıştır. Bkz. Bloch, *Feodal Toplum*, s. 326.

¹⁸⁷ Morris, *The Norman Conquest*, s. 52.

¹⁸⁸ Freeman, *William the Conqueror*, s. 26.

William, önceleri İngiltere'nin kontrolünü üvey kardeşi Piskopos Odo ve en yakın destekçilerinden William Fitz Osbern'in yönetimine bırakmıştır. Ancak 1067'de Kent şehrindeki isyancılar, II. Boulogne Eustace ile birlikte Dover Kalesi'ne başarısız bir saldırı başlatmıştır. Bu arada Gwynedd ve Powys'in Galleri yönetenlerle ittifak halinde olan Shropshire'ın toprak sahibi Eadric the Wild, Hereford'da bulunan Norman güçleriyle savaşan batı Mercia'da bir isyan başlatmıştır. İşte bu olaylar nedeniyle, İngiltere'de taç giydikten sonra sarayına dönmüş olan Fatih William'ı 1067'de tekrar İngiltere'ye dönmeye zorlamıştır. 1068'de ise William, Harold'un annesi Gytha da dâhil olmak üzere, Exeter'teki isyancıları kuşatmış ve William, ağır kayıplarından şehrin teslim alınması konusunda görüşmeler yapmaya başlamıştır.¹⁸⁹

William'ın eşi Matilda Mayıs ayında, William'ın artmakta olan saygınlığının önemli bir simgesi olan Westminster'de taç giyerek İngiliz Kraliçesi olmuştur. İlerleyen yıllarda Edwin ve Morcar, Normanlar tarafından henüz işgal edilmemiş olan Northumbria'daki bir isyana yol açan, yeni Northumbria Earl olarak görevlendirilen Gospatric olmasına rağmen Gallilerin yardımıyla Mercia'da bir isyan dalgası başlatmıştır. William, onlara karşı harekete geçip, kaleleri inşa ettirdiği zaman, daha önce güneyde yapmış olduğu gibi, garnizon kurarken bu ayaklanmalar hızla başarısızlığa uğratılmıştır. Edwin ve Morcar, Gospatric İskoçya'dan kaçarken, bu isyanlara karışmış olan Edwards ve ailesinin yaptığı gibi teslim olmuşlardır. Bu arada, İrlanda'ya sığınan Harold'un oğulları Somerset, Devon ve Cornwall'a denizden baskın yapılmıştır.¹⁹⁰

1069'un başlarında yeni kurulan Norman Northumbria Lordluğu'nda, Robert de Comines ve ona eşlik eden birkaç yüz asker Durham'da katledilmiştir; Northumbrian isyanına Edgar, Gospatric, Siward Barn ve İskoçya'ya sığınan diğer isyancılar katılmıştır. York'un kale muhafızı olan Robert Fitz Richard yenilmiş ve öldürülmüştür, bununla beraber isyancılar York'taki Norman kalesini kuşatmışlardır. William bir orduyla acilen kuzeye gitmiş, York'un dışında isyancıları mağlup etmiş ve onları şehre sürmüş, halkı katletmiş ve isyanı bastırmıştır. Fatih William, York'ta ikinci bir kale inşa etmiş, Northumbria'da Norman kuvvetlerini güçlendirmiş ve sonra güneye geri

¹⁸⁹ Douglas, *William the Conqueror*, s. 163.

¹⁹⁰ Morris, *The Norman Conquest*, s. 238.

dönmüştür. Bir sonraki bölgesel ayaklanma York garnizonu tarafından bastırılmıştır. Harold'un oğulları İrlanda'dan ikinci bir baskın başlatmış ve Devon'da Penthièvre Kontu Eudes'in oğlu Kont Brian'ın kontrolündeki Norman kuvvetlerine yenilmiştir. Ağustos ya da Eylül 1069'da, Danimarkalı II. Sweyn tarafından gönderilen büyük bir donanmanın İngiltere sahillerine yaklaşması, ülke genelinde yeni bir isyan dalgasını da beraberinde getirmiştir.¹⁹¹ Güneydeki başarısız baskınların ardından Danimarkalılar, Edgar, Gospatric ve İskoçya'dan gelen diğer sürgünlerin yanı sıra Waltheof tarafından da katılanlarla yeni bir Northumbrian ayaklanması için güçlerini birleştirmişlerdir. Danimarkalılarla İngilizlerden oluşan kuvvetler, York'taki Norman garnizonunu mağlup etmiş, kaleleri işgal edip Northumbria'nın kontrolünü ellerine almışlardır. Bununla beraber Edgar'ın öncülüğünde Lincolnshire'a yapılan baskına rağmen Lincoln, Norman Garnizon'u tarafından yenilgiye uğratılmışlardır.¹⁹²

Aynı zamanda, batıdaki Mercia'da direniş yeniden alevlenmiştir; burada Vahşi Eadric'in kuvvetleri, Galli müttefikleri, Cheshire ve Shropshire'dan gelen daha fazla isyancı kuvvetleri ile birlikte Shrewsbury'deki kaleye saldırmışlardır. Güneybatıda Devon ve Cornwall'daki isyancılar Exeter'daki Norman garnizonuna saldırmış ancak savunmacılar tarafından püskürtülmüşlerdi ve Count Brian yönetimindeki bir Norman yardım gücü tarafından dağılmışlardır. Dorset, Somerset ve komşu bölgelerden gelen diğer isyancılar, Montacute Kalesi'ni kuşatmış ancak Londra, Winchester ve Salisbury'den gelen Coutanceslı Geoffrey kontrolündeki bir Norman ordusu tarafından yenilgiye uğratılmışlardır. Bu arada, William, Lincolnshire'daki Humber'in güneyinde kıştan beri donanmalarını demirlemiş olan Danimarkalılara saldırmış ve onları kuzey kıyılarına kadar püskürtmeyi başarmışlardır. Mortainli Robert'ı Lincolnshire'dan sorumlu bırakarak ayrılmış, batıya yönelmiş ve Stafford'daki çatışmada Mercian asilerini mağlup etmiştir. Danimarkalılar Lincolnshire'a geri dönmeye kalkıştıklarında, orada bulunan Norman güçleri onları tekrar Humber'e doğru sürmüştür. William, Pontefract'deki kabarmış olan Aire Nehri'ni geçme girişimini boşa çıkararak, Northumbria'ya doğru ilerlemiştir. Danimarkalılar William'ın yaklaşmasından kaçınarak York'u işgal etmişlerdir. Fatih William, ilkbaharda İngiltere'yi terk etmeyi kabul eden Danimarkalılara âdeta haraç vererek ve 1069 – 1070 yılı kış mevsimi

¹⁹¹ Wheaton, *History of Northmen*, s.352 – 353.

¹⁹² Morris, *The Norman Conquest*, s. 38.

boyunca, kuvvetleriyle sistematik olarak kuzeyi yağmalayıp, yıkarak Northumbria'daki tüm direnişleri bastırmıştır. Ülkenin kuzey bölgeleri üzerinde tazelenen otoritesinin bir simgesi olarak, William, fatih sıfatıyla, tören düzenleyip 1069'da bir Noel Günü York'ta taç giymiştir.¹⁹³

1070 başlarında Waltheof ve Gospatric'in itaatini güvence altına almış ve Edgar ile diğer taraftarlarını İskoçya'ya geri döndürmüş olan William, ardından Mercia'ya gitmiş ve Chester'a yerleşerek, güneyden dönmeden önce bölgedeki tüm direnişi bastırmıştır. Bundan sonra Roma'dan Papalık lejyonları gelmiş ve Paskalya'da William'a yeniden taç giydirmiştir.¹⁹⁴ William, simgesel olarak krallık haklarını Papalığa yeniden aktarmıştır. William ayrıca kiliseden, özellikle de Canterbury'deki görevinden azledilenlerden en dikkat çeken olan Stigand'ın başrahibinin arındırılmasını istemiştir. Papalık lejyonerleri, William'ın Hastings'de ve daha sonra yapılan seferlerde yer alan destekçilerinin kefaretlerini dayatarak talep etmiştir.¹⁹⁵

Hem Canterbury hem de York, Eylül 1069'da Ealdred'in ölümünün ardından sahipsiz olarak görünmeye başlanmıştı. Her iki boşluk da William'a sadık insanlar tarafından doldurulmuştur. William'ın Caen'deki kuruluşunun başkan yardımcısı Lanfranc, Canterbury'yi alırken, William'ın papazlarından biri olan Bayeuxlu Thomas'ı York'a yerleştirilmiştir. Bazı diğer piskoposluk ve manastırlar da yeni piskoposlar ve başrahipler almış ve William, yerli soyluların varlıkları için depo olarak hizmet eden İngiliz manastırlarının servetlerinin bir bölümüne el koymuştur.¹⁹⁶

Galler'in iç işlerinde, Fatih William'ın şahsen yapması gereken pek bir şey yoktu. Bunda, kendisinden önce ve sonra gelenlerin aksine Harold ve William Rufus'un hayatında Galler'e karşı kişisel savaşlar önemli bir rol oynamaktadır. Fatih William, şiddetli savaşçının ömrünün sürdüğü sürece, Chester Hugh'una, Shrewsbury Roger'ına

¹⁹³ Morris, *The Norman Conquest*, s. 417; Kinder ve Hilgemann, *Dünya Tarihi Atlası*, s. 161. Ayrıca William'ın taç giyme töreninde talihsiz bir olay gerçekleşmiştir. Bu olay bir yanlış anlaşılardan kaynaklanmıştır. Buna göre taç giyme törenin yapıldığı kilise dışındaki Normandiyalı muhafızlar, içerideki kutlama gürültülerini, "olaylar çıktığı" şeklinde yorumlamışlar ve civardaki evleri ateşe vermişlerdir. Böylece kiliseden çıkan diğer Norman askerleri, giderek yayılan büyük yangını fırsat bilerek, evleri yağmalamışlardır. Freeman, *William the Conqueror*, s. 55 – 56.

¹⁹⁴ Morris'e göre, William'ın Papa'nın elinden taç giymesinin sebebi, tahtını yasal bir kuruma bağlamak istemesinden kaynaklanmaktaydı. Bkz. Morris, *The Norman Conquest*, s. 284.

¹⁹⁵ Freeman, *William the Conqueror*, s. 77 – 78.

¹⁹⁶ Freeman, *William the Conqueror*, s. 76.

ve onun ilk arkadaşı William Hereford'a sık sık bu tür işleri bırakmıştır. Bu kişiler Galler prensleriyle savaşa devam etmişler ve İngiliz krallığının sınırlarını genişletmişlerdir. Kral, 1081'de Güney Galler'e girerken buradan yalnızca kişisel bir pay almıştır. Ayrıca William, İngiliz kölelik sistemin içinde olan pek çok kişiyi özgürlüğüne kavuşturmuş ve Saint David'in dinî gezisine katılmıştır. Bu son yolculuk, İrlanda'nın işgali için uygulanan planlarla bağlantılı bazı hesapları da içermiştir.¹⁹⁷

1070 yılında Danimarkalı II. Sweyn, donanmasının kişisel komutasını üstlenmek için gelmiş ve eski anlaşma gereğince o zamanlar Ely Adası'na dayanmış olan Hereward'ın önderlik ettiği İngiliz isyancılara katılan güçleri Fens Bataklığı'na göndererek geri çekilmiştir. Sweyn, Danegeld'in William'dan daha fazla ödeme yapmasını çok geçmeden kabul etmiş ve evine dönmüştür. Danimarkalıların ayrılmasından sonra Fenland'daki isyancılar bataklıklar tarafından korunarak serbest hareket etmişler ve böylece 1071'in başlarında bölgede isyancı faaliyetler sonunda patlak vermiştir. Edwin ve Morcar yine William'a karşı ayaklanmışlar, ardından Edwin aniden ihanete uğramış ve öldürülmüştür. Morcar, Hereward'la İskoçya'dan yola çıkmış olan sürgündeki isyancılara katılarak Ely'ye ulaşmışlardır. William direnişin son cephesini bitirmek için bir ordu ve bir donanma ile bölgeye gelmiştir. Bazı yüksek maliyetli başarısızlıklardan sonra Normanlar, Ely Adası'na ulaşmak için bir duba inşa etmeyi başarmışlar, köprübaşındaki isyancıları mağlup edip adaya yönelmişler ve İngiliz direnişinin sonunu etkileyici bir şekilde noktalamışlardır. Morcar, hayatının geri kalanında hapsedilmiş; Hereward bağışlanmış ve toprakları ona geri verilmiştir.¹⁹⁸

Freeman'ın İngiliz kroniğindeki bir kehanetten aktardığına göre: "William iki yıldan uzun süre yaşadığı takdirde, silahsız bir şekilde bilgeliği sayesinde İrlanda'yı ele geçirecekti. Bununla beraber William, ya bilgelikle ya da silahlarla İrlanda'yı topraklarına katarsa, kendisinden sonra gelenlerin çoğu, İrlanda'yı daha iyi yönetecekti. Tanrı'nın koyduğu toprakları bir araya getirebilecek biri varsa, kesinlikle o kişi William'dı."¹⁹⁹ Bu gizemli söz, elimizde olmayan başka belirli bir eyleme veya plana atıfta bulunmuş olabilir. Ayrıca İrlanda'yı silahsız kazanma sürecine biraz hafif bir yaklaşım göstererek, İngiltere ile İrlanda arasındaki o dönemdeki ilişkiyi ortaya

¹⁹⁷ Redknap, "Galler'de Vikingler", s. 509.

¹⁹⁸ Morris, *The Norman Conquest*, s. 568.

¹⁹⁹ Freeman, *William the Conqueror*, s. 82.

koymuştur. Hem yerli İrlandalı prensler hem de doğu kıyısındaki Danimarkalılar, Lanfranc'ı metropol olarak kabul etmeye ve şehri kutsamak için piskoposlar göndermeye başlamışlardır. İngiliz Krallığı'nın ismine, İngiliz başpiskoposuyla İrlanda kralları ve piskoposları arasındaki mektuba hiç atıfta bulunulmamıştır.²⁰⁰ Belki de William, özel bir bilgelik hareketi için vaktini beklemiştir.

1071'de adayı sahiplenmede zorluklarla karşı karşıya kalmış, ancak 1072'de İngiltere'ye geri dönmüş ve İskoçya Kralı III. Malcolm ile yüzleşmek için kuzeye doğru ilerlemiştir. Kara ordusunu içeren bir donanma tarafından desteklenen bu sefer, Malcolm'un İskoçya'dan Edgar'ı sürgün ettiği ve William'a bir dereceye kadar boyun eğmesinin kabul edildiği Abernethy Antlaşması ile sonuçlanmıştır.²⁰¹ Bu antlaşmanın durumu tam olarak açık değildir, anlaşma sadece Malcolm'un William'ın adamı olduğu belirtilmiştir. Bunun Cumbria, Lothian ve tüm İskoç krallığı için neyi kastedip neyi kastetmediği belirsiz kalmıştır.²⁰²

1075'te, William'ın yokluğunda, Norfolk Kontu Ralph de Gael ve Hereford Kızı Roger de Breteuil, Earls İsyanında William'ı devirmek için komplo kurmuşlardır. İsyanın asıl nedeni belli değildir, ancak isyan Exing'de düzenlenen Roger'ın akrabası Ralf'in düğününde başlamıştır. Waltheof, William'ın gözdelelerinden biri olmasına rağmen bir başka kontu da kapsamış ve böylece isyana bazı Breton Lordları destek vermeye hazır hale gelmiştir. Ralph ayrıca Danimarka'dan yardım istemiştir. William'ın İngiltere'deki adamları isyanı bastırırken o, Normandiya'da kalmıştır. Roger, Worcester Piskoposu Wulfstan'ın çabaları ve Evesham Abbot'un Æthelwig girişimlerinden dolayı Herefordshire'da kalesini terk edememiştir. Ralf, Bayeuxlu Odo, Countancesli Geoffrey, Richard fitz Gilbert ve William de Warenne'nin ortak çabaları ile Norwich Kalesi'nde sıkıştırılmış ve teslim olmuştur, Ayrıca Ralph sürgüne gönderilmiştir. Bu arada, Danimarkalı kralın kardeşi Knut, nihayet 200 gemilik donanmasıyla İngiltere'ye gelmişti, ama o geldiği zaman, Norwich çoktan teslim olmuştu.²⁰³ Tabii Danimarkalılar eve dönmeden önce sahil boyunca baskın

²⁰⁰ Freeman, *William the Conqueror*, s. 76

²⁰¹ Morris, *The Norman Conquest*, s. 464.

²⁰² Douglas, *William the Conqueror*, s. 223.

²⁰³ Çağdaş bir Viking kroniğine göre: Knut İngiltere'den zaferle dönmüş ve uzun yıllar Danimarka'da ve İngiltere'deki krallıklarda gücünü sürdürmüştür. Bu süre zarfında birçok rahibi İngiltere'den

yapmışlardır. William, Winchester’da Noel’i kutlayan Danimarka tehdidi ve isyanın bertaraf edilmesiyle başa çıkmak için 1075 yılına kadar İngiltere’ye geri dönmemiştir. Roger ve Waltheof, Waltheof’un 1076 Mayıs ayında idam edildiği hapisanede tutuluşlardır. O sırada William, Ralph’ın Britanya’dan gelen isyanı sürdürdüğü kıtaya geri dönmüştü.²⁰⁴

Danimarka’ya getirmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Adamus Bremensis, *Barbarlıktan Medeniyete Vikingler*, (Çev. Selahattin Özkan), Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2017, s. 105.

²⁰⁴ Morris, *The Norman Conquest*, s. 568.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. FATİH WILLIAM'IN İNGİLTERE'DE YAPMIŞ OLDUĞU ÇALIŞMALAR

3. 1. Feodalite ve William'ın İngiltere'deki Feodal Yapılanması

Genel olarak Feodalite, Avrupa'da IX. yüzyıldan XIII. yüzyıla kadar uzanan, toplum yapısını oluşturan temel ilişkiler sistemine denir.²⁰⁵ Bu ilişkiler sistemi içerisinde toplumun yanı sıra ekonomik ve siyasal ilişki biçimi de bulunmaktadır. Feodalite'nin kelime anlamı Latince kökenli *feodum*'dan gelmektedir. *Feodum*: değerli mal, mülk ve bunların ücreti anlamına gelmektedir.²⁰⁶ Bu terim, Orta Çağ'dan başlayıp Fransız Devrimi'nin hemen öncesinde Modern Avrupa'ya kadar yayılmıştır. Bununla beraber terim, pek çok sistemi de içinde barındırdığı için oldukça uzun denebilecek bir aşamadan geçmiştir. Bu nedenle “Feodalizm” ya da Fransızca “Feodalite” kavramları, kendi özgün sosyal ve ekonomik statüsünü açıklayan tanımıyla; farklı sosyal, ekonomik ve toplumsal durumu tanımlamak amacıyla kullanılmıştır.²⁰⁷

Bu konuda ünlü Orta Çağ tarihçisi Marc Bloch, feodaliteyi iki ana dönem altında incelemeye çalışmıştır: ona göre birinci dönem, IX. yüzyıldan XI. yüzyıla kadar devam etmiştir. İkinci dönem ise XI. yüzyıldan XIII. yüzyıla kadar devam etmiştir. Marc Bloch'un ilk dönemden kastı, efendiler ile köleler arasındaki sınıfsal ilişki sistemidir. İkinci dönemle anlatmak istediği ise efendilik sisteminin genetik hâle getirilmesidir.²⁰⁸

Bununla beraber feodaliteyi oluşturan unsurlar genel olarak şu şekilde sıralanabilir: Öncelikle ekonomik hayatın devamlılığını sağlayacak olan toprak, bu toprak üzerinde tarımsal faaliyetlerde bulunacak olan köylüler ya da köleler, daha sonra

²⁰⁵ Giuseppe Albertoni, “Feodalizm”, *Ortaçağ: Barbarlar – Hıristiyanlar – Müslümanlar*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, s. 212.

²⁰⁶ Braudel, *Uygurlukların Grameri*, s. 355; Pınar Ülgen, “Ortaçağ Avrupası'nda Feodal Sisteme Genel Bir Bakış”, *Mukaddime*, 2010, S. I, s. 4.

²⁰⁷ T. Tolga Gümüş, “Feodalizm: Avrupa Tarihinde Yeni Yaklaşımlar”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.XIX, S. 47, Ankara, 2010, s. 40; Elizabeth A. R. Brown, “The Tyranny of a Construct: Feudalism and Historians of Medieval Europe”, *The American Historical Review*, Vol. 79, No. 4, Oxford University Press, Oct. 1974, pp. 1063.

²⁰⁸ Bloch, *Feodal Toplum*, s. 21.

bu kişilerin güvenliğinden sorumlu olacak olan şövalyeler, şövalyelerin de vassallık ilişkisiyle bağlı oldukları ve itaat ettikleri efendiler ya da senyörlerdir.²⁰⁹

Feodal sistemi doğuran ana etken aslında otorite boşluğudur.²¹⁰ Avrupa'daki bu otorite boşluğu ise Roma İmparatorluğu'nun parçalanmasıyla ortaya çıkmıştır. Avrupa'nın güneybatısından Müslümanların, kuzeyinden Normanların (diğer adıyla Vikinglerin) ve Orta Avrupa'dan Macarların aralıksız akınlarından dolayı IX ve X. yüzyıllar boyunca Avrupa kıtasında güvenlik sorunu yaşanmıştır. Mevcut olan otorite boşluğunu X ve XIII. yüzyıllarda Avrupa'da ortaya çıkan feodalizm sistemi ve Papalık doldurmaya çalışmıştır.²¹¹

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Feodal sistemi doğuran ana etken aslında otorite boşluğu yani askerî ihtiyaçlardı. Bu nedenle Avrupa zırhlı ve atlı savaşçı birlikten oluşan ağır süvari terimini, Bizans'tan ve Müslümanlardan öğrenmiştir. Bu süvarileri, ordusunda ilk kez düşmanlarına karşı başarılı bir şekilde kullanan kişi Charles Martel (686 – 741) olmuştur. Bu sistemde doğal olarak, süvarilerin temel unsuru olan atı beslemek için geniş arazilere ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle Charles Martel yalnızca sivilin değil, aynı zamanda kilisenin geniş topraklarına da el koyarak süvarilerinin temel ihtiyaçlarını sağlamayı başarmıştır. Charles Martel'in bu faaliyetlerinden ötürü, kendisine “feodalitenin kurucusu” denilmiştir.²¹²

Verdun Antlaşması 843 yılında imzalandıktan sonra Kutsal Roma – Cermen İmparatorluğu da üçe ayrılmıştır.²¹³ Bu anlaşmaya göre; herkesin bir efendisi (lordu, hâkimi) olması kuralı benimsenmişti.²¹⁴ Bu kuraldan teorik olarak mutlak bağımsız sayılabilecek sadece imparator ve Papa olmuştur. Zaten her ikisi de Tanrı'nın vassalı

²⁰⁹ Agibalova ve Donskoy, *Ortaçağ Tarihi*, s. 40 – 41.

²¹⁰ Hatta Fernand Braudel Avrupa'nın oluşumu anlatırken, her şey Roma'nın ikiye bölünmesiyle başlamıştır, der. Bkz. Braudel, *Uygurhkların Grameri*, s. 349.

²¹¹ Julia Mary Howard Smith, *Roma'dan Sonra Avrupa: Yeni Bir Kültür Tarihi 500 – 1000*, (Çev. Ahmet Fethi), Alfa Yayınları, İstanbul, 2015, s. 256 – 257; Mark A. Kishlansky'a göre feodal sistem; şiddetin ve düzensizliği hâkim olduğu bir dünyada, güven içinde yaşama arzusunun bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bkz. Mark A. Kishlansky, *Batı'nın Kaynakları*, C.I, (Çev. M. Kürşat Atalar), Açılım Yayınları, İstanbul, 2013, s. 301.

²¹² Bloch, *Feodal Toplum*, s. 30.

²¹³ Bauer, *Ortaçağ Dünyası*, s. 467 – 468.

²¹⁴ Norman Davies, *Avrupa Tarihi: Doğu'dan Batı'ya Buz Çağı'ndan Soğuk Savaş'a Urallar'dan Cebelitarık'a Avrupa'nın Panaroması*, (Ed. Mehmet Ali Kılıçbay), (Çev. Burcu Çığman vd.), İmge Kitabevi, Ankara, 2011, s. 343.

sayılmıştır.²¹⁵ Feodal sistemde herkesin bağlı olduğu bir efendisi olduğu için feodal merdiven ya da feodal piramit oluşturulmuştur. Yani İmparatora bağlı vassallar bulunmuştur. Vassallar, imparatorluğa ve onun otoritesine mutlak itaat edenlerden oluşmuştur. Bunlar baronlar, kontlar, markizler ve şövalyeler gibi unvanlar taşımıştır. Vassallık, edilen bir yeminle efendiye ömrü boyunca hizmet etmeyi gerektirmiştir. Bunun karşılığında da efendi vassalını korumayı taahhüt etmiştir. Bununla beraber ilişkinin maddi boyutu ise lordun vassalına fief denilen toprak parçasının kullanım hakkını vermesi olmuştur.²¹⁶

İmparatorlar genelde hem düklerle hem de kiliselere çok geniş topraklar bağışlamışlardır. Dükler de daha önce olduğu gibi vassallık şartı ile markizlere, markizler kontlara, kontlar baronlara ve baronlar da şövalyelere fief denilen topraklar vermişlerdir.²¹⁷ Böylece, hiyerarşi içinde, en alttan en üste kadar vassallık ilişkisine dayalı bir düzen oluşturulmuştur. Bununla beraber toprağı yönetenler asker kökenli olup kendilerine bahşedilmiş olan toprak karşılığı şövalye ve at denilen zırhlı savaşçı süvariler ile efendinin hizmetinde bulunmak zorunda kalmışlardır. Kendilerine verilen toprağın işlenmesini ve at yetiştirilmesini ise aynı topraklar üzerinde hayatını sürdüren, serf denen köylüler sağlamıştır. Köylülerin kendilerine ait toprakları bulunmamaktaydı, bu yüzden şövalye ve diğer fief sahibi kişilerin topraklarında yaşamışlardır. Ayrıca toprağı işlemenin yanı sıra efendilerinin angaryalarına da yerine getirmek zorundaydılar. Tüm bu saydıklarımızın dışında köylülerin askerlik yapma zorunluluğu

²¹⁵ Muammer Gül'e göre, Feodal dönem içerisinde, zamanla, ruhanî ve dünyevî hiyerarşilerinin birleşmesi noktasında, kilisedeki para ve makam sahibi kişiler (kodamanlar) bulunuyordu. Başrahipler, piskoposlar, başpiskoposlar servet, iktidar ve komuta yetkileri gibi güçleri ile bu büyük kilise senyörleri en yüksek kılıç baronları ile aynı düzeye gelmişlerdir. Kilise'nin, ilke olarak her türden dünyevî işlerinin dışında olması gerekiyordu. Ancak feodal toplumun karakteristik yapısı içinde "kilisenin feodalleşmesi" de bir gerçektir. Bkz. Gül, *Orta Çağ*, s. 104 – 105; Ayrıca Huizinga'ya göre, Orta Çağ'da feodal sistemden kaynaklı ortaya çıkan toplumsal tabakanın, tanrı tarafından istenmiş bir düzen olduğu fikri ortaya çıkmaktadır. Bkz. Johan Huizinga, *Ortaçağın Günbatımı*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara, 1997, s. 84 – 85.

²¹⁶ Tanilli, *Feodal Dünya*, s. 217 – 219.

²¹⁷ Fief terimi zamanla şövalye maaşı anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Bu ücret her zaman nakit olarak ödenmeyip zaman zaman şövalyenin ihtiyacı olan silah, at, zırh ve elbise ya da işe yarayabilecek araç – gereç şeklinde olmuştur. Bkz. İsmail Güleç ve Hatice Neslihan Demiriz, *Ortaçağ'da Şövalyelik ve Şövalye Eğitimi*, Denizler Kitabevi, İstanbul, 2015, s. 91.

ilginç bir şekilde olmamıştır. Çünkü bu sorumluluk beslemek zorunda oldukları zırhlı süvarilere ve fief sahibi kişilere ait olmuştur.²¹⁸

Orta Çağ'da lord tarafından verilen toprağı kullanma hakkı, eğer fief sahibi askerî görevini yerine getirirse ömür boyu sürebilirdi. Ancak askeri görevini yerine getiremezse ya da fief sahibi ölmüşse, kendisinin isteğı doğrultusunda, öncelikli olarak toprak, büyük oğluna verilebilirdi. Yani fiefin sahibi olan kişi, toprağın sahibi değil daha ziyade toprağın kiracısı durumundaydı.²¹⁹

Feodalite, Orta Çağ'ın ortalarında, Batı Almanya, Kuzey Avrupa, İtalya, Fransa ve özellikle İngiltere'de uygulanmıştır. Bunun nedeni IX. ve X. yüzyıllar boyunca Avrupa'ya güneyden Müslüman Arapların, kuzeyden Vikinglerin ve Orta Avrupa'dan da Macarların yapmış oldukları akınlarla merkezî otoritenin zayıflamış olmasıdır. Merkezî otorite ne kadar zayıflamışsa fief sahiplerinin yerel güçleri de o kadar artmıştır. Bu durumun neticesinde dış saldırılara karşı koymanın yanı sıra kendileri için üretim yapan köylülerin ihtiyaç duyulması halinde güvenliğini sağlamak için şatolar yapılmaya başlanmıştır.²²⁰

IX ve X. yüzyılda inşa edilmeye başlanan ahşap şatoların yerini XI. yüzyılda taştan yapılan şatolar almaya başlamıştır. X. yüzyıldan XII. yüzyıla kadar yapılan şatolardaki öncelikli amaç fief sahibi ailenin barınak ihtiyacını karşılamak, onun erzaklarını ve silahlarını muhafaza edecek bir ambar kurmak ve dış saldırılara karşı korunaklı bir yer inşa etmektir. Bunun için şatonun yüksek yerine burçlar yapıldı, etrafi kalın duvarlarla, hendeklerle çevrildi. İner kalkar köprülerle, mazgallarla, saldırganların üstüne yakıcı maddelerin döküldüğü deliklerle şato ele geçirilmesi güç bir kaleye dönüştürüldü. Ayrıca şatolar fief sahibinin kalabalık ailesine olduğu kadar hizmetçileri hatta yakınlarda yaşayan köylüleri bile zaman zaman içinde ağırlayan yerler oldular ve bazı şatolar her yaştan ve her meslekten insanı barındıran bazı şehirlerin nüvesini

²¹⁸ Giuseppe Albertoni, "Feodalizm", *Ortaçağ: Katedraller – Şövalyeler – Şehirler*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Yayınları, İstanbul, 2014 s. 181.

²¹⁹ Y. Zubritski ve Mitropolski ve V. Kerov, *İlkel Topluluk – Köleci Toplum – Feodal Toplum*, (Çev. Sevim Belli), Sol Yayınları, Ankara, 2011, s. 146.

²²⁰ Goff, *Ortaçağ Kahramanları*, s. 71 – 72.

oluşturdular.²²¹ Böylece şatolar Orta Çağ Avrupa tarihinin en önemli simgelerinden biri haline gelmiştir.²²²

Şatonun korunması, fief sahibi kişinin aldığı arazi karşılığında gerçekleşmiştir. Ayrıca feodal sistemde, fiefin, lordun askerî seferlerine eşlik etme ve evinde hizmetçilik yapma zorunluluğu da olmuştur. Hatta eğer lord katılmış olduğu bir savaşta tutsak durumuna düşerse, mecburen fief sahibi, lordunun kefarecini ödemek zorunda bırakılmıştır. Tüm bunların yanı sıra lordun büyük oğlu ya da büyük kızı evlendiği zaman, fief sahibi lordunun oğlu için düğün masraflarına, kızı için de çeyizine yardımcı olmak zorunda kalmıştır.²²³ Tabii fief sahibi, bu yükümlülükten kurtulmak isterse Haçlı Seferine katılabildi. Böylelikle Haçlı Seferine katıldığı için hem hizmet etmiş hem de az önce saymış olduğumuz yükümlülüklerden muaf kalmış sayılacaktı.²²⁴ Bununla beraber fief sahibi, kendisine önceden verilmiş olan ve işlemiş olduğu topraktan da gelir alıp, üzerinde yaşayanları yargılama yetkisini de elde etmiş olacaktı.²²⁵ Ayrıca arazi sahipleri şato halkından sayıldığı için orada yaşarlardı ancak köylüler serf/köle

²²¹ Goff, *Ortaçağ Kahramanları*, s. 75 – 76.

²²² Ortaçağ'ın simgelerinden olan Şato konusunda İngiltere'nin bir istisnası vardır. Bu istisna, Fatih William'ın "Domesday Book"un devamı varsayılan *Constitutiones et Justitiae* adıyla bilinen bir kararnamedir. Kararnamenin belirttiğine göre, Normandiya'da hiç kimse ne açık alanda, dibindeki toprağın bir tabure yardımı olmadan atılamayacağı derinlikten daha büyük bir çukur kazabilir ne de bir sıradan fazla kazık dikebilir ve etrafa tahkimat ve yol yapabilir. Bu maddeye göre bundan böyle Normandiya'da yeni şato yapılması yasaklanmıştır. Bkz. Georges Duby, *Erkek Ortaçağ*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Ayrıntı Yayınevi, İstanbul, 1991 s. 226.

²²³ Oral Sander, *Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918'e*, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s. 73.

²²⁴ Kerr, *Avrupa'nın Kısa Tarihi*, s. 30 – 31; Fernand Braudel bu konuyu şöyle açıklamıştır: Feodalite bir bağımlılıklar zinciridir. Bu sistem insanla insan arasındaki ilişkilere dayalı bir toplum sistemidir. Bu sistemde toprak işlemek ya da hizmet etmek tek değil ama en sık rastlanılan ödeme aracıdır. Senyör, kraldan ki kral onun süzerenidir veya kendinden daha yüksek mertebeden bir senyörden bir fief (feodum), bir senyörlük almıştır. Bunun karşılığında ona çeşitli hizmetlerle yükümlülük doğmuştur. Bunların arasında dört yükümlülük zorunludur: 1. Senyör esir düşerse, onun kurtarılmasına katkıda bulunacaktır; 2. Senyörün büyük oğlunun kılıç kuşanma töreninde (şövalyeliğe geçiş) ödeme yapacaktır; 3. Senyörün büyük kızı evlenirken ödeme yapacaktır; 4. Senyör Haçlı Seferine katılacaksa ödeme yapacaktır. Fief alan senyör de kendi hesabına, senyörlüğünden bazı parça veya bölümleri daha mütevazı başka senyörlere veya köylülere tevcih edilebilir. Köylülere verdiği toprağa *tenure*, *censive*, *ténement* gibi adlar verilmektedir. Köylü bu toprağı işlemek ve karşılığında nakdi bir ödeme (cens) bulunmak, ürününden bir bölümü (onda bir, dime veya champart) vermek, emek cinsinden katkıda bulunmak (angarya) zorundadır. Senyör de bunlara karşılık, onları korumak ve savunmakla yükümlüdür. Bkz. Fernand Braudel, *Uygurlikların Grameri*, s.356.

²²⁵ Steven A. Epstein, *Geç Dönem Ortaçağ Avrupası: Ekonomik ve Sosyal Tarih, 1000 – 1500*, (Çev. Serap Işık), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014, s. 66.

durumunda bulduklarından basit evlerde ya da küçük kulübelerde kalmak zorunda bırakılırlardı.²²⁶

Orta Çağ feodal sisteminde Kralın gücü ve yetkisi sınırlıyken, şatolarda yaşayan feodal beylerin köylüler üzerindeki otoriteleri sınırsız hâle gelmiştir. Hatta himayesinde yaşayan köylülerin gerek yer değiştirmesi, gerekse başka bölgeden biriyle evlenmeleri feodal beyin iznine bağlı kalmıştır. Diğer taraftan, özellikle Orta Çağ'da güçlenen, çok geniş taşınmaz mallara ve topraklara sahip olan Kilise'nin otoritesi de Batı Avrupa toplumu üzerinde oldukça etkili olmuştur.²²⁷

Fief sahiplerinin XI. yüzyılın ortalarından itibaren artık işlemekte oldukları toprakların sahibi olmayı istemeleriyle Marc Bloch'un belirttiği ikinci feodal çağ başlamıştı.²²⁸ Ancak bundan sonra fief sahipleri topraklarını babadan oğula devretme hakkı elde ettikleri için kendilerine 'asil' demeye başlamışlardır. Bu nedenle içinde buldukları şatoyu da doğal olarak sahiplenmeye çalışmışlardır. Bazı özelleştirmeler yaparak şatoyu kendi evlerine dönüştürmüşlerdir. Örneğin kendilerine özel 'yastık' kullanıp, elbiseleri için birer dolap yaptırmışlardır. Bununla beraber duvarlarına halı koyup, salonlarına ve yatak odalarına ısınmak için şömine yaptırmışlardır.²²⁹

Orta Çağ'da feodal sistem, ticaretin gelişmesiyle ve şövalyelerin gördükleri hizmet karşılığında ücret almaları dolayısıyla daha sonra görecekları hizmeti ücret vererek muaf olmaya çalışmalarıyla hızlı bir şekilde bozulmuştur.²³⁰ Bununla beraber özellikle, Doğu Avrupa'da, Saks, Tirol, Bohemya ve Macar dağlarındaki gümüşün çıkarılması ve işlenmesiyle, ekonomi canlanmış ve feodal sistemin işlevi azalmıştır.²³¹

²²⁶ Francesco Storti, "At ve Taş: Feodal Dönemde Savaş" *Ortaçağ: Katedraller – Şövalyeler – Şehirler*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, S. 246; Georges Duby ve Philippe Ariés, *Özel Hayatın Tarihi: Feodal Avrupa'dan Rönesans'a*, C.II, (Çev. Roza Hakmen), YKY Yayınları, İstanbul, 2006, s. 34.

²²⁷ Pınar Ülgen, *Ortaçağ Avrupası'nda Kölelik – Toplum ve Hukuk*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2013, s. 53.

²²⁸ Bloch, *Feodal Toplum*, s. 330.

²²⁹ Duby ve Ariés, *Özel Hayatın Tarihi*, s. 473 – 474.

²³⁰ Orta Çağ Fransa'sında bu konuyla ilgili halk tarafından çeşitli atasözleri söylenmiştir. Bunlar özellikle şövalyenin veya lordun, himayesinde bulunanlara nasıl davranması ya da devletle ilişkilerinin ne şekilde olması gerektiğine dair nasihatler içermektedir. Örneğin: "Kamuya hizmet edene kimse ücret ödemez", "Efendisi ne yaparsa maiyeti de onu yapar", "Böyle hâkimden böyle karar". Bu atasözlerinin özellikle Orta Çağ Fransa'sında ortaya çıkması, dönemin devletle toplum arasındaki ilişkileri göstermesi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Bkz. Huizinga, *Ortaçağın Günbatımı*, s. 341.

²³¹ Ülgen, "Feodal Sisteme", s. 10.

İngiltere Krallığı'nda uygulanmış olan feodalite, arazi mülkiyeti ve çeşidi temelinde yapılandırılmış ve sınıflandırılmış bir insan toplumu şeklinde tanımlanmıştır. Böylece toprak sahiplerinin “fiefdoms, fief veya fees” olarak adlandırdığı toprakları işleyen ilişkiler çerçevesinde düzenlenmişti.²³²

Feodalizm, Fatih William'ın Hastings Savaşı'nda Harold Godwinson'u yenmesinden sonra İngiltere'ye getirdiği hükümet sistemine verilen addır. Bu savaştan sonra feodalizm Orta Çağ İngiltere'sinde bir yaşam biçimi haline gelmiş ve yüzyıllar boyunca bu şekilde kalmıştır. Bunun nedeni İngiltere'nin düşmanlarına karşı, kuzeyi hariç kalacak şekilde, denizlerle ayrılığındandır. İngilizlerin içişlerine yabancılar, bu nedenle pek karışmamışlardır. Bu adayı istila etme başarısını gösteren son kavim ise denizci özelliklere sahip Normanlar olmuştur.²³³

Gayrimeşru William, Hastings Savaşı'nda galip geldikten sonra Fatih William (William The Conqueror) unvanını almıştır.²³⁴ Normandiya saldırısından önce İngiliz Kralı olabilmek için mücadele eden Harold Godwinson, İngiltere'nin kralı diye adlandırılmadan önce İngiltere'nin kontrolünü ele geçirmesi gerekiyordu. Aslında Harold Godwinson, Londra'ya zorla giren bir yabancıydı. İngiltere halkı tarafından tanınmıyordu ve İngiltere üzerindeki kontrolünü elinde tutmak için güç kullanması gerekiyordu. Fatih William savaştan galip ayrılp İngiltere'ye yerleşmeye başlayınca, ülkenin her yerini kontrol altına alamamıştır. Çünkü bu, o dönemde fiziksel olarak pek mümkün değildi.

Fatih William İngiltere'yi ele geçirmeden önce Normandiya Dükü idi ve Fransa'da bulunan topraklarını kontrolü altında tutmaya devam edebilmesi için Normandiya'ya geri dönmeye mecburdu. Bununla beraber XI. yüzyıl İngiltere'sinde ise seyahat etmek hem zor hem de yavaştı. Bu nedenle Normandiya ile İngiltere toprakları arasında ikilemde kalan William, bu durumdan kurtulmak için Normandiya'dan ayrılmak zorunda kaldı. Bu kararının ardından ise Fatih William, İngiltere'deki

²³² John Horace Round, *Feudal England: Historical Studies on the Eleventh and Twelfth Centuries*, Cambridge University Press, New York, 2010, s. 172 – 173.

²³³ John Morris Roberts, *Avrupa Tarihi*, (Çev. Fethi Aytuna), İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2010, s. 247.

²³⁴ Bauer, savaşın yapıldığı günün sonunda, bütün Godwin erkeklerinin ölmüş olduğunu böylece Guillaume William'ın da bundan sonra Fatih William olarak adlandırıldığını belirtmektedir. Bkz. Bauer, *Ortaçağ Dünyası*, s. 664.

insanların kendisine sadık kalabilmesi için bu bölgeyi kontrol etmenin yollarını aramaya başladı.²³⁵

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi, vaktini Londra’da geçirmeye başlayan Fatih William, kendisi için orta çağın meşhur yerleşim yerlerinden biri olan kalesini, yani ünlü Londra Kulesi’ni inşa ettirmiştir.²³⁶ Böylece yeni devletin yönetim merkezi olan Londra’nın egemenliğini sağlamayı başarmıştır.²³⁷ Hatta William, Londra inşaatçılarında ya da İngiltere’deki taşlara güvenmediği için Norman ustalarını vasıflı işlerde kullanırken işçi olarak çalışan İngilizlere Caen’den (Fransa) şu anda Beyaz Kule dediğimiz yapı için gerekli taşı getirtmiştir. Bu kaleler, İngiltere halkı için görünürde bir tehdit oluşturuyorlardı. Bu nedenle Norman askerleri kalelerde tutulmuşlardır. Çünkü halk içinden ya da Anglo – Sakson toprak sahiplerinin askerleri, eğer sorun çıkarırlarsa bu askerler rahatlıkla İngilizlere karşı kullanılabilirlerdi.

Bununla birlikte, Fatih William, aslında ülkeyi yönetmenin yeni bir yoluna ihtiyaç duymuştur. Bu yeni yönetme biçimi Feodal Sistem olmuştur. William, bugün İngiltere’yle benzer şekilde İngiltere’yi çok geniş arsa parsellerine bölmüştür. Bu arsalar savaşta cesurca mücadele eden soylulara verilmiştir. William, savaş için onunla birlikte savaşmaya istekli olan soyluların kendisine de sadık olacağını savunmuştur. Ancak yine de sadakat yemini etmeyenlere toprak verilmesini istememiştir. Askerlerin, yani soyluların, William’a sadakat yemini etmeleri gerektiği, kendi bölgelerinde vergiler toplamak zorunda kaldıkları, krala asker sağlamaları gerektiği söylenmiştir. XI. yüzyılda elini İncil’in üstüne koyarak yemin etmek çok önemli bir şeydi. Bu arazileri elinde tutan askerler artık baron, kahraman ve dük olmuşlardı. Kendi alanlarında oradaki en önemli kişiler olmuşlardı.

Böylelikle Feodalite, İngiltere’ye XI. yüzyılda, Norman İstilalarıyla gelmiş oluyordu. Ancak başlarda William, İngiltere’nin güney kıyı kesimlerini ele geçirmiş

²³⁵ Downham, “Vikingler İngiltere’de”, s. 439.

²³⁶ I. William, işgal ettiği topraklarda şatolar inşa ettirerek sistemli bir biçimde küçük bölgelere ayırmaya çalışmıştır. William tarafından inşa ettirilen ilk şato ise Londra’daki Beyaz Kule ya da diğer adıyla Londra Kulesi olmuştur. Bu şato Londra’da İngiliz krallığının belirgin bir simgesi haline gelmiştir. Bkz. Jean Mesqui, *Savaşın Barışa Şatolar ve Kaleler*, (Çev. Elif Gökteke), YKY Yayınları, İstanbul, 2014, s. 23.

²³⁷ Tabii ki William’ın bölgedeki egemenliğini sağlanması için fazlaca kan dökülmüştür. Bu nedenle o dönem yaşayan halk arasında Londra Kulesi’nin hiç de iyi bir imajı yoktu. Bkz. Jacob Field, *Dünyanın Kanlı Tarihi*, (Çev. Gonca Öner), Maya Kitap, İstanbul, 2015 s. 46.

olduğundan, feodal uygulamalar da aynı şekilde kıyı kesimlerde yayılma imkânı bulmuştu. Bununla beraber İngiltere'nin büyük kısmına feodalitenin yayılması ise ancak XII. yüzyılda mümkün olmuştu.²³⁸

Aslında bu araziler bile başlı başına büyük ve yönetilmesi zor yerlerdi. Bu nedenle asiller, topraklarını daha da bölmek zorunda kalmışlardır. Bu topraklar savaşta iyi şekilde mücadele etmiş olan güvenilir Norman şövalyelerine verilmiştir. Her şövalyeye yönetmesi için bir toprak parçası verilmiştir. Baronun, düke ya da senyöre bir yemin etmesi, vergiler toplaması ve ihtiyaç duyulduğu zaman topraklarından askerler vermesi gerekmektedir.²³⁹

Lordlar, baronlarına yemin ettikleri için dolaylı olarak krala da gerçekten bir yemin etmiş sayılmaktaydılar.²⁴⁰ Bu Lordlar, temelde kanun ve düzeni korumak için çalışmışlardır. Ülkelerindeki insanlara veya mülklerine şiddet göstermiş ve yaşadığı her yerde İngiliz halkına karşı Norman askerleri sürekli tehdit unsuru olarak kullanılmıştır. Lordlar, başarısız olanları konumlarından çıkarılabildikleri için köylüler, işlerini yapmak zorunda kalmışlardır. Aslında Lordların yapmaları gereken iş, İngiliz halkını Normanların kontrolü altında tutmak olmuştur.

William'ın İngiltere topraklarına getirmiş olduğu feodal sistemin sert olduğunu tartışmasızdır.²⁴¹ Çünkü o İngiltere'yi zapt eden bir kral olmuştur. Halkın isteğiyle İngiltere'de bulunmamış ve buna rağmen her zaman üzerinde tam kontrole sahip olmalarını sağlamak zorunda kalmıştır. İngiltere halkı, William'ın güçlerinin açık işaretlerinden tereddüt duymuşlardır çünkü ülkede birçok Norman kalesinin inşasını görmüşlerdi. Ayrıca William, "Domesday Book" adını verdiği, tüm ülkeye ilişkin bir

²³⁸ Goff, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, s. 68.

²³⁹ Freeman, *William the Conqueror*, s. 100.

²⁴⁰ Yemin etme, Avrupa toplumlarında çok önemli bir yere sahiptir. Nitekim bu yemin töreninde vassalın, lordunun önünde dizlerinin üzerine çökmesi veya lordunun elini öpmesi gerekiyordu. Daha sonra ayağa kalkıp lordunu yanaktan ya da dudaktan öpmesi gerekiyordu. Böylece sadakat yemini etmiş sayılırdı. Bkz. Epstein, *Ortaçağ Avrupası*, s. 64; Bununla beraber Kishlansky ise yemin edilirken "dört incil üzerine de yemin edildiğini" belirtmektedir. Bkz. Kishlansky, *Batı'nın Kaynakları*, C.I, s. 303. Ayrıca William Shakespeare, bir yemin sahnesini, yazmış olduğu bir oyunda, alaycı bir şekilde, sergilemeye çalışmıştır. Bkz. William Shakespeare, *Aşkın Emeği Boşuna*, (Çev. Özdemir Nutku), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s. 1 – 22.

²⁴¹ William öncelikle ada üzerinde doğrudan müdahaleden kaçınmış gibi görünse de toprak vergisi ödemesine karşı çıkılması neticesinde saldırgan bir politikaya yönelmiştir. Bkz. Kearney, *Britanya Adaları Tarihi*, s. 93 – 94.

araştırma düzenleyerek ülkeyi belli kurallarla ve sınırlarla yönetmeye çalışmıştır.²⁴² 1086 yılına gelindiğinde Fatih William, adamlarından bağlılık yemini etmelerini isteyerek Maine ve Norman bölgelerindeki din adamlarından mevcuttaki İngiliz kurumlarının düzenlenmesi için bir araştırma yapılmasını istemiştir. Bu araştırma günümüzde az önce de belirttiğimiz gibi “Domesday Survey” ya da “Domesday Book” olarak bilinmektedir. Bu arazi kayıt çalışması, toprak sahiplerinin yaşadığı arazileri kayıt altına alma amacıyla tutulmuştur.

İngiliz feodal sistemi altında, kralın arabuluculuk hakkını savunan kişi, arazinin mutlak sahibiydi. Tüm asiller, şövalyeler ve diğer vatandaşlar, sadece "feodal piramidin" üstünde olan kralın topraklarında tutuldu.²⁴³ Feodal arazi hibeleri süresiz veya belirsiz sürdüğünden, bu tür hibeler mülk olarak kabul edilirken, sabit süreli ve taşınabilen hibeler mülk edinilmemiş sayılmıştır. Bununla birlikte, serbest tutulan fiefler bile şartsız olarak miras niteliğindedir. Bu nedenle mirasçı olmadan önce, uygun bir feodal yardım yapmak zorunda kalırlardı.²⁴⁴

İngiltere’deki Feodal piramitte kralının aşağısında, kralın bir vassalı veya lord (genelde bir şövalye, bazen de bir baron) vardı. Baron, diğer fieflerin sahipleri gibi, himayesinde topraklarını doğrudan kraldan almış olan derebeylerini de kontrol ederdi. Lord ise altında aracı birini bulundurabilirdi. Lord ile vassal arasındaki fiefle ilgili yükümlülükler ve bunlara karşılık gelen haklar, diğer pek çok yerde olduğu gibi İngiltere’de de feodal ilişkilerin temelini oluşturmaktaydı.²⁴⁵ Böylece İngiltere’deki feodal piramit gittikçe diğer Avrupa ülkelerinde uygulanan feodal sisteme benzerlik gösteriyordu.

Avrupa’nın büyük bir kısmında IX. yüzyıla kadar Feodal Sistem yerleşmişken, İngiltere’de durum bu şekilde olmamıştır. Ancak daha sonra Fatih unvanını alacak olan Normandiya Dükü William’ın İngiltere’yi zaptetmesi ve bunun neticesinde hem Fransa’ya hem de İngiltere’ye egemen olması dolayısıyla, egemenliği altında bulunan toprakların genişlemesiyle bu toprakları kontrol altında tutması zorlaşmıştır. Bu nedenle

²⁴² William, bütün mülkleri yıllık verimine göre hazırlattığı metne *Domesday Book (Kıyamet Günü)* adını vermiştir. Kinder ve Hilgemann, *Dünya Tarihi Atlası*, s. 161; Bloch, *Feodal Toplum*, s. 414; Georges Duby, *Ortaçağ İnsanları ve Kültürü*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Yayınları, Ankara, 1995, s. 166.

²⁴³ Agibalova ve Donskoy, *Ortaçağ Tarihi*, s. 41 – 42.

²⁴⁴ Freeman, “The History of the Norman Conquest of England”, s. 372

²⁴⁵ Round, *Feudal England*, s. 189.

Fransa zaten bulunan feodal sistemi İngiltere'ye uygulamaya başlamasıyla İngiltere XI. yüzyılda feodalite ile tanışmıştır.²⁴⁶

Bu tanışma neticesinde William'ın yayınlamış olduğu "Domesday Book / Domesday Survey" ile İngiltere toprakları verimliliğine göre kısımlara bölünmüş ve lordlar tarafından idare edilmiştir. Böylece feodal sistem İngiltere'ye yerleşmiş ve *frankpledge* adını verdikleri geniş bir dayanışma ağı kurarak İngiltere halkı üzerinde baskı kurmuşlardır.²⁴⁷

İngiltere'nin feodaliteyle tanışması Normandiyalıların adayı işgal etmesinden kaynaklandığı için XI. yüzyılın sonlarından itibaren Fransız dili ve kültürü bölgede egemen olmaya başlamış ancak İngiliz halklarının kültürünün baskın gelmesiyle bu durum kısa sürmüştür. Yani İngiltere'ye işgal yoluyla gelmiş olan feodalite, İngiliz topraklarında Fransız kültürünü de beraberinde getirmiş ancak baskın gelemediği için İngiltere içinde zamanla erimiştir.

3. 2. William'ın İngiltere'deki Adalet Sistemini Değiştirmesi

Hastings Savaşı'ndan sonra İngiltere'yi ele geçiren ve sonrasında adada çıkan isyanları sert bir şekilde de olsa bastırmayı başaran Fatih William, bu dönemde kuzeylilerle ticarî ilişkilerini sürdürmeye devam etmiş olmasına rağmen siyasal ve kültürel olarak Normandiya'ya bağlı kalmıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi 1070 yılında hem ilahiyatçı hem de hukukçu olan Pavialı Lafranc'ı başpiskopos olarak Catenbury'e tayin etmişti. Bunun yanında dinî ve sivil mahkemeleri birbirinden ayırmış ve din adamlarının yargı işlerini sadece kendi yargievleriyle sınırlandırmıştır.²⁴⁸

Fatih William, Frank – Norman toprak düzenine bağlı kalarak ele geçirilen yerleri feodal sistem gereği Normanlara, Flamanlara ve Bretonlara vermesine rağmen feodal beylerin bir araya gelerek hem büyük hem de güçlü devletçikler oluşturmasını engellemeye çalışmıştır. Bunu sağlamak için de ele geçirilen arazilerin dörtte biri kadarını devletin mülkü haline getirmiştir. Tabi bu toprakları feodal beylere verirken

²⁴⁶ Stephen D. White, "English Feudalism and its Origins", *Amerikan Journal of Legal History*, 19 (1975) s. 29.

²⁴⁷ Domesday Book / Domesday Survey ile ilgili yapılmış kapsamlı bir çalışma için bkz. Round, *Feudal England*, s. 17 – 243.

²⁴⁸ Douglas, *William the Conqueror*, s. 306; Kearney, *Britanya Adaları Tarihi*, s. 120.

“danegeld” adı verilen senelik toprak vergisine bağlamıştır. Böylelikle Danimarkalıların toplamış olduğu ve Aziz Edward tarafından 1051 yılında kaldırılmış olan bu vergi, William’ın İngiltere’yi işgal etmesiyle yeniden toplanmaya başlanmıştır.²⁴⁹

Bununla beraber Fatih William bazı yeni kanunlar da getirmiştir. Bu yeni kanun maddeleri şunlardır:

1- Her zaman ilk başta her şeyin üzerinde var olan bir Tanrı’nın varlığından dolayı kendi krallığı süresince saygılı olunması ve de İngilizler ve Normanlar arasında barış ve güvenliğin gözlemlenmesi gerektiğine dair bir Mesih inancı vardı.²⁵⁰

2- Ayrıca biz her hür insanın bir yeminle bize bağlılığının doğrulanması gerektiği kararına vardık. İster İngiltere’nin içinde isterse dışındaki yerlerde olsun kral Fatih William’a sadık olunmasını ve ilk başta onun düşmanlarına karşı savunmak gerektiğini kararlaştırdı.²⁵¹

3- Bundan başka benim yanımda olan bütün insanlar ya da benden sonra gelecek olanlar, benim barış ve sessizliğime sahip olmalıdırlar. Ve eğer bu insanlardan birisi katledilirse ve onun katili lord tarafından 5 gün içerisinde ele geçirilirse ki bu, yapılabilir ancak bunlar yeterli olmadığı takdirde bana 46 mark ödemek zorunda kalınabilir. Fakat o adamın lordunun ilerleyişi son bulduğunda gerçekleşen ölüm oranı 100 olursa ortak anlamında geriye ne kaldıysa ödemek zorundadırlar.²⁵²

4- Ve her bir Fransız, Kral Edward zamanında, onların “onhlate” ve “anscote” olarak adlandırdıkları İngiliz kanununa göre, İngiliz geleneklerinin İngiltere’deki bir paylaşımcısı olarak Edward, ödemeyi yapmak zorundaydı. Bu durum, Gloucester şehrinde doğrulanmıştı.²⁵³

5- Ayrıca herhangi bir canlı sığırın satılması ya da şehir içlerinde 3 inançlı tanıktan önce bunun dışında para getirilmesini yasaklamıştı. Hatta herhangi bir emir ve

²⁴⁹ Pilati, “İngiltere Krallığı”, s. 89.

²⁵⁰ Ülgen, “Fatih William”, s. 73; James Harvey Robinson, *Readings in European History: A Collection of Extracts from the Sources Chosen with the Purpose of Illustrating the Progress of Culture in Western Europe Since the German Invasions*, Vol. I, Atheneum Books, Massachusetts, 1904, s. 234.

²⁵¹ Ülgen, “Fatih William”, s. 73; Robinson, *Readings In European History*, s. 234.

²⁵² Ülgen, “Fatih William”, s. 74.

²⁵³ Aynı yer.

kefalet olmaksızın bunu yapmıştı. Fakat başka türlü davranırsa ödeme yapmak ve iyi de bir para ödemek zorunda kalacaktı.²⁵⁴

6- Burada bir Fransız'ın cinayet ve hırsızlık için İngiliz'i çağırması durumunda ya da "koştu hızla kaçtı" şeklinde – ki bunu bir İngiliz, bunu açıkça inkâr edemez bir tecavüz olarak adlandırır – bir İngiliz'in kendisini ya demir çile yoluyla ya da savaş bahsiyle tercihlerinden dolayı savunması gerektiği şeklinde bir karara bağlandı. Fakat eğer bir İngiliz sakatlanırsa, onu yapacak başka birini yerine bulmak zorunda kalacaktı. Eğer onlardan biri yenilgiye uğratılırsa, krala 40 şilin ödemek zorunda kalacaktı. Eğer bir İngiliz, bir Fransız'ı çağırırsa ve de yargıdan sorumlu olduğunu kanıtlamada isteksiz olursa savaş bahsiyle bir Fransız'ın kendisini resmi bir yeminle arındıracağını düşünüyorum.²⁵⁵

7- Ayrıca bunu şöyle yorumlayacağım: İngiliz insanların yararı için yaptıkları da eklendiğinde bu yargıların hepsi – onlara bağlı olanlar- topraklarına bağlı olarak kral Edward'ın kanunlarını muhafaza etmeli ve korumalıdır.²⁵⁶

8- Hür olmayı isteyen her insanın bir kefaleti vardı ve bu kefaletin onu tuttuğu ve onu adalete teslim edebileceği anlatılmaktadır. Ve eğer böylesi biri kaçacak olursa, onun kefaleti, ona çok zorluk çıkarmadan kendisi aleyhindeki suçlamaları ödeyecektir ve onlar, kaçma sorununun hilekârlığının bilinmesinden dolayı kendilerini temize çıkarabilirler. Yüzlük ve kontluklar da bizim atalarımızın karar verdiği gibi cevap vermeye zorlamışlardır. Ve ortaya çıkması gereken gerçekler ve ortaya çıkmasındaki isteksizler ilk başta bir araya toplandılar ve eğer ikinci bir defa ortaya çıkmasında da isteksiz olurlarsa onlardan bir balta alınmalıdır ve üçüncü defa yine toplanmaları gerekir. Ve onlar, üçüncü defa yine gelmezlerse, bir diğer baltanın da alınması gerekir. Fakat eğer dördüncü defa da gelmezlerse bu defa gelme konusunda isteksiz olan insanların malları ellerinden alınmalıdır. Bu konuda onun aleyhinde aşırı suçlu olurlardı – "ceapgeld" olarak adlandırılırdı – ve bunun yanı sıra krala ücret öderlerdi.²⁵⁷

²⁵⁴ Ülgen, "Fatih William", s. 74; Robinson, *Readings in European History*, s. 235.

²⁵⁵ Ülgen, "Fatih William", s. 74.

²⁵⁶ Ülgen, "Fatih William", s. 74; Robinson, *Readings in European History*, s. 235.

²⁵⁷ Ülgen, "Fatih William", s. 74; Robinson, *Readings in European History*, s. 235.

9- Bana göre tam olan ise bir ücretin cezası ile birlikte yazılmış olmasıydı. Ülkenin sınırları dışında insanların satılmasını yasaklıyorum.²⁵⁸

10- Herhangi birinin herhangi bir suçtan dolayı öldürülmesini ya da asılmasını yasaklıyorum. Fakat onun gözü dönmüş ya da hayaları kesilmiş olabilir. Ve bu komut, tam olarak para cezası adı altında ihmal edilmemelidir.²⁵⁹

Ayrıca dinî ve idarî mahkemeleri ayırma konusundaki yönetmelikte şu ifadeler yer almaktadır:

“Middlesex ve Herdfordshire ve de Essex’den olan benim diğer inançlı arkadaşlarıma ve P. De Valoines ve G. DeMagnavilla ve R. Bainard’a ve İngilizlerin Tanrı – Kral unvanına sahip kralı Fatih William’a selamlar. Sizlerin de ve de İngiltere’de kalan diğer inançların da bildiği gibi piskoposların ve azizlerin krallığımdaki prenslerin de öğütleriyle, İngiltere krallığı dönemimdeki ruhanî kanunların, kutsal kanunların kurallarına göre doğru olmadıklarına ve düzeltilmelerine karar verdik. Kraliyet otoritesinin kararıyla hiçbir piskopos ya da baş diyakozun asla uzun süre görevde kalmaması gerektiğini kararlaştırdık. Ruhların egemenliği ile ilgili herhangi bir durumda bulunan erkekler, laik kararlardan önce Piskoposluk ile ilgili kanunları getirmemelidirler. Fakat piskoposluk yasalarına göre bu amaca yönelik olarak adı verilen ya da seçilen kişilerin çağırılması gerektiği ve de buradaki cevap ya da onun suçundan dolayı olması gerektiği ve de yüzlük kontluklara göre değil de kanunlara ve piskoposluk kanunlarına göre olarak Tanrı’dan önce kanunları uygulamaları gerektiği şeklinde kararlar alınmıştır. Fakat gururundan dolayı seçilen kişi küçümseyebilir ya da piskoposluğun kararından önce gelme konusunda isteksiz olursa; yine de o, bir, iki hatta üç defa çağırılmalıdır. Eğer sonradan düzeltmeleri yapmak için gelmezse, onun istifa etmesi gerekmektedir. Ve de bu etkinin verilmesi gerekli olursa, kral ya da şerifin gücü ve kararı dâhilinde çağırılmalıdır. Fakat piskoposluk kararından önce çağırılan kişi, piskoposluğun hakkını iyice vermelidir. Ayrıca bunu ve benim otoritemin yasaklanmasından dolayı herhangi bir bakan, şerif ya da diğer bir meslekten olanların piskoposlukla ilgili olan kanun sorunlarında bizzat ilgilenmesini yasaklıyorum ve de herhangi bir rahip ya da nişancı piskoposluk kararından ayrı bir başka adamı karar verme konusunda çağırmamalıdır. Ancak yargılama piskoposluk dışındaki hiçbir yerde geçmemelidir. Ayrıca piskoposluk olarak görünen bir yer, bu amaç için düzenlenmelidir.²⁶⁰”

Fatih William tarafından yapılan bu yönetmelik, İngiliz anayasa tarihinin temelini teşkil etmektedir. Şöyle ki burada Fatih William tarafından yanında bulunan kişilerin de yardımıyla fikirleri alınarak yeni sistemi kurma şekilleri anlatılmakta ve

²⁵⁸ Ülgen, “Fatih William”, s. 75.

²⁵⁹ Aynı yer.

²⁶⁰ Ülgen, “Fatih William”, s. 77.

bunu yetkileri nasıl kullandıklarına dair bilgiler verilmektedir. Daha önce de bahsettiğimiz gibi Fatih William, kendi döneminde İngiltere’de farklı bir sistem oluşturmaya çalışmıştır.

Bir Normandiyalı olarak İngiltere’de kısa sürede çağının ilerisinde büyük bir girişimin yapılmasına sebep olan kişi yine Fatih William’dı. Tam da bu sebeptendir ki William, günümüzde İngiltere’nin gizemli ve efsanevî krallarından biri olarak kabul edilmektedir. Fatih William’ın reformları, yenilikçi düzenlemeler olarak tanımlanabilir. Üstelik bu yenilikçi düzenlemelerin etkisi yaklaşık 100 yıl kadar sürmüştür. Bu yüzden kendisinden sonra gelen krallar, genelde onun ulaşmış olduğu bu seviyeyi yakalamak için çok çabalamışlardır.²⁶¹

Dolayısıyla Fatih William’ın girişimiyle başlayan tüm bu yenilikçi ve ilerici gelişmeler, şüphesiz ki ilerleyen dönemlerde, 1215 tarihli Magna Charta’ya ilham kaynağı olmuştur. “Magna Charta Libertatum” ile meclisin isteği dışında, kralın vergi toplaması artık mümkün görünmemekteydi. Ayrıca “vergiye rıza (consent to taxation)” ilkesinin kabul edilmesi, kralın yetkilerine sınırlama getirilmesi ve daha sonra Magna Charta ile verilmiş hakları genişleterek geliştiren “Haklar Dilekçesi” de denilen “Petition of Rights”, yani kimsenin meclis kararı olmadan vergi ödeme zorunluluğu olmadığı ilkesi de Fatih William’ın hazırlatmış olduğu “Domesday Book”tan temelini almaktadır.²⁶²

3. 3. William Döneminde İngiltere’deki Mali Yapılanma

Norman istilasından önceki yüzyılda, kralın, piskoposların, manastırların ve tapınakların sahibi olduğu İngiltere, büyük mülkleri miras, istek, evlilik yerleşmeleri veya kilise alımlarının bir sonucu olarak yavaş yavaş parçalanmıştı. Küçük arazi sahiplerinin büyük bir kısmı mülklerinde yaşamış ve kendi topraklarını idare etmişlerdir.²⁶³ Norman öncesi adada, izole edilmiş mezralara ve İngiltere çapında kuzey-güney arasında uzanan ekilebilir tarlada çiftçilik yapan daha büyük köylere doğru bir eğilim olmuştur. Bu yeni köyler, tarlaları her yıl alanlar arasında döndürülen bitkiler ve dikkatle yönetilen yerel ağaçlık alanlar ve diğer ortak arazilerle birlikte alanlar ayrı

²⁶¹ Pilati, “İngiltere Krallığı”, s. 89.

²⁶² Muzaffer Sencer, “İnsan Hakları Açısından İngiliz Devrimi”, *Amme İdaresi Dergisi*, C.23, S. 2, s. 9.

²⁶³ Tappan, *William the Conqueror*, s. 92.

ayrı sahip olunan küçük toprak arazilerine “bölünmüş açık alan sistemi” benimsemişti.²⁶⁴ Bu sistemde, bir malikânedeki tarım arazisi, arazi sahibinin kendi arazisi olarak doğrudan yönettiği ve ekip biçtiği bazı alanlara ya lordun topraklarını işlemesi ya nakit ya da ürün yoluyla arazi sahibine kira ödeyecek olan köylüler tarafından yetiştirilecek alanların çoğu bölünmüştü. Bu arazilerde unu öğütmek, köylü emeğini diğer daha üretken tarımsal görevlerde kullanmak için değişik güç ve verimlilikte yaklaşık 5,624 su değirmeni inşa edilmiştir. Erken İngiliz ekonomisi geçimlik bir ekonomi olmamış ve pek çok ürünün erken İngiliz şehirlerinde satılması için köylü çiftçiler tarafından yetiştirilmiştir.²⁶⁵

Normanlar başlangıçta malikânenin veya köy ekonomisinin işleyişini önemli ölçüde değiştirmemişlerdir. William, bazı bölgelerde, özellikle Galler sınırında ve Sussex’te geniş araziler oluşturarak, Normandiya asilleri arasında, ekonomik dağılıma uygun olarak, geniş arazileri yeniden paylaşmıştır. Bununla beraber istiladan sonraki yıllardaki en büyük değişim köleler üzerinde olmuştur, çünkü İngiltere’de tutulan köleler “Domesday Book”ta yer alan maddeye göre, hızlı bir şekilde azalmıştır.²⁶⁶ Nitekim XI. yüzyılda kölelerin sayıları önceleri çok olmasına rağmen, sayıları ekonomik ve dinî baskıların bir sonucu olarak azalmaya başlamıştır.²⁶⁷ Bununla birlikte, yeni Norman aristokrasisi, acımasız lordları ortaya çıkarmıştır. Zengin ve eskiden daha bağımsız olan Anglo – Sakson köylüleri, içinde buldukları ekonomik hiyerarşiyi hızla batırmışlar; malvarlığını kaybedenlerin sayısını arttırmışlar; ayrıca, malikânelerini terk etmelerini ve alternatif istihdam arayışlarını yasaklamışlardır. İstiladan kurtulduktan sonra Anglo – Sakson soyluları hızla Norman seçkinleri tarafından asimile edilmiş veya ekonomik olarak ezilmişlerdir.²⁶⁸

William’ın hükümet sistemi, topraklara sahip olma hakkının kralın hizmetiyle bağlantılı olması nedeniyle genel olarak feodal sistemde olmuştur, ancak bir bakımdan

²⁶⁴ Round, *Feudal England*, s. 247.

²⁶⁵ Jean Gimpel, *Ortaçağ’da Endüstri Devrimi*, (Çev. Nazım Özüaydın), Tübitak Yayınları, Ankara, 1973, s. 10; Ülgen, *Doğu – Batı Arasında*, s. 50

²⁶⁶ Detaylı bilgi için yukarıda bahsedilen Domesday Book’daki 8. maddeye bakınız.

²⁶⁷ Pınar Ülgen’in belirttiğine göre, İngiltere’de, dinî baskılar neticesinde, 1080 yılında çıkartılan bir kanuna bakacak olursak şöyle yazdığını görürüz: “Biz ayrıca bir Hristiyan’ın yabancı bir yere, özellikle de putperestlere satılmasını yasaklamıştık. Çünkü bu şekilde bir satış gerçekleştiği anda satılan insanlar aynı zamanda ruhlarını da satmış oluyorlardı. Bkz. Ülgen, *Kölelik – Toplum ve Hukuk*, s. 114.

²⁶⁸ Black, *İngiltere Tarihi*, s. 48.

istila, İngiliz ekonomisinin doğasını değiştirmek için pek bir şey yapmamıştır. İstiladaki hasarın büyük bir kısmı İngiltere'nin kuzeyinde ve batısında olmuş, hatta istiladan zarar gören bazı yerler 1086 yılında bile halen "çorak arazi" olarak kaydedilmiştir. İngiliz tarım ve finans sisteminin en önemli özelliklerinden birçoğu fetihten hemen sonraki yıllarda değiştirilmemiştir.²⁶⁹

Norman istilasası sırasında tarım, İngiliz ekonomisinin neredeyse en büyük kısmını oluşturmuştur. İstiladan yirmi yıl sonra, İngiltere'nin %35'i tarıma elverişli arazileri, %25'i otlak arazileri, %15'i ormanlık alanları, geri kalan %25'i ise ağırlıklı olarak kıyı alanları, kıraç arazi ve bataklıkları içerir durumda kalmıştır.²⁷⁰ Bu dönemde buğday en önemli ekilebilir ürünü oluşturmuştur ancak çavdar, arpa ve yulaf da geniş çapta ekilmiştir.²⁷¹ Thames vadisi, Midlands ve İngiltere'nin doğusu gibi ülkenin daha verimli bölgelerinde baklagiller ve fasulyeler de yetiştirilmiştir. Koyun, sığır, öküz ve domuzlar İngiliz mülklerinde tutulmuştur, ancak sığır, inek gibi büyükbaş hayvanlara çok nadir rastlanmaktaydı ve çoğu kışın masraf çıkarmamaları için kesilmiştir.²⁷²

Normanlar, ekonomi anlamında Kraliyet ormanlarını da oluşturmuşlardır. Anglo-Sakson zamanlarında "otlak" olarak adlandırılan, avlanma alanları için özel ormanlar vardı, ancak Norman ormanları çok daha büyük yapılmış ve yasalarla da korunmuştur. Yeni ormanların sık ağaçlarla kaplı olması gerekmemiştir, bunun yerine hükümdar tarafından korunması ve işletilmesi olarak tanımlanmıştır. Norman ormanları özel bir kraliyet yasasına tabi tutulmuştur; orman yasası "sert ve keyfi, yalnızca Kral'ın istekleri için yapılan bir mesele" olmuştur. Ormanların krala avlanma alanları, hammadde, mal ve para sağlaması beklenmiştir. Ormanın kiralanması ve orman ihlalleriyle gelen para cezalarından elde edilen gelir son derece önemli hale gelmiş ve ormandan elde edilen tahtalar, kaleler ve kraliyet gemilerinin inşaatı için kullanılmıştır. Demir madenciliği ile Dean Ormanı'nda çalışılması ve High Peak Ormanında

²⁶⁹ Bloch, *Feodal Toplum*, s. 414.

²⁷⁰ Kearney, *Britanya Adaları Tarihi*, s. 93 – 94.

²⁷¹ Buna rağmen Epstein'e göre, adadaki çiftlikler istedikleri malların alış verişini yapmışlar fakat genel olarak temel başlıca ürünlerini –arpa, buğday, kereste ve bez- ithal etmeleri gerekmiştir. Bkz. Epstein, *Ortaçağ Avrupası*, s. 103.

²⁷² Agibalova ve Donskoy, *Ortaçağ Tarihi*, s. 33; Epstein, *Ortaçağ Avrupası*, s. 23.

madencilik faaliyetlerinde bulunulması gibi çeşitli ormanlar madencilikte anahtar rol oynamıştır.²⁷³

Dean Ormanı ile High Peak Ormanı'nda demir madenciliği gibi çeşitli madencilik faaliyetlerinde bulunulması, Orta Çağ İngiltere'sinin maden konusunda kilit noktaya sahip olmuştur. Birçok manastırın, gelir getiren belirli ormanlarda özel haklara sahip olmuş, örneğin av veya ağaç kesimi gibi, birkaç başka grup da ekonomik olarak ormana bağlı durumda kalmıştır.²⁷⁴

Başta kırsal bölgeler olmakla birlikte, İngiltere'nin 1066 yılında çok sayıda eski, ekonomik açıdan önemli kasabaları bulunmaktaydı. Doğu kentlerinde, Londra, York, Winchester, Lincoln, Norwich, Ipswich ve Thetford'da büyük miktarda ticaret gerçekleşmekteydi. Bu ticaretin çoğu Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve Almanya ile yapılmaktaydı ancak İngiltere'nin kuzeydoğusu, İsveç'ten çok uzaktaki ortaklarla ticaret yapmıştır. Kumaş, işgalden önce ipek ve yün ticareti yoluyla İngiltere'ye ithal edilmekteydi. York gibi bazı şehirler, William'ın kuzey seferleri sırasında Norman'ın yağmalarından muzdarip olmuşlardır.²⁷⁵ Diğer kasabalarda, Lincoln'daki gibi, yeni kale ve şato duvarlarının tahkimatına yer açmak için evlerin yaygın biçimde yıkıldığı görülmüştür. Norman istilasını, ilk Yahudilerin İngiliz şehirlerine gelmesiyle birlikte önemli ekonomik değişiklikler getirmiştir. William, görünüşte hükümdarlık için finansal hizmetler yürütmek üzere Londra'ya yerleşmeleri için Normandiya'daki Rouen topluluğundan zengin Yahudileri beraberinde getirmiştir.²⁷⁶

İstiladan hemen sonra İngiltere'deki zenginlikler Normandiya dükleri tarafından çeşitli şekillerde yağmalanmış ve Normandiya'ya yeniden yatırım yapılmıştır; böylece William varlıklı tek hâkim hükümdar hâline gelmiştir. Demir paranın basılması Sakson

²⁷³ Morris, *The Norman Conquest*, s. 466.

²⁷⁴ Planche, *The Conqueror*, s. 209.

²⁷⁵ Epstein, *Ortaçağ Avrupası*, s. 102.

²⁷⁶ John Milton, *The History of Britain, That Part Especially, Now Called England*, Published by R. Wilks, Chancery Lane, Londra, 1818, s. 359; ayrıca Rouen şehrinin ticarî imkânları için bkz. Benjamin Hudson, "William the Conqueror and Ireland", *Irish Historical Studies*, C.XXIX, S. 114, Cambridge University Press, Cambridge, Kasım 1994, s. 157.

döneminde bağımsız hâle gelmişti; bu nedenle neredeyse her ilçede bir darphane bulunmuştur. Ayrıca yine her ilçede külçe ticareti için bir merkez mevcut olmuştur.²⁷⁷

William, kralın gelirlerini düzenlediği, geleneksel bir karışım olan Anglo – Sakson sistemini, zapt ettiği İngiltere’den miras almıştır. Bunlar; madeni para basma kazancı, cezalar, kendi malikâne topraklarından elde edilen kârlar ve İngiliz toprak tabanlı vergilendirme sistemi denilen “geld”dir. William bu sistemin yeniden onaylanmasıyla ve yeni şerif sistemini uygulamasıyla beraber, “geld”in toplanmasını ve ticaret üzerindeki vergilerin artmasını sağlamıştır.²⁷⁸

Orta Çağ’daki İngiltere ekonomisi, 1066 senesindeki Norman istilasından 1509 yılında VII. Henry’nin ölümüne kadar, temelde tarımsaldı, ancak işgalden önce bile piyasa ekonomisi üreticiler için oldukça önemli bir durumda kalmıştır. Serflik de dâhil olmak üzere Norman kurumları, mevcut uluslararası açık alanlar ve olgunlaşmış, iyi kurulmuş uluslararası ticaretle uğraşan kasaba üzerine birleştirilmiştir. İlerideki beş yüzyılda, ekonomi ilk başlarda büyümüş ve sonra ciddi bir siyasî ve ekonomik değişimle sonuçlanmış olan bir krizle karşılaşmıştır.²⁷⁹ Zenginliğin ve bu ekonomilerin bulunduğu yerdeki değişimler de dâhil olmak üzere, kent ve maden ekonomilerinde finansal kayma olmasına rağmen, kasaba ve madenlerin ekonomik çıktıları dönem boyunca gelişmiş ve yoğunlaşmıştır. Dönemin sonuna gelindiğinde, İngiltere, daha sonraki standartlara göre, zümre tarafından kiralanan çiftliklerin hâkim olduğu bir ekonomiye ve gelişmekte olan yerli İngiliz tüccarlarının ve şirketlerinin topluluğunu denetleyen zayıf bir hükümete sahip olmuştur. Tabii ki William’ın ekonomi alanında yapmış olduğu en önemli çalışma bu değildi. Onun yaptığı en iyi ekonomik çalışma, daha önce de bahsettiğimiz gibi, 1086 senesinde yayınlamış olduğu “Domesday Book” ya da diğer adıyla “Domesday Survey” olmuştur.²⁸⁰

XII ve XIII. yüzyıllarda İngiliz ekonomisi büyük bir gelişme kaydetmiştir. Bu, kısmen 1086 yılında “Domesday Book”un yürürlüğe girmesi sırasında yaklaşık 1 milyon 100 bin civarında olan nüfustan 1300’de 3 milyon 500 bin civarında nüfus

²⁷⁷ Morris, *The Norman Conquest*, s. 478.

²⁷⁸ Morris, *The Norman Conquest*, s. 499- 500.

²⁷⁹ Kearney, *Britanya Adaları Tarihi*, s. 106.

²⁸⁰ Epstein, *Ortaçağ Avrupası*, s. 57.

büyümesinin bir sonucu olmuştur.²⁸¹ İngiltere büyük arazi sahiplerinin hakları ve serflerin gittikçe artan bir şekilde İngiliz yasalarına tabi tutulmasıyla başlıca tarım ekonomisine dayalı bir ülke olarak kalmıştır. Kraliyet ormanlarının masraflarının çoğunun artan nüfusu beslemek veya Avrupa'ya ihraç edilmesi için yün üretmesi amacıyla daha çok arazi alanı açılmıştır. Bazıları planlanmış olan yüzlerce yeni kasaba, İngiltere genelinde türediğini ve esnaf loncalarının, mevsimlik fuarların ve diğer önemli Orta Çağ kurumların kurulmasını desteklemiştir. İlk olarak Fatih William ile İngiltere'ye gelen Yahudi finansçıların torunları, kuzeyin yün ticaretinde önemli oyuncular haline gelen yeni Cistercian ve Augustinian dinî emirlerinin yanı sıra büyüyen ekonomide de önemli bir rol oynamıştır. İngiltere'de madencilik artmış, XII. yüzyıldaki gümüş patlaması hızlı genişleyen bir para biriminin yükselmesine yardımcı olmuştur.²⁸²

Ekonomik büyüme, aşırı nüfus, arazi kıtlığı ve tükenen toprakların birleşimi nedeniyle XII. yüzyılın sonuna dek dalgalanmaya başlamıştır. Dahası 1315-1317 Büyük Kıtık'daki hayat kaybı, İngiliz ekonomisini ciddi bir şekilde sarsmış ve nüfus artışı kesilmiştir; 1348'de Kara Ölüm'ün ilk salgını, İngiliz toplumunun yaklaşık yarısını yok etmiş ve ölüm sonrası ülke ekonomisi için büyük etkilere neden olmuştur.²⁸³ Tarım sektörü, daha yüksek ücretlerle, daha düşük fiyatlarla ve eski malikâne sisteminin nihai olarak ortadan kaldırılmasına ve nakit para ihtiyacı için toprak kiralamacılığının, modern tarım sisteminin ortaya çıkmasına yol açan daralmayla küçülmüştür. 1381'deki Köylüler İsyanı, eski feodal düzeni sarsmış ve yüzyılı aşkın bir süre için kraliyet vergisinin düzeylerini önemli ölçüde kısıtlamıştır.²⁸⁴

3. 4. William'ın Kilise ile Olan İlişkisi

Fatih William, 28 Eylül 1066'da İngiltere'ye geldiği zaman, burayı Papa II. Alexander'ın onay vermesi üzerine istila etmiştir. William, hükmettiği bölgedeki tüm

²⁸¹ Giovanni Vitolo, "Demografik Artış ve Kentsel Yerleşimler", *Ortaçağ: Katedraller – Şövalyeler – Şehirler*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, s. 154.

²⁸² Freiburg'daki gümüş madenlerinin keşfi, XII. yüzyılın ortasında para arzını besleyecek yeni kaynaklar sağlamıştır. Bkz. Henri Pirenne, *Ortaçağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, (Çev. Uygur Kocabaşoğlu), İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 129.

²⁸³ Le Goff, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, s. 80.

²⁸⁴ 1381 yılından önce hemen hemen hiçbir halk ayaklanması olmamıştır. Bkz. Epstein, *Ortaçağ Avrupası*, s. 270.

kiliseler üzerinde Papa'dan yetki talep etmiştir. İngiliz doğumlu piskoposların ve başrahiplerin neredeyse tamamı Normanlarla birlikte yer değiştirerek yerlerinden etmişlerdir. Canterbury Başpiskoposu olarak duygusuz Lanfranc'ı atamış; Lanfranc'ın kurallarını İngiliz kilisesinin yasası haline getirmiştir.²⁸⁵

William, kiliseyi örgütleyen Lanfranc ile yakından çalışmış ve (bazıları sahte olan) İngiliz modellerini kullanarak York Başpiskoposunu Canterbury yetkilisi haline getirmiştir. William, hem papalık hem de kilise ile ilgilenmek yerine sadece bir kilise hiyerarşisiyle uğraşmayı tercih etmiştir.²⁸⁶

Piskoposlar feodal askerî yapının bir parçası olmuşlardır. Her birinin William'ın ordularına belli sayıda şövalyeler göndermesi gerekmiştir. Birçok küçük kilise mahkemesinde adalet işleri de yürütülmüştür. Bununla beraber birkaç piskoposun yeri değiştirilmiş ve piskoposların atamaları gereken başdiyakozlar tarafından bu mahkemeler yönetilmiştir. Fatih William, kilise mahkemelerinin kararlarını bozma ve laik kesimin kiliseyle çeliştiği tüm davaları dinleme hakkını korumuştur. William kişisel olarak daha sık olan yerel kilise konseylerine katılmasının yanı sıra kilisede yapılan ayinlere aktif olarak katılmıştır.²⁸⁷

Norman reformları uyarınca, piskoposların ikametgâhları şehirlere taşınmıştır. Örneğin, Dorchester'dan Lincoln'e taşınmış olanlar gibi. Rahiplerin bekâr kalması gerekmiştir. Ancak buna rağmen William dönemine kadar evlilikleri hoş karşılanmıştır. Papaz ve rahiplere eşlerini korumaları için izin de verilmiştir. Fakat bunun için William üç kural koymuştur. Bu kurallar: Papa hiçbir şekilde onun krallığında tanınmayacaktı ve ilk kural onaylanmadıkça Papa'dan gelen mektuplar kabul edilmeyecekti. Hiçbir kilise konseyi yaptırım uygulanmadan bir karar çıkartamayacak ve kilisenin onayı olmadan asilleri azarlayamayacak, şeklindeydi.²⁸⁸

William'ın hükümdarlığının son dönemlerinde Papa VII. Gregoryon'un William'ın kendisine karşı bir tavır takınmasını talep etmiştir (yani papayı feodal

²⁸⁵ Freeman, *William the Conquerors*, s. 40.

²⁸⁶ Black, *İngiltere Tarihi*, s. 49.

²⁸⁷ Janet Laughland Nelson, *Politics and Ritual in Early Medieval Europe*, Bloomsbury Publishing, London, 1942, s. 376.

²⁸⁸ Frank Merry Stenton, *William the Conqueror and the Rule of Normans*, The Knickerbocker Press, New York, 1908, s. 405 – 406.

efendisi olarak kabul etmesi anlamına gelmektedir). Görünüşe göre Papa VII. Gregory, William'ın İngiltere'yi istila etmek için bir papa izni istemesinden beri krallığını Papa'ya borçlu olduğuna inanmıştır. William öfkeyle bu fikri reddetmiştir. Papa, papazın piskopos atadığı ve piskoposların Roma'ya olan ilk bağlılığına borçlu olduğu düşüncesinde olduğundan dolayı Papa ve kral da çatışmıştır.²⁸⁹

William, hâkim olduğu topraklarda her zaman kilisenin destekçisi ve savunucusu olmuştur. O politikası gereği, çoğulculuğa (birden fazla görevi olan kiliselere) ve simoniye (kilise pozisyonlarını satın almaya) karşı çıkmıştır. William'ın bu politikasının, İngiltere'de kiliseye yarardan çok zarar verip vermediği bugüne kadar tartışılmıştır. Fakat hiç kimse kilisenin onu büyük ölçüde değiştirdiğinden şüphe etmemiştir. Ancak şu da bir gerçektir ki; Fatih William, laik bir yönetim anlayışını benimsemiş ve Kilise ile Devlet arasında mesafe koymayı yönetim anlayışı olarak benimsemiştir.²⁹⁰

3. 5. William'ın Yerel Yönetim Anlayışı

1066'da Normanlar tarafından İngiltere'nin fethi, ülkenin yerel yönetiminde birçok değişiklik meydana getirmiş olmasına rağmen, bazı yönler korunmaya devam edilmiştir. Kanaatimizce adadaki en büyük değişikliklerden biri, Normanlar tarafından şiddetli bir feodal sistemin getirilmiş olmasıdır. Anglo-Sakson toplumu da aslında feodal nitelikte olmasına rağmen, Norman sistemi daha katı, merkeziyetçi ve kapsamlı bir yapıya sahiptir. Fatih William, İngiltere'deki neredeyse tüm topraklara nihaî sahip olma iddiasında bulunmuş ve uygun gördüğü şekilde düzenleme hakkını savunmuştur. O zamandan beri, ülkenin bütün toprakları Kral'ın tasarrufunda tutulmuştur. Ülkenin egemenliği altında bulunan topraklar, William'ın yandaşları arasında dağıtıldığı fiefelere bölünmüştür. Fiefler genelde küçük tutulmuş, William'ın vassallarını geniş güç üslerinden mahrum etmek için parça parça verilmiştir.²⁹¹

Her egemenlik, feodal efendiler tarafından birbirinden bağımsız olarak yönetildiğinden dolayı, Anglo-Sakson eyalet sistemi daha az önem kazanmıştır.

²⁸⁹ Stenton, *William the Conqueror*, s. 405.

²⁹⁰ Morris, *The Norman Conquest*, s. 413.

²⁹¹ Marc Bloch'un *Feodal Toplum* adlı eserine baktığımız zaman, İngiltere'deki feodal düzeni anlatmaya başlarken, yukarıda da değindiğimiz gibi, "Dışarıdan Getirilen Feodalizm" başlığını attığını görmekteyiz. Bkz. Bloch, *Feodal Toplum*, s. 326.

Bununla birlikte, sistem geçerli olmaya devam etmiştir. Eyaletler (Normanlar tarafından Orta Çağ Fransa'sında kullanılan sisteme benzer olarak "kontluklar" olarak da adlandırılmıştır), İngiltere'nin en büyük coğrafi bölümü olarak kalmıştır. Humber'in kuzeyinde, Normanlar, York'daki yeni bir büyük kontluk oluşturmak için eyaletleri yeniden düzenlemişlerdir.²⁹² Fetihten hemen sonra Kuzey İngiltere'nin geri kalanı Normanların eline hemen geçmemiştir; İngiltere'nin geri kalanı Norman yönetimine girdiğinde de aynı zamanda yeni kontluklar oluşturulmuştur (örneğin Lancashire, Northumberland). Normanların fethinden hemen sonra, yüzlerce bölge de temel idare birimi olarak kalmıştır. Bürokrasinin büyük Norman çalışması olan "Domesday Book"da, araştırmaların yüzlercesi, eyalet eyalet, ilçe ilçe pay almıştır. Özgün sistemin daha akıcı yapısından dolayı, Normanların katı feodal sistemiyle uyumlu olmadığı için yüzlerce arazi daha durgun bir arsa haline gelmiştir. Domesday Kitabı'ndan sonra yüzlerce arazinin sayısında ve büyüklüğünde değişiklik yapmaya devam edilse de, yerel gruplardan ziyade daha kalıcı idari birimler haline gelmiştir.²⁹³

²⁹² Richard Hall, York şehrinin Fatih William'ın işgalinden sonra bile direnmeye devam ettiğini ancak 1069, 1070 ve 1075 yıllarında ara ara devam eden işgal girişimleri neticesinde şehrin düştüğünü belirtmiştir. Bununla beraber aynı dönemde kentin, İskandinavya ile siyasi ve toplumsal bağlarının silindiğini ve İskandinavların geride bıraktığı tek şeyin sokak isimleri olduğunu (*-gate gibi*) belirtmektedir. Bkz. Hall, "York", s. 482.

²⁹³ Epstein, *Ortaçağ Avrupası*, s. 57 – 58.

SONUÇ

I. William babasından ayrı bir şekilde büyüdüğü için kendisine çoğu kez gayrimeşru muamelesi yapılmış ve bu adla anılmış olmasına rağmen dedesi ve annesinin emekleriyle savaşçı ve yetenekli biri olarak yetişmiştir. Bununla beraber babası tarafından reddedilmemiş ve babası I. Robert'ın ardından II. Normandiya Dükü olarak Fransa Krallığı'na bağlı Normandiya bölgesinin hâkimiyetini elde etmiştir.

Dindar Edward'ın kendisine verdiği söz neticesinde onun ölümünden sonra İngiltere tahtında hak iddia etmiş ancak Edward'ın II. Harold'a söz verdiği iddiaları daha güçlü olduğundan dolayı bir türlü İngiltere'de taç giyememiştir. Bunun neticesinde Normandiya Dükü II. William ağırlıklı olarak Vikingler, Fransızlar ve Felemenklerden oluşan bir ordu toplayarak küçük denilebilecek gemilerle Fransa'nın kuzeyinden İngiltere'nin güneyine doğru yola çıkmıştır.

1066 yılında İngiltere Kralı Harold ile Normandiya Dükü II. William arasında yapılan Hastings Savaşı tam da bu iddialar neticesinde meydana gelmiştir. Bu savaşta bizim Turan taktiği Arapların ise Sahte Ricat adını verdiği bir taktiğe benzer bir savaş taktiği uygulayan William, savaş taktiğine bağlı kaldığı ve II. Harold'un kısa süre önce hem Norveç Kralı Harald Hardrada hem de kardeşi Tostig Godwinson mücadele etmesinin yanı sıra savaş esnasında yapmış olduğu stratejik hatalarla Hastings Savaşı'ndan mağlup ayrılmıştır.

Hastings Savaşı'nı takip eden süreçte, hem zaferinden dolayı Fatih (the Conqueror) unvanını hem de İngiltere tahtında hanedan değişikliğine yol açtığı için I. William unvanını alan William, artık William the Conqueror olarak İngiltere tarihinde yer edinmeyi başarmıştı. Ancak I. William, ilk zamanlarda İngiltere'nin iç bölgelerine çok fazla nüfuz edememiştir. Bu nedenle adanın bir bütün olarak ele geçirilmesi daha sonra olmuştur.

Bununla beraber I. William İngiltere'ye pek çok katkıda bulunmuştur. Bu katkılarında biri hiç şüphesiz ki adaya Feodaliteyi getirmesi olmuştur. Feodalitenin adaya gelmesiyle beraber tarımsal ve doğal olarak ekonomik anlamda bir gelişme yaşanmıştır. Feodal sistemin İngiltere'de başlaması I. William'ın başlatmış olduğu büyük bir araştırmayla mümkün olmuştur. Bu araştırma Kıyamet Günü anlamına gelen

Dooms Day adıyla anılmış daha sonra Domesday Book ya da Domesday Survey ismiyle tanınmıştır. Bu çalışma, büyük ve kapsamlı bir araştırmanın sonucu olup İngiltere topraklarını parsel parsel bölümlenmiş ve önce savaşta emeği geçen çeşitli şövalyelere daha sonra yerel kontlara dağıtmıştır.

. William'ın yavaş yavaş adada yayılmasının doğal bir sonucu olarak çeşitli isyanlar çıkmış ve bu isyanları bastırmasına rağmen Normanlar tarafından bazı kayıplar verilmiştir. Bu isyanların içinden en önemlisi Robert İsyanı olmuştur. Bu isyanı I. William'ın oğlu çıkarmıştı ancak diğer isyanlar gibi başarısız olmuş ve isyanı kısa sürede bastırılmıştır.

Fatih William'ın İngiltere'ye Fransa kültürünü yaygın ölçüde getirmiş ve İngiliz diline çok fazla Fransızca kökenli kelime girmesini sağlamıştır. Bu kültürel alışverişin neticesinde İngiliz dili çok fazla etkilenmiş ancak kendi yapısını kaybetmemiştir.

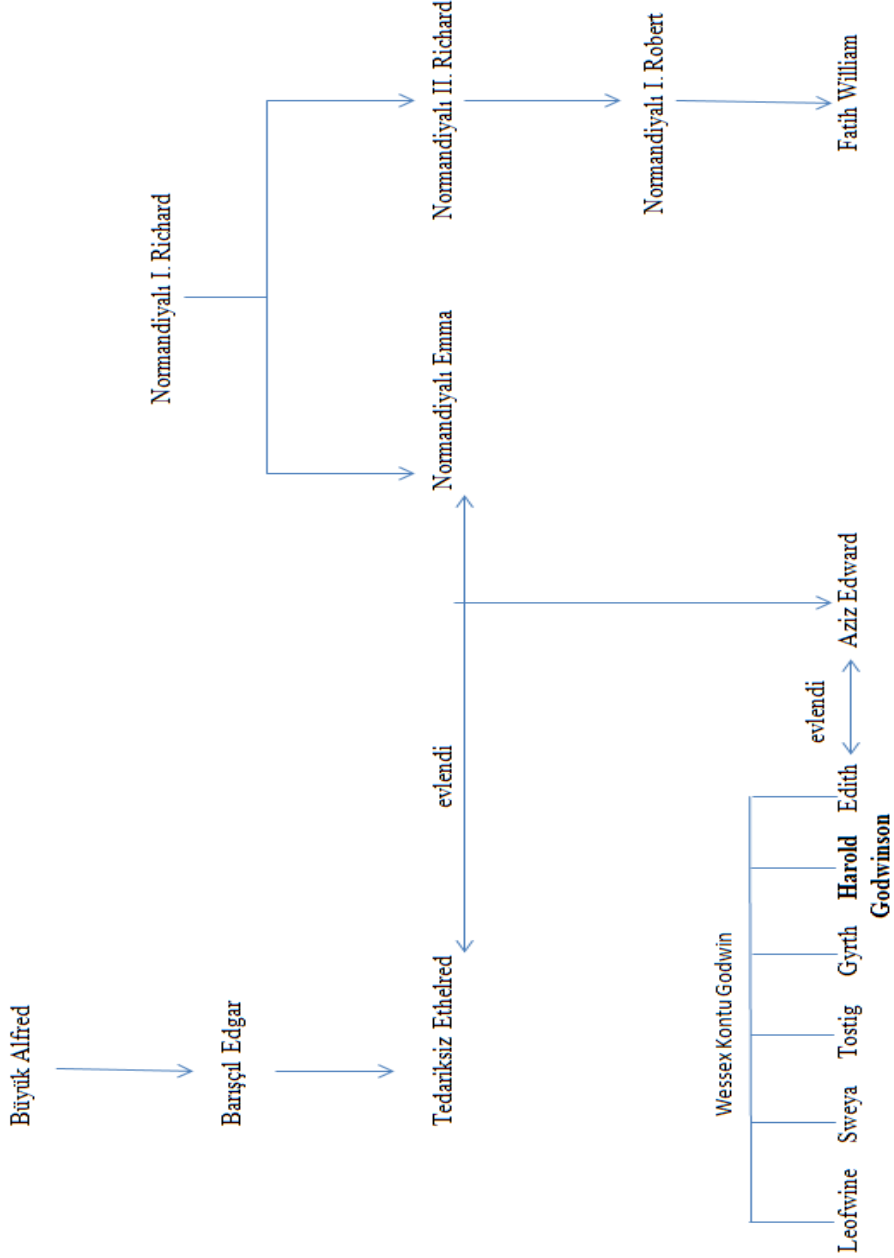
İngiltere ekonomisi işgal öncesinde temel olarak kendi çapında yerel beylerin yapmış olduğu tarımsal faaliyetlere dayanmaktaydı. Ancak I. William'la beraber adadaki ekonomik anlayış değişmiş ve küçük tarım arazilerinden büyük tarım arazilerine evirmiş ve ekonomik anlamda bölgenin kalkınmasını sağlamıştır. Nitekim William adaya geldiği zaman yaklaşık 1 milyon 100 bin olan nüfus kısa sürede 3 milyon 500 bin kişiye kadar çıkmıştır.

Bununla beraber William kilise ile olan ilişkilerini iyi tutmaya çalışmış ve yakın arkadaşı olan din adamı Lafranc'ı hukuk danışmanı olarak görevlendirmiştir. Böylece hem kilise ile olan ilişkilerini din çerçevesinde uygulatmaya çalışmış hem de yanında hukuksal düzenlemelerinde bir yardımcı bulundurmıştır.

Bu ve bunun gibi faaliyetlerle İngiltere'de Anglo-Saksonların hâkimiyeti sona ermiş ve Vikinglerden evrilen Fransız kültürü etkisinde olan Normanlar adaya egemen olmaya başlamıştır. Bu çalışmamızda da ülkemiz için ciddi bir eksiklik olan Orta Çağ İngiltere tarihine ışık tutmaya çalıştık. Bu eksende İngiltere'nin 1066 yılında uğramış olduğu Norman istilasına ve devamında oluşan siyasal, toplumsal ve ekonomik değişimi ele almaya çalıştık.

EKLER

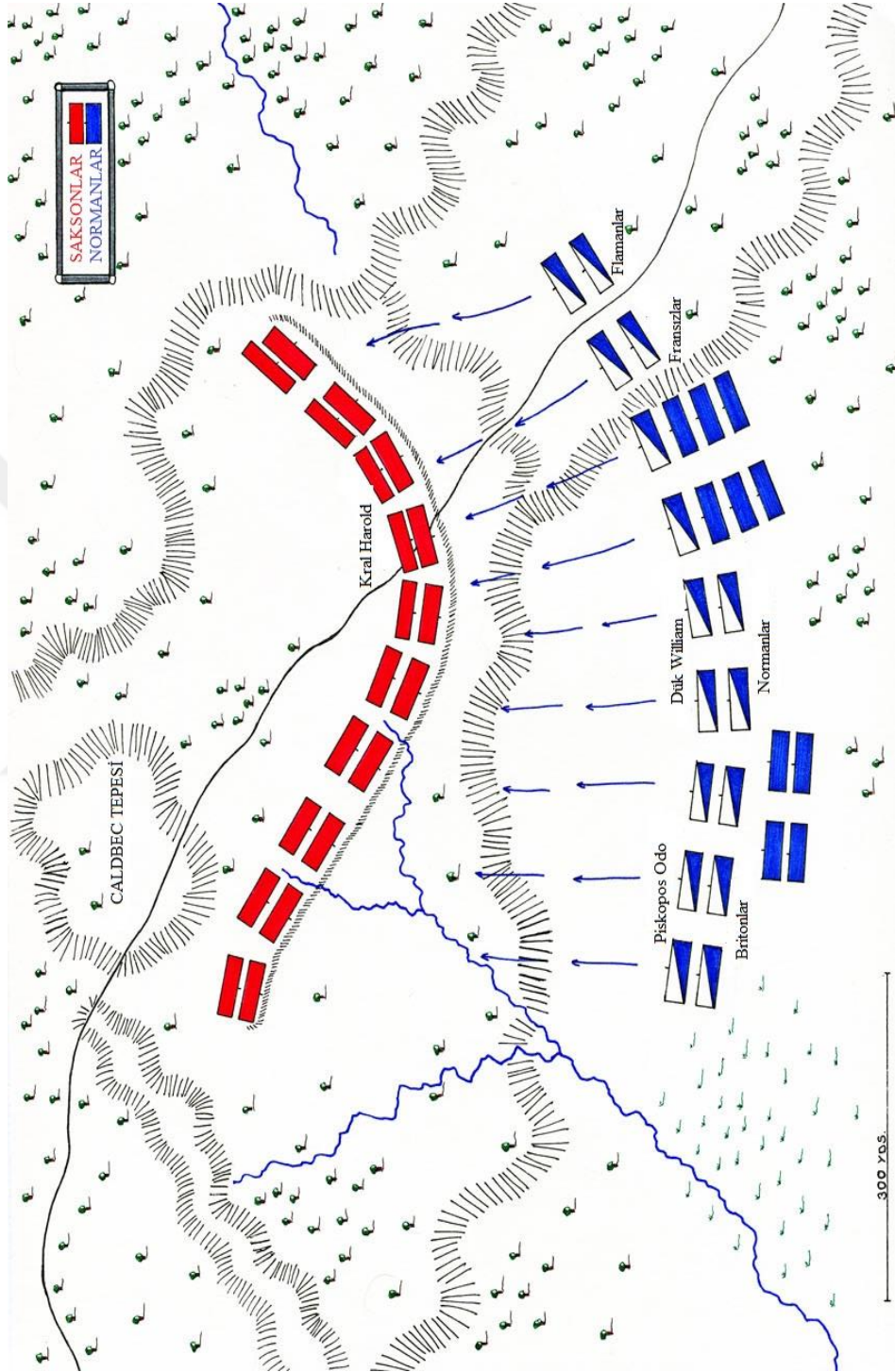
EK 1



İngiltere Kraliyet ailesi ile Fransız Norman Hanedanlığını arasındaki kan bağıını gösteren tablo²⁹⁴.

²⁹⁴ <http://www.1066.co.nz/Mosaic%20DVD/stamford%20bridge/William%20the%20Conqueror.htm> (erişim tarihi: 27.10.2017)

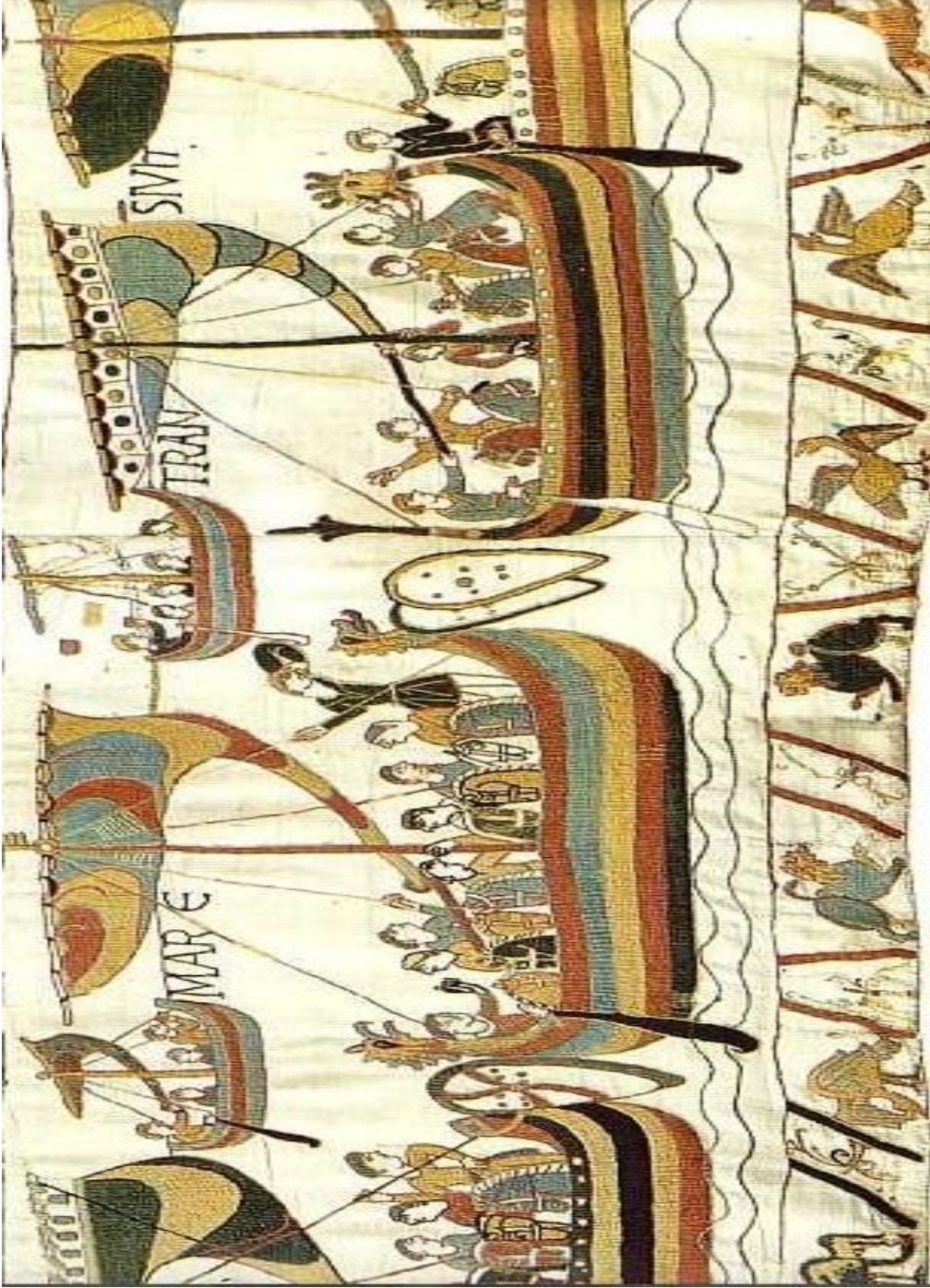
EK 2



Norman orduları ile İngiliz kuvvetlerinin savaş düzeni²⁹⁵.

²⁹⁵ <http://www.britishbattles.com/norman-conquest/battle-of-hastings/> (erişim tarihi: 27.10.2017)

EK 3



Fatih William'ın ordusuyla beraber denizden karşısına geçmek için yola çıktığını gösteren Bayeux Duvar Halısı işlemesi²⁹⁶.

²⁹⁶ http://www.angelfire.com/rnb/bayeux_tapestry/sect28_30.html (erişim tarihi 27.10.2017)

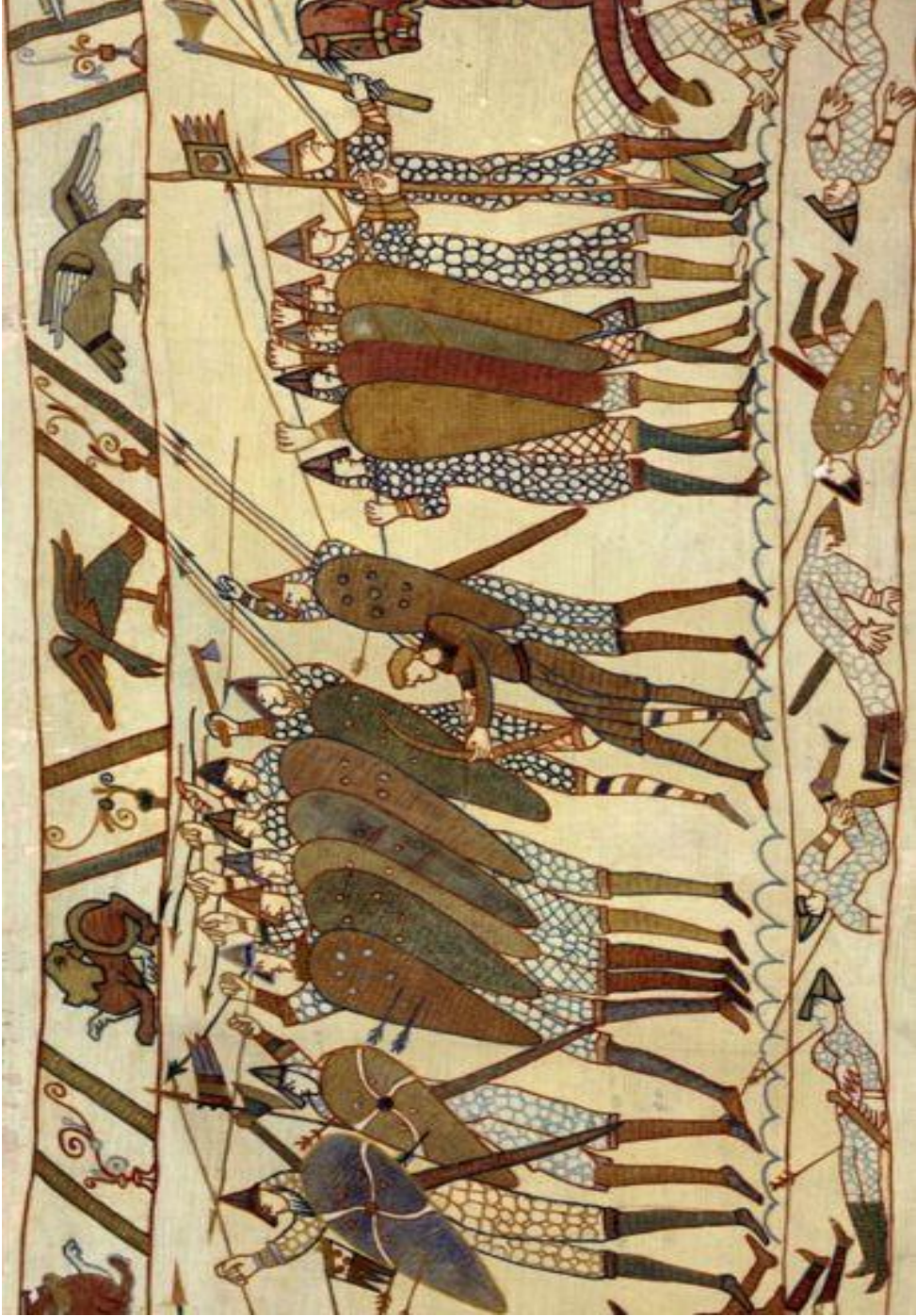
EK 4



İngiltere Kralı Harold'ın gözüne gelen ok ile yaralandığını gösteren Bayeux Duvar Halısı işlemesi²⁹⁷

²⁹⁷ http://www.angelfire.com/rnb/bayeux_tapestry/sect28_30.html (erişim tarihi 27.10.2017)

EK 5



Hastings Savaşı'nda Anglo-Saksonların yükselttiği kalkan duvarını gösteren Bayeux Duvar Halısı işlemesi²⁹⁸.

²⁹⁸ Black, *Efsane Komutanlar*, s. 67.

EK 6



Norman süvarilerinin saldırıya geçtiğini gösteren Bayeux Duvar Halısı işlemesi²⁹⁹.

²⁹⁹ Black, *Efsane Komutanlar*, s. 67.

EK 7



Norman atlı okçuların Anglo-Saksonlara karşı saldırıya geçtiğini gösteren Bayeux Duvar Halısı³⁰⁰.

³⁰⁰ Black, *Efsane Komutanlar*, s. 67.

EK 8



Anglo-Saksonların Norman saldırılarına karşı savunmaya geçtiğini gösteren Bayeux Duvar Halısı³⁰¹.

³⁰¹ Black, *Efsane Komutanlar*, s. 67.

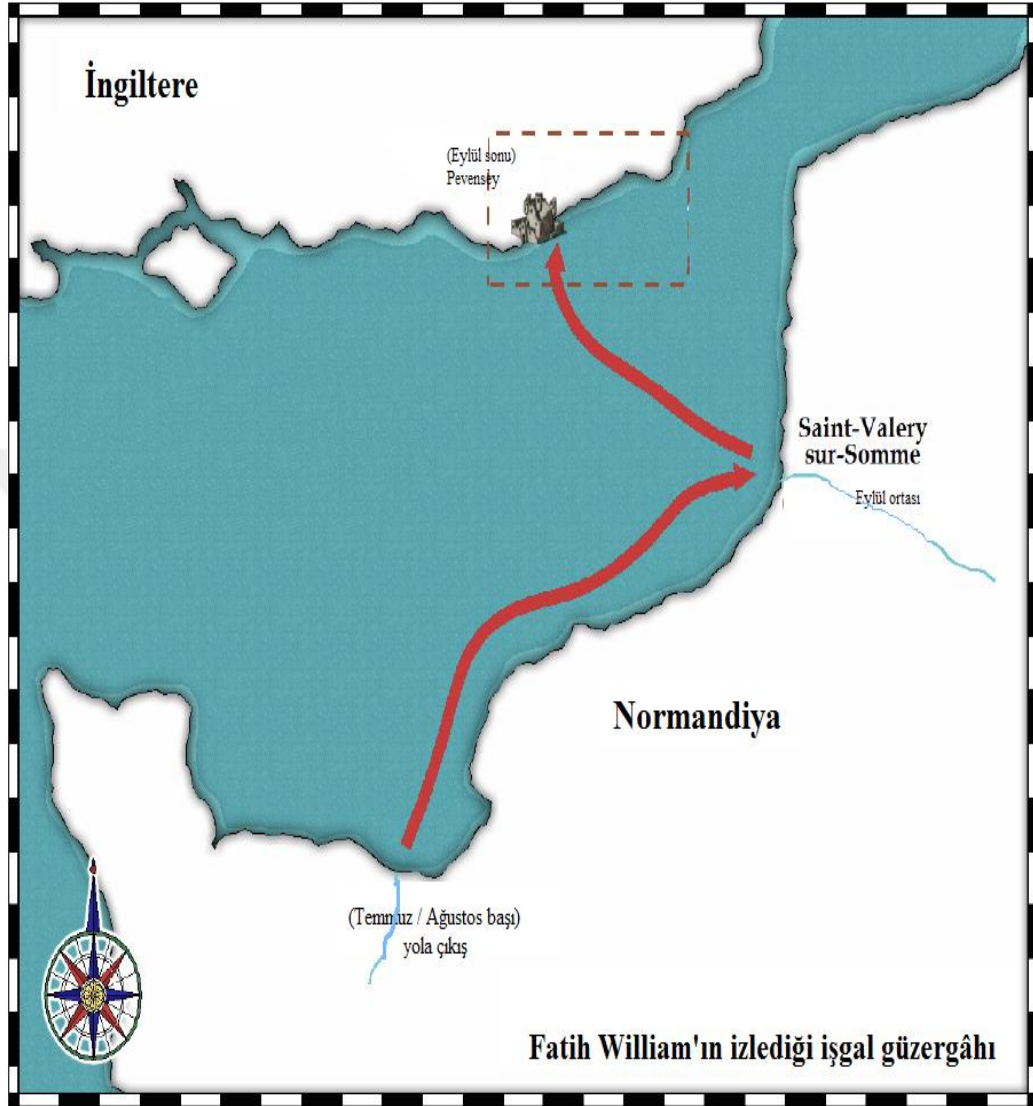
EK 9



Hastings Savaşı'nı gösteren başka bir Bayeux Duvar Halısı³⁰².

³⁰² Black, *Efsane Komutanlar*, s. 67.

EK 10



Fatih William'ın Fransa'dan İngiltere'ye giderken izlediği güzergâhını gösteren harita³⁰³.

³⁰³ http://www.timeref.com/maps/maps/battle_of_hastings_1.jpg (erişim tarihi: 27.10.2017)

EK 11



Fatih William'ın İngiltere'de işgal ettiği yerleri kronolojik olarak gösteren harita³⁰⁴.

³⁰⁴ <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f8/Norman-conquest-1066.svg/1200px-Norman-conquest-1066.svg.png> (erişim tarihi: 27.10.2017)

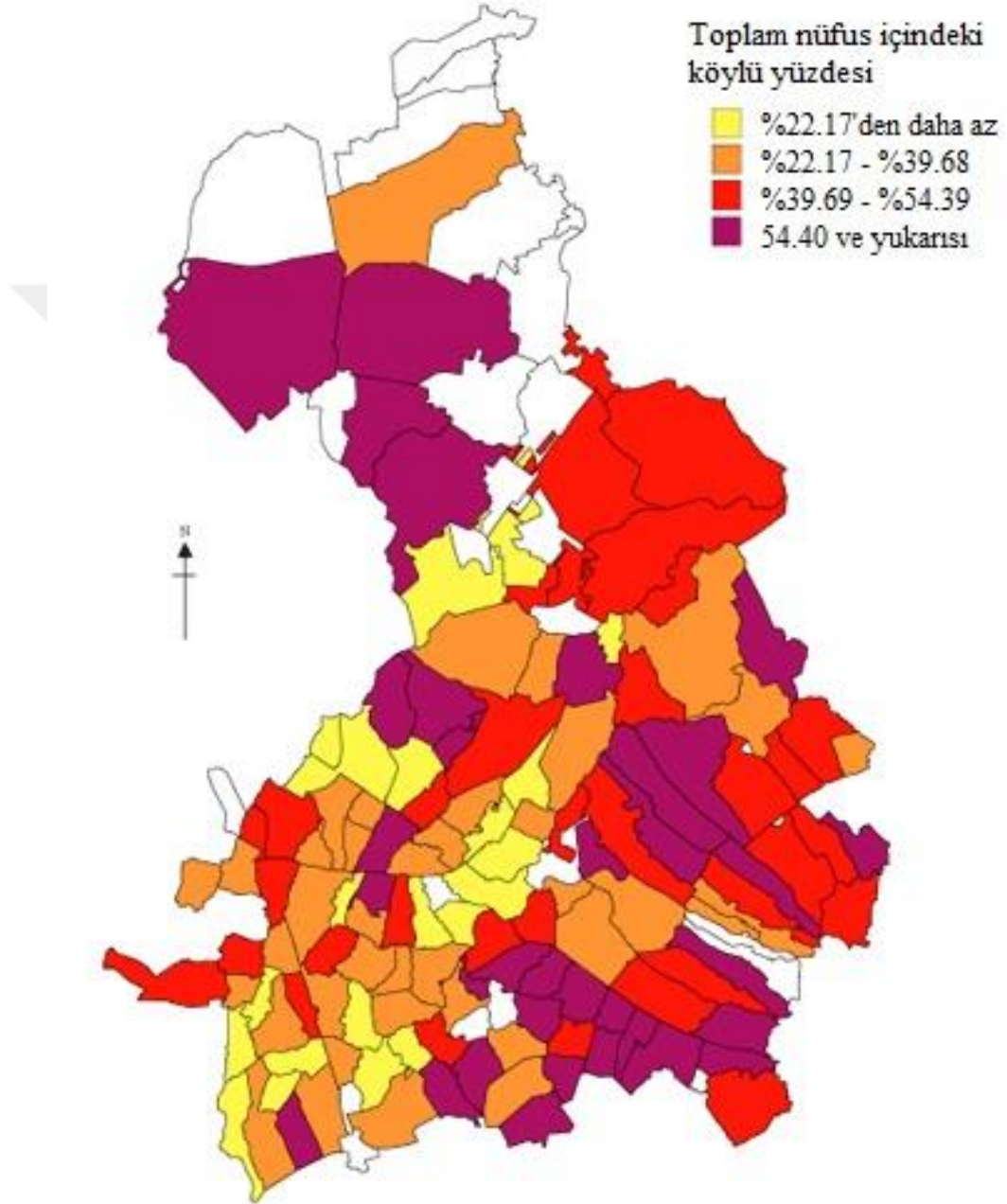
EK 12



Fatih William'ın İngiltere tartına oturduğunu gösteren Bayeux Duvar Halısı³⁰⁵.

³⁰⁵ <https://i.pinimg.com/736x/2d/26/b5/2d26b56dbef374fb7ce67529792f3873--medieval-tapestry-william-the-conqueror.jpg> (erişim tarihi: 27.10.2017)

EK 13

Domesday Book'a göre köylü nüfusunun dağılımı: 1086

Domesday Book çalışması sırasında Britanya Adası'nda tespit edilen kırsal nüfus oranını gösteren harita³⁰⁶.

³⁰⁶ <http://www.port.ac.uk/media/Media,39748,en.gif> (erişim tarihi: 27.10.2017)

EK 14



Bilinen en eski Domesday Book kitabının fotoğrafı. Şu anda Londra'da Public Record Office'inde muhafaza edilmektedir³⁰⁷.

³⁰⁷ <http://www.ancientpages.com/2016/11/25/william-the-conqueror-ruthless-and-powerful-ruler-that-changed-britain-forever/> (erişim tarihi: 27.10.2017)

EK 15



Benoist tarafından 1 Ocak 1754 yılında yapılmış olan Fatih William'ın temsili resmi³⁰⁸.

EK 16

³⁰⁸ <http://www.gettyimages.com/detail/news-photo/william-the-conqueror-portrait-of-william-i-of-england-also-news-photo/463973213#william-the-conqueror-portrait-of-william-i-of-england-also-known-as-picture-id463973213> (erişim tarihi: 27.10.2017)



Fatih William'ın Rönesans döneminde yapıldığı sanılan başka bir temsili resmi³⁰⁹.

EK 17

³⁰⁹ <http://www.medievalists.net/2014/11/ten-things-know-william-conqueror/> (erişim tarihi: 27.10.2017)



Fatih William dönemine ait mühürler ve paralar³¹⁰.

EK 18

³¹⁰ Black, *Bütün Zamanların*, s. 54; <https://pbs.twimg.com/media/DJRuAArXgAAge1-.jpg> (erişim tarihi: 27.10.2017)



Fatih William'ın mezarı Abbey of Saint-Étienne, Caen, Fransa³¹¹.

³¹¹ <https://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=gr&GRid=1948> (erişim tarihi: 27.10.2017)

KAYNAKÇA

Yayınlar

ABBOTT, Jacob, *William The Conqueror*, Harper & Brothers Publishers, New York, 1902.

AGIBALOVA, Ye. ve DONSKOY, G., *Orta Çağ Tarihi*, (Çev. Çağdaş Sümer), Yordam

Kitap, İstanbul, 2017.

AĞAOĞULLARI, Mehmet Ali ve ZABCI, Filiz ve ERGÜN, Reyda, *Kral – Devletten Ulus - Devlete*, İmge Kitabevi, Ankara, 2017.

ALBERTONI, Giuseppe, “Feodalizm”, *Orta Çağ: Barbarlar – Hıristiyanlar – Müslümanlar*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 211 – 216.

_____, “Feodalizm”, *Orta Çağ: Katedraller – Şövalyeler – Şehirler*, (Ed. Umberto Eco),

(Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 180 – 184.

ANONİM, *Anglo-Saxon Chronicle*, (Haz. E. E. C. Gomme, B. A), George Bell And Sons Publishing, London, 1909.

_____, *Ingulph’s Chronicle of Abbey of Croyland*, (Haz. Henry T. Riley, M.A.)

George Bell And Sons Publisher, London, 1908.

BAUDUIN, Pierre, *Vikinger*, (Çev. İsmail Yerguz), Dost Kitapevi, Ankara, 2006.

BAUER, Susan Wise, *Orta Çağ Dünyası: Roma İmparatoru Büyük Constantinus’un*

Hıristiyanlığı Kabul Etmesinden I. Haçlı Seferi'ne, C.II, (Çev. Mehmet Moralı),
Alfa Basım Yayın, İstanbul, 2014.

BENNETT, Matthew ve BRADBURY, Jim ve DEVRIES, Kelly ve DICKIE, Ianin ve
JESTICE, Phyllis, *Dünya Savaş Tarihi: Orta Çağ: Teçhizat, Savaş Yöntemleri,
Taktikler 500 – 1500*, C.I, (Çev. Özgür Kolçak), Timaş Yayınları, İstanbul 2012.

BERGHORN, Detlef ve HATTSTEIN, Markus, *Dünya Tarihi*, (Çev. Aysun Yavuz),
(Ed. Michele Greer ve Sabine Kahl ve Juliane von Laffert ve Julia Niehaus ve
Alexander Starritt), NTV Yayınları, İstanbul, 2014.

BLACK, Jeremy, *Bütün Zamanların Yetmiş Büyük Savaşı*, (Çev. Nurettin El-Hüseynî),
Oğlak Yayınları, İstanbul, 2006.

_____, *Efsane Komutanlar ve Zaferleri*, (Çev. Özgür Kolçak), Timaş Yayınları,
İstanbul, 2014.

_____, *Kısa İngiltere Tarihi*, (Çev. Ekin Duru), Say Yayınları, İstanbul, 2017.

BLOCH, Marc, *Feodal Toplum*, (Çev. Melek Fırat), Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2007.

BRAUDEL, Fernand, *Uygarlıkların Grameri*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi,
Ankara, 2017.

BREMENSIS, Adamus, *Barbarlıktan Medeniyete Vikingler*, (Çev. Selahattin Özkan),
Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2017.

BROWN, Elizabeth A. R., “The Tyranny of a Construct: Feudalism and Historians of
Medieval Europe”, *The American Historical Review*, Vol. 79, No. 4, Oxford
University Press, Oct. 1974, pp. 1063 – 1088.

CHÂTEAU GUILLAUME-LE-CONQUÉRANT EDUCATIONAL DEPARTMENT,

William the Conqueror and His Time, Falaise, 2006.

COZZETTO, Fausto, “Capet Hanedanı Döneminde Fransa”, *Orta Çağ: Katedraller –*

Şövalyeler – Şehirler, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa

Yayımları, İstanbul, 2014, ss. 80 – 85.

DAVIES, Norman, *Avrupa Tarihi: Doğu'dan Batı'ya Buz Çağı'ndan Soğuk Savaş'a*

Urallar'dan Cebelitarık'a Avrupa'nın Panaroması, (Ed. Mehmet Ali Kılıçbay),

(Çev. Burcu Çığman ve Elif Topçugil ve Kudret Emiroğlu ve Suat Kaya), İmge

Kitabevi, Ankara, 2011.

DOUGLAS, David C., *William the Conqueror: The Norman Impact upon England*,

University of California Press, Los Angeles, 1964.

DOWNHAM, Clare, “Vikingler İngiltere’de”, *Viking Dünyası*, (Ed. Stefan Brink ve

Neil Price), (Çev. Ebru Kılıç), Alfa Yayınları, İstanbul, 2015, ss. 431 – 441.

DUBY, Georges, *Erkek Orta Çağ*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Ayrıntı Yayınevi,

İstanbul, 1991

._____, *Orta Çağ İnsanları ve Kültürü*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Yayınları,

Ankara, 1995.

_____ ve ARIÉS, Philippe, *Özel Hayatın Tarihi: Feodal Avrupa'dan*

Rönesans'a, C.II, (Çev. Roza Hakmen), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2006.

EAGLETON, Catherine ve WILLIAMS, Jonathan, *Paranın Tarihi*, (Çev. Fadime

Kâhya), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.

- EPSTEIN, Steven A., *Geç Dönem Orta Çağ Avrupası: Ekonomik ve Sosyal Tarih, 1000 – 1500*, (Çev. Serap Işık), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014.
- ESEN, Salihe, Dominiken Tarikatı ve Katolik Kilisesi'ndeki Yeri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2015.
- FIELD, Jacob, *Dünyanın Kanlı Tarihi*, (Çev. Gonca Öner), Maya Kitap, İstanbul, 2015.
- FREEMAN, Edward Augustus, "The History of the Norman Conquest of England", *The North American Review*, Vol. 110, No. 227, April, 1870, pp. 113 – 116.
- _____, *William the Conqueror*, Boatche Books, Kitchener, 2004.
- FRSMRIARE, Colonel Sir James Henry, *Domesday Book, or, the Great Survey of England of William the Conqueror A.D. MLXXXVI*, Southampton Publishing Companies, Southampton, 1862.
- GIMPEL, Jean, *Orta Çağ'da Endüstri Devrimi*, (Çev. Nazım Özüaydın), Tübitak Yayınları, Ankara, 1973.
- GULLBEKK, Svein H., "Sikkeler ve Para Ekonomisi", *Viking Dünyası*, (Ed. Stefan Brink ve Neil Price), (Çev. Ebru Kılıç), Alfa Yayınları, İstanbul, 2015, ss. 201 – 213.
- GÜL, Muammer, *Orta Çağ Avrupa Tarihi*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2010.
- GÜLEÇ İsmail ve DEMİRİZ Hatice Neslihan, *Orta Çağ'da Şövalyelik ve Şövalye Eğitimi*, Denizler Kitabevi, İstanbul, 2015.
- GÜMÜŞ, T. Tolga, "Feodalizm: Avrupa Tarihinde Yeni Yaklaşımlar", *Tarih*

Araştırmaları Dergisi, C.XIX, S. 47, Ankara, 2010, ss. 39 – 64.

HALL, Richard, “York”, *Viking Dünyası*, (Ed. Stefan Brink ve Neil Price), (Çev. Ebru Kılıç), Alfa Yayınları, İstanbul, 2015, ss. 481 – 486.

HARTMANN, Anja Victorine ve HEUSER, Beatrice, *Tarih Boyunca Avrupa’da Savaş ve Barış*, (Çev. Onur Atalay), Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2006.

HUDSON, Benjamin, “William the Conqueror and Ireland”, *Irish Historical Studies*, C.XXIX, S. 114, Cambridge University Press, Cambridge, Kasım 1994, ss. 145 – 158.

HUIZINGA, Johan, *Orta Çağın Günbatımı*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara, 1997.

İNAN, Zeynep, *XI. Yüzyılda Anadolu’da Norman Şeflerinin Faaliyetleri*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2010.

KARAGÖZ, Selim, *Vikingler ve Viking İstila Çağı (M.S. 793 – 1066)*, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray, 2014.

KAYA, Önder, *Roma İmparatorluğu’ndan Hitler Almanyası’na Avrupa Tarihi Üzerine Yazılar*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013.

KEARNEY, Hugh, *Britanya Adaları Tarihi: Dört Ulusun Tarihi: İngiltere, İskoçya, İrlanda ve Galler*, (Çev. Özgür Ümit Hoşafçı), İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2006.

KERR, Gordon, *Charlemagne'dan Lizbon Antlaşması'na Avrupa'nın Kısa Tarihi*, (Çev. Cumhur Atay), Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2011.

KINDER, Hermann ve HILGEMANN, Werner, *Dünya Tarihi Atlası: Başlangıçtan Fransız Devrimi'ne Kadar*, C.I, (Çev. Leyla Uslu), ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2012.

KISHLANSKY, Mark A., *Batı'nın Kaynakları*, C.I, (Çev. M. Kürşat Atalar), Açılım Yayınları, İstanbul, 2013.

LE GOFF, Jacques, *Orta Çağ Batı Uygarlığı*, (Çev. Hanife Güven – Uğur Güven), Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 1999.

_____, *Orta Çağ Kahramanları*, (Çev. Füsun Önen Pinard), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.

_____, *Avrupa'nın Doğuşu*, (Çev. Timuçin Binder), Literatür Yayınları, İstanbul, 2008.

LJUNGKVIST, John, “Zanaatlar”, *Viking Dünyası*, (Ed. Stean Brink ve Neil Price), (Çev. Ebru Kılıç), Alfa Yayınları, İstanbul, 2015, s. 233 – 241.

LUND, Niels, “Büyük Knut ve İmparatorluğu”, *Viking Dünyası*, (Ed. Stefan Brink ve Neil Price), (Çev. Ebru Kılıç), Alfa Yayınları, İstanbul, 2015, ss. 830 – 833.

MATTHEW, Donald, *İletişim Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi: Orta Çağ Avrupası*, C.VI, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İletişim Yayınları, İstanbul, 1988.

McEVEDY, Colin, *Orta Çağ Tarihi Atlası*, (Çev. Ayşen Anadol), Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010.

McNEILL, William Hardy, *Dünya Tarihi*, (Çev. Alâeddin Şenel), İmge Kitabevi,

Ankara, 2013.

MESQUI, Jean, *Savaştan Barışa Şatolar ve Kaleler*, (Çev. Elif Gökteke), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2014.

MILTON, John, *The History of Britain, That Part Especially, Now Called England*, Published By R. Wilks, Chancery Lane, London, 1818.

MORRIS, Marc, *The Norman Conquest: the Battle of Hastings and the Fall of , Anglo-Saxon England*, Pegasus Books, London, 2012.

NELSON, Janet Laughland, *Politics and Ritual in Early Medieval Europe*, Bloomsbury Publishing, London, 1942.

OMAN, Sir Charles William Chadwick, *Ok, Balta ve Mancınık: Orta Çağ'da Savaş Sanatı 378 – 1515*, (Çev. İsmail Yavuz Alogan), Kitap Yayınevi, İstanbul, 2013.

ÖZCAN, Azmi, “İngiltere” C.XXII, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2000, s. 296 – 299.

ÖZTUNA, Yılmaz, *Devletler ve Hânedanlar: Avrupa Devletleri*, C. IV, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.

PARKER, Geoffrey, *Cambridge Savaş Tarihi*, (Çev. Füsun Tayanç ve Tunç Tayanç), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.

PILATI, Renata, “İngiltere Krallığı”, *Orta Çağ: Katedraller – Şövalyeler – Şehirler*, (Ed.

Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 86 – 95.

- PIRENNE, Henri, *Orta Çağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, (Çev. Uygur Kocabaşoğlu), İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- PLANCHE, James Robinson, *The Conqueror and His Companions*, Vol. I, Bradbury, Agnew & Co., Printers, Whitefriars, London, 1874.
- PONTING, Clive, *Yeni Bir Bakış Açısıyla Dünya Tarihi*, (Çev. Eşref Bengi Özbilen), Alfa Yayınları, İstanbul, 2013.
- REDKNAP, Mark, "Galler'de Vikingler", *Viking Dünyası*, (Ed. Stefan Brink ve Neil Price), (Çev. Ebru Kılıç), Alfa Yayınları, İstanbul, 2015, ss. 506 – 518.
- ROBERTS, John Morris, *Avrupa Tarihi*, (Çev. Fethi Aytuna), İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2010.
- _____, *Dünya Tarihi: Tarihöncesi Çağlardan 18. Yüzyıla*, (Çev. İdem Erman), İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 2015.
- ROBINSON, James Harvey, *Readings in European History: A Collection of Extracts from the Sources Chosen with the Purpose of Illustrating the Progress of Culture in Western Europe Since the German Invasions*, Vol. I, Atheneum Books, Massachusetts, 1904.
- ROUND, John Horace, *Feudal England: Historical Studies on the Eleventh and Twelfth Centuries*, Cambridge University Press, New York, 2010.
- RUSSEL, Nerissa, "İlk Çiftçilerin Çiftlik Hayvanları", *Antik Avrupa MÖ. 8000 – MS. 1000*, C. II, (Ed. Peter Bogucki ve Pam J. Crabtree), (Çev. Ali Toprak ve Fulya Karadağ), Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2016, ss. 37 – 50.

- SANDER, Oral, *Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918'e*, İmge Kitabevi, Ankara, 2007.
- SENCER, Muzaffer, “İnsan Hakları Açısından İngiliz Devrimi”, *Amme İdaresi Dergisi*, C.XXIII, S. 2, ss. 3 – 21.
- SEVİN, Veli, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2013.
- SHAKESPEARE, William, *Aşkın Emeği Boşuna*, (Çev. Özdemir Nutku), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.
- SMITH, Julia Mary Howard, *Roma'dan Sonra Avrupa: Yeni Bir Kültür Tarihi 500 – 1000*, (Çev: Ahmet Fethi), Alfa Yayınları, İstanbul, 2015.
- STENTON, Frank Merry, *William the Conqueror and the Rule of Normans*, The Knickerbocker Press, New York, 1908.
- STORTI, Francesco, “At ve Taş: Feodal Dönemde Savaş” *Orta Çağ: Katedraller – Şövalyeler – Şehirler*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 244 – 248.
- ŞEN, Fatih, *Normanların Güney İtalya ve Sicilya'yı Fetihleri, 1059 – 1130*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2015.
- TANİLLİ, Server, *Yüzyılların Gerçeği ve Mirası: Orta Çağ: Feodal Dünya, C.II*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.
- TAPPAN, Eva March, *In the Days of William the Conqueror*, Yesterday's Classics Publishing, Belgrad LLC, 2010.

- TRESSET, Anne, “Kuzeybatı Avrupa’da Çiftçiliğin Başlangıcı”, *Antik Avrupa MÖ. 8000 – MS. 1000*, C. II, (Ed. Peter Bogucki ve Pam J. Crabtree), (Çev. Ali Toprak ve Fulya Karadağ), Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2016, s. 169
- UMAR, Bilge, *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 1993.
- ÜLGEN, Pınar, *Doğu – Batı Arasında Teknoloji Transferyi: Geç Orta Çağlar*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2011.
- _____, “Fatih William Tarafından Avrupa’nın Yeniden Dizayını”, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, S. 12, Yaz 2017, ss. 67 – 80.
- _____, “Orta Çağ Avrupası’nda Feodal Sisteme Genel Bir Bakış”, *Mukaddime*, 2010, S. I, ss. 1 – 18.
- _____, *Orta Çağ Avrupası’nda Kölelik – Toplum ve Hukuk*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2013.
- VITOLLO, Giovanni, “Demografik Artış ve Kentsel Yerleşimler”, *Orta Çağ: Katedraller – Şövalyeler – Şehirler*, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 153 – 157.
- WHEATON, Henry, *History of the Northmen: or Danes and Normans, from the Earliest Times to the Conquest of England by William of Normandy*, Forgotten Books Publisher, Londra, 1831.
- WHITE, Stephen D., “English Feudalism and its Origins”, *Amerikan Journal of Legal History*, 19 (1975) ss. 28 – 48.

ZUBRITSKI Y. ve MITROPOLSKI ve KEROV V., *İlkel Topluluk – Köleci Toplum –*

Feodal Toplum: Kapitalist Öncesi Biçimler, (Çev. Sevim Belli), Sol Yayınları,

Ankara, 2011.

İnternet Kaynakları

<http://www.1066.co.nz/Mosaic%20DVD/stamford%20bridge/William%20the%20Conqueror.htm> (erişim tarihi: 27.10.2017).

http://www.angelfire.com/rnb/bayeux_tapestry/sect28_30.html (erişim tarihi: 27.10.2017).

<http://www.gettyimages.com/detail/news-photo/william-the-conqueror-portrait-of-william-i-of-england-also-news-photo/463973213#william-the-conqueror-portrait-of-william-i-of-england-also-known-as-picture-id463973213> (erişim tarihi: 27.10.2017).

<http://www.port.ac.uk/media/Media,39748,en.gif> (erişim tarihi: 27.10.2017)

http://www.timeref.com/maps/maps/battle_of_hastings_1.jpg (erişim tarihi: 27.10.2017).

<https://pbs.twimg.com/media/DJRuAArXgAAge1-.jpg> (erişim tarihi: 27.10.2017).

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f8/Norman-conquest-1066.svg/1200px-Norman-conquest-1066.svg.png> (erişim tarihi: 27.10.2017).

<https://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=gr&GRid=1948> (erişim tarihi: 27.10.2017).

<http://www.britishbattles.com/norman-conquest/battle-of-hastings/> (erişim tarihi: 27.10.2017)

<http://www.medievalists.net/2014/11/ten-things-know-william-conqueror/> (erişim tarihi: 27.10.2017).

<http://www.ancientpages.com/2016/11/25/william-the-conqueror-ruthless-and-powerful-ruler-that-changed-britain-forever/> (erişim tarihi: 27.10.2017).

<https://i.pinimg.com/736x/2d/26/b5/2d26b56dbef374fb7ce67529792f3873--medieval-tapestry-william-the-conqueror.jpg> (erişim tarihi: 27.10.2017).



ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı : Murat HANAR

Doğum Yeri ve Yılı : Diyarbakır / 1990

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Tarih Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Gaziosmanpaşa Üniversitesi Orta Çağ Tarihi Bilim Dalı

Yabancı Dili : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler : Prens Cyril Taumanoff, “Gürcü Kraliçesi Tamar ve Trabzon İmparatorluğu’nun Kurucusu Arasındaki İlişki Üzerine”, (Çev: Murat Keçiş – Murat Hanar), *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, C. XI, S. 22, Trabzon, 2017, ss. 251 – 268.

A. A. Vasiliev, “Trabzon İmparatorluğunun Kuruluşu (1204 – 1222)”, (Çev. Murat Keçiş – Murat Hanar), *Karadeniz İncelemeleri Dergisi* (yayınlanacak)

Murat Serdar – Murat Hanar, “Kösedağ Savaşı’nın Anadolu’nun Demografik Yapısına Etkisi”, *1243 Köseadağ Savaşı ve Anadolu’nun Moğollar Tarafından İşgali Uluslararası Sempozyumu*, 10 Aralık 2017, Sivas. (yayınlanacak)

İletişim

E-Posta Adresi : murathanar@gmail.com

